

Vapaa Ajatteliija

3/2026

PROMISE BACKLUND: EVANKELINEN LIIKE ON TODELLINEN UHKA
SANANVAPAAUS, SUVAITSEVAISUUS JA SOSIAALISET AJOJAHDIT
KOKEMUKSIA USKONNONVAPAUDESTA GENEVESSÄ

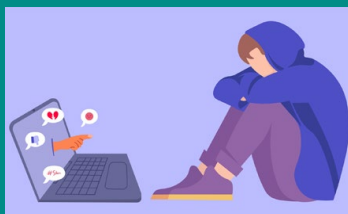
Vapaa Ajatteliija

Tiina Bähr

6

”Evangelisen liikkeen tavoitteena on ääriajattelun vieminen koko maailmaan”, Promise Backlund varoittaa.

Htc Eri / Pixabay

8

”Sosiaalinen ajojahti voi johtaa vakaviin seurauksiin”, kirjoittaa Robert Brotherus.

23

”Kirja on koskettava, syvällinen ja ahdistava”, Robert Brotherus kuvailee Jumalharhat-palstallaan.

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

4 Vain orjan elämällä on tarkoitus
Jori Mäntysalo

JÄRJESTÖT TOIMIVAT

5 Pohjoismainen humanistimanifesti

HAASTATTELU

6 Promise Backlund:
”Evangelinen liike on todellinen uhka”
Riku Bähr

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

8 Sananvapaus, suvaitsevaisuus ja sosiaaliset ajohajdit
Robert Brotherus

12 Kokemuksia uskonnonvapaudesta Genevessä
Emmi Tuisku

13 Vapaa Ajatteliija 60 vuotta sitten

14 Islamia voi arvostella vihaamatta muslimeja
Khaled Salih

18 Prometheus-leiri – enemmän kuin vaihtoehto
Yki Räikkälä

19 Romeo Keijupuro:
”Protuleiri oli elämäni paras viikko”
Yki Räikkälä

VAPAA-AJATTELIJAT TOIMIVAT

20 Helsingin seudun vapaa-ajattelijat 90 vuotta, osa 2
Esa Ylikoski

JUMALHARHAT

23 Saatanasta seuraavat
Robert Brotherus

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

24 Uskonnollinen suurjuhla ei ole viatonta huvittelua
Kirsi Virtanen

25 Kangasalan seurakunnan epäeettinen toiminta
Yki Räikkälä

26 Uskonto ja hulluus
Hannu Kautto

27 Kerta kiellon päälle
Hakim Attar

28 Kirjasodat ja muut sananvapauden hulinat
Yki Räikkälä

PALSTA

29 Kotimaan katsaus
Yki Räikkälä

30 Sen minkä sanon, sen myös perun
Siiri Salminen

ARVOSTELU

31 Ei Jeesusta ilman Daavidia
Yki Räikkälä

32 Kuolevaa ei hoideta terveeksi
Esa Ylikoski

PÄÄSIHTEERIN PALSTA

33 Saako noin sanoa?
Timo Karjalainen

SANANEN TOIMITUSSIHTEERILTÄ

34 Galvaanista räkää ja muuta hienoa
Risto K. Järvinen

Vapaa-ajattelijain liitto on myös Facebookissa!

KANSIKUVA

Promise Backlund on entinen evankelinen kristitty, joka jätti uskonsa ja muutti Yhdysvalloista Suomeen.

Kuva: Tiina Bähr

KATSON KAUAS VALOVUOSIEN PÄÄHÄN

YKI RÄIKKÄLÄ

Olen kaupunkilainen maalainen. Kaupunkilaiseksi syntynyt ja useita vuosia kaupungissa asunut. Olen urbaani maalainen. Maalaissuvun jälkeläinen ja suurimman osan elämästäni maaseudulla asunut, nyt yhtäjaksoisesti 36 vuotta. Kaukana kaupungin valoista tähtitaivas näyttäytyy kirkkaammin. Kun yötaivas ei ole pilvessä, katson usein kauas. Satojen ja tuhansien valovuosien päähän. Katson tähtiä. Toisia aurinkoja. Olen katsellut samoja tähtiä kuin aikojen takaiset ihmiset. Samoja tähtiä tuijottivat nekin alkupopulaatiot, jotka tekivät ensimmäisiä innovaatioita ja oppivat käyttämään työkaluja. Pari miljoonaa vuotta myöhemmin samoja tähtiä katselleet alkoivat käyttää sanoja ja kirjoitusta kommunikaatioon.

Kommunikaatiota ei käytetty vain keskinäiseen viestin viemiseen ja intensioiden ymmärretyksi tulemiseen, vaan siitä tuli keino rakentaa hierarkioita. Ja uskontoja. Ja sitä myöten eri totuuksien välisiä skismoja kommunikaation estämiseen ja sotiin asti. Pienellä Suommenniemellämmekin on runsaasti eri uskontoja, lahkoja ja suuntauksia. Olkoonkin evankelisluterilaisuuden asema liudentunut vuosikymmenien saatossa, on sen asema varsin sekulaarissa yhteiskunnassamme edelleenkin omituisen vahva verotusoikeuksineen, koulujen uskonnonopetuksineen, valtiollisine jumalanpalveluksineen, sotilasvaloineen jne.

Maapallo on olemattoman pieni hitunen universumissa. Usein miettessäni rajuja konflikteja, sotia ja niistä koituvia tuhoja, uhreja ja koskemattomuuden sekä yhdenvertaisuuden loukkauksia, katson kauas valovuosien päähän. Tähdet, galaksit ja kaasupilvet eivät pienen Telluksen asukkien väkivaltaisuuksista piittaa. Ne ovat olleet siellä miljardeja vuosia ennen tämän olemattoman pienen kivenkappaleen syntymistä. Minua tyydyttää se, että olen osa tuota kaikkea. Tähtipölystä olen tullut ja siksi vielä jälleen muutun. Se ajatus on itselleni varsin lohdullinen. Vielä kun tomumajani tuhkaattaisiin aurinkoenergialla, tähtienergialla, niin materiani kiertokulku olisi silloin täydellisyyttä hipovaa.

Ehkä, jos siellä jossain on ollut tai on sivilisaatioita, niissä kenties on käyty eri katsomusten välisiä kiistoja. Ehkä niissäkin on ollut uskontoja. Tai kenties niitä ei edes ilmaantunut.

Jospa uskomusjärjestelmien syntyemisessä sattumalla on osansa kuten evoluutiossa? Ehkä konfliktit ovat jääneet niiden historian romukoppaan ja saatu aikaan oikeudenmukaisuuteen perustuva harmonia. Tai ehkä niiden elämänmuotojen alkuaineakoostumus, olemus ja toiminta kaikkineen on jotain sellaista, jota emme kykene hahmottamaan. Ehkä ihmiskunta ei saa sitä tietää milloinkaan. Ehkä ne muut mahdolliset sivilisaatiot eivät milloinkaan saa tietää universumin pölyhiukkasesta, Telluksestamme ja sillä pyristelleestä enemmän tai vähemmän älyllisestä lajista. Välimatkat ja aikaerot ovat niin valtavia. Universumissa on laskettu olevan enemmän tähtiä kuin on maapallon rannoilla hiekanjyviä ja niiden välimatkat kuin kaksi hiekanjyvää Yterin rannan molemmissa päissä.

Sodat ja konfliktit juontuvat patriarkalisista, feodalistisista, autoritääristä ja epäoikeudenmukaisista hallinnoista. Sananvapauden rajoittaminen on ensimmäisiä merkkejä siitä, että ikävyys on tulossa. Sananvapaus, kuten myös vapaus uskoa tai olla uskomatta, on Vapaa-ajattelijoiden liiton arvo ja periaate tärkeä. Kuten on myös maassamme, ja toivottavasti myös pysyy. Yhteiskunta ilman sananvapautta ei ole oikea yhteiskunta, eikä autoritäärisesti johdettu maa ole yhteiskunta. Sellainen on harvainkunta. Sananvapaus on yksi lehtemme läpäisevistä eetoksista. Sitä käsittelevät tässä numerossa mm. **Robert Brotherus** ja pääsihteeri **Timo Karjalainen** kolumnissaan.

Liittokokous Lahdessa 24.-25.10.2026!

VAIN ORJAN ELÄMÄLLÄ ON TARKOITUS

JORI MÄNTYSALO

Vasaralla on tarkoitus: se on tehty naulaami- seen.

Joskus meiltä kysytään, mikä on elämän tarkoitus. Sel- laista ei ole, eikä edes voi olla olemassa. Ainoa poikkeus on orja: Vuonna 1800 joku on mittailnut mustan miehen li- haksia, arvioinut ikää, päätyntä osta- maan. Elämän selkeä, ulkopuolelta an- nettu tarkoitus on ollut kerätä puuvillaa pelloilta.

Mielekkyyden elämälle luo nimen- omaan vapaus. Orjan elämällä on tar- koitus siinä missä vasarallakin, mutta ei se ole hyvää, mielekästä elämää.

Kristittyjen yksinkertaisin vastaus elämän tarkoitukseksi on päästä taivaa- seen. Jatkokysymys on helppo, eli mikä on kuolemanjälkeisen elämän tarkoi- tus. Jos se on elää onnellisena, sama riit- täisi tarkoitukseksi maanpäälliseenkin elämään.

Maalliset suuret tarkoitukset eivät nekään ole lopullisia vastauksia. Tavoit- tella voi vaikka Suur-Suomea tai kom- munistista maailmanvallankumousta, mutta kysymys jää: mikä olisi elämän tarkoitus utopiavaltiossa tai -maail- massa.

Joku ottaa tässä esille ikuisuuden. Sitä pohti myös *Täällä pohjantähden*

alla -kirjan lopussa Akseli: ”Mitä var- ten kaikki jos ei mitään jää jäljelle? Mitä varten koko Koskela... isän ensimmäi- sestä lapionpistosta saakka? Kannattiko koko elämän kestänyt rehkeminen? Vä- hemmälläkin tulisi toimeen... ja sitten vaan tyhjää...”

Tästä olen täysin eri mieltä. Ajatus lopusta ja kaiken äärellisyydestä on lohduttava. Kaikki toiveeni ja pelkoni loppuvat joskus, mikään tekemäni ei ole äärettömän tärkeää ja vaikka miten mokaisin, senkin vaikutus on rajalli- nen.

Päinvastoin äärettömyys on ai- kuiselle ihmiselle ahdistava ajatus. Miljoona vuotta, eikä loppu ole yhtään lähempänä, vaikka kaikki tekeminen on jo tehty, kaikki kiinnostavat taidot opeteltu ja kaikki keskustelut käyty. Vain pienelle lapselle maailma näkyy ikuisena leikkipaikkana, johon ei kyl- lästy.

Tarkoituksettomuus ei merkitse tavoitteiden puuttumista. Olemme vapaita asettamaan tavoitteita ja pyr- kimään niitä kohti. Yksi haluaa juosta maratonin, toinen saada yrityksensä kukoistamaan, kolmas rakentaa taloa. Tavoitteet tekevät elämästä parempaa, kunhan muistaa välillä miettiä, onko jostain aiemmista tavoitteista hyvä luopua.

Mutta erityisesti tarkoituksetto- muus vapauttaa tekemään asioita ilman tavoitetta. Voin vain istuskella Näsijär-

ven rannalla miettimättä varsinaisesti mitään. Tai voin istua sohvalla, juoda kahvia ja katsella Facebookista hassu- ja kissavideoita, mikään ei pakota joh- nonkin ”järkevään” tekemiseen. Eikä ole pakko lukea Finlandia-voittajaa jos vanha *Jerry Cotton* kiinnostaa enem- män.

Oma tavoitteeni on ollut johtaa Va- paa-ajattelijain liittoa kolme vuotta, ja se tavoite on nyt täytetty. Hyvin vai huonosti, en tiedä, mutta ainakin itsel- leni tämä on tuonut elämään sisältöä ja onnistumisen iloa.

ProSeremoniat

KAUNEIMMAT PERHEJUHLAT USKONNOTTOMASTI

neuvonta | puhujapalvelu | musiikki

050 590 4390
(myös Whatsapp)

www.pro-seremoniat.fi
posti@pro-seremoniat.fi
proseremoniat@gmail.com

Pro-Seremoniat on suomalaisten siviilijärjestöjen yhteisesti perustama, voittoa tavoittelematon palvelukeskus

VAPAA-AJATTELIJOILTA ET-STIPENDEJÄ

Vapaa-ajattelijayhdistykset ja liitto jakoivat elämäkatsomustiedon stipendejä peruskoulun päättävälle sekä uusille ylioppilaille toukokuun lopussa.

Valtakunnallisesti parhaiten ET:n ylioppilaskirjoitukseen vastanneista Vapaa-ajattelijain liiton 100 euron stipendin uusille ylioppilaille saivat **Aatos Eemeli Räikkönen** ja **Elsa Linnea Simsiö** Alppilan lukiosta ja **Nina Mia Miettunen** Sibelius-lukiosta. Heidän lisäksi liiton stipendin saivat erinomaisesta menestyksestä **Vilhelmiina Antintytär Mutanen** Itä-Suomen suomalais-venäläisestä lukiosta ja **Lorin Havin Tunç** Lappeenrannan lukiosta.

Myös muun muassa Keski-Uusimaan, Satakunnan, Turun ja Helsingin seudun vapaa-ajattelijayhdistykset jakoivat ET-stipendejä uusille ylioppilaille. Monet yhdistykset jakoivat ET-stipendejä myös peruskoulun päättävälle 9. luokan suorittaneille. Stipendin perusteena on usein opintomenestys ja koko ryhmän opiskelun tukeminen.

Esimerkiksi Pohjanmaan vapaa-ajattelijat jakoi kolme stipendiä, yhden joka maakuntaan. Turun yhdistys jakoi kolme, Tampereen vapaa-ajattelijat kymmenen, Keski-Suomi kaksi, Keski-Uusimaa kaksi ja Helsingin seudun yhdistys 16 ET-stipendiä.

Helsingin seudun vapaa-ajattelijain peruskoulustipendit menivät perinteisesti Helsingin, Espoon ja Vantaan kouluille aakkosjärjestyksen mukaan kiertävän vuoron mukaisesti. Lisäksi yhdistys myönsi ensi kertaa ET-stipendit peruskoululaiselle Kauniaisissa sekä kahdelle Nummelassa. Stipendien lukumäärää ja rahasummaa on voitu lisätä ET-stipendeihin kohdistetun lahjoituksen tuella.

Yhdistys pitää valitettavana, että Töölön yhteiskoulun rehtori ilmoitti erikseen kysyttäessä, että koulu ei tänä vuonna ota vastaan välitettäväksi oppilaalle ET-stipendiä, johon yhdistys oli varannut rahan. Viime vuonna oppilas sai stipendin kotiin, kun sitä ei ollut saanut päättäjäsissä jakaa.

Vapaa-ajattelijain liitto jakaa 100 euron elämäkatsomustiedon stipendin myös syksyn 2026 uusille ylioppilaille, jotka ovat vastanneet parhaiten ET:n ylioppilaskokeessa.

Esa Ylikoski

POHJOISMAINEN HUMANISTIMANIFESTI

Pohjoismaisen humanistimanifestin ovat julkaisseet kansainvälisen humanistiliiton (Humanists International) pohjoismaiset jäsenjärjestöt. Se on hyväksytty vuonna 2016 ja uudelleen vahvistettu 2026. Suomalaiset allekirjoittajat ovat Vapaa-ajattelijain liitto ry ja Suomen Humanistiliitto ry.

1. Humanismi on sekulaari elämäkatsomus. Se perustuu ajatukseen siitä, että ihmiset ovat osa luontoa, syntyneet vapaina ja yhdenvertaisina ihmisarvoltaan ja oikeuksiltaan ja heillä on järki sekä omatunto.

2. Humanistien näkemyksen mukaan olemassaololle ei ole ennalta määritettyä tarkoitusta. Jokaisella on vapaus etsiä elämälleen tarkoitus ja päämäärä omakohtaisen pohdiskelun, sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä ihmiskunnan tieteen, filosofian ja taiteen luoman rikkaan kulttuurin kautta.

3. Humanismi edistää rationaalisuutta. Kriittisyys ja kyseenalaistaminen, tietoon perustuva järkeily ja tieteelliset menetelmät ovat parhaat työkalut, joilla maailmasta saadaan luotettavaa tietoa.

4. Humanistit kannustavat kyseenalaistamaan kaikki ajatukset ja

mielipiteet, myös omansa. Meidän tulee etsiä parhaita argumentteja ja muuttaa mielipiteitämme sekä tarkistaa vakaumuksiamme silloin, kun ne voidaan osoittaa vääriksi. Sananvapaus on olennaisen tärkeää, jotta mielipiteitä voidaan arvioida avoimessa keskustelussa.

5. Humanistit pitävät demokratiaa, laillisuusperiaatetta ja ihmisoikeuksia perimmäisinä arvoina, jotka voidaan perustella järkisyydin. Olemme osa yhteiskuntaa ja meillä on vastuu kanssaihmisistä ja ympäristöstä sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti. Meidän on varmistettava planeettamme elinkelpoisuus tuleville sukupolville.

6. Humanismi edistää kaikkien yhdenvertaisuutta. Humanistit kunnioittavat uskonnonvapautta ja jokaisen oikeutta valita oma elämäkatsomuksensa. Valtion tulee olla sekulaarinen, eikä se saa myöntää erioikeuksia minkään elämäkatsomuksen perusteella.

Allekirjoittaja- ja julkaisijajärjestöt:

Vapaa-ajattelijain liitto, Suomi
Suomen Humanistiliitto, Suomi
Siðmennt, Íslanti
Human-Etisk Forbund (HEF), Norja
Humanistisk Samfund, Tanska
Humanisterna, Ruotsi

SEKULAARI SITAATTI

Vaikka Jumalaa ei olisi, Uskonto olisi silti Pyhä ja Jumalallinen.
Jumala on ainoa olento, jonka ei hallitakseen tarvitse edes olla olemassa.”

Charles Baudelaire: *Välähdyksiä*, 1887, suom. Eila Kostamo.

PROMISE BACKLUND: "EVANKELINEN LIIKE ON TODELLINEN UHKA"

Promise Backlund on entinen evankelinen kristitty, joka jätti uskonsa vuonna 2017 ja määrittelee itsensä nykyään ateistiksi. Hänen kirjansa "Gospel of Lies" julkaistiin kesällä 2026. Somesta hän löytyy nimimerkillä @eve_wasframed.

Evangeliset, äärikristilliset lahkot ovat suosittuja USA:ssa

Kasvoin Atlantassa ns. raamattuvyöhykkeellä, jossa kirkkoja on joka kadunkulmassa. Protestanttiset kirkot ovat yleisimpiä. Kasvoin tunnustus-kuntiin sitoutumattomassa (*denominational*) karismaattisessa evankelisessa kirkossa. **Paula White, Donald Trumpin** henkinen neuvonantaja, tulee myös näistä piireistä, jos se auttaa käsitämään, mistä on kyse.

Evangeliset kirkot ovat kaikki itsenäisiä seurakuntia, eikä niillä ole keskusjohtoa. Osa on myös valtavia megakirkkoja, mutta jokainen niistäkin on itsenäinen. USA:ssa ei ole uskontokuntien rahankeräystä rajoittavaa lakia, eikä niiden toimintaa muutenkaan juuri rajoiteta.

Onko evankelisuus jo rantautumassa Eurooppaan ja Suomeen?

Yhdysvaltalainen evankelinen kulttuuri on toki oma ilmiönsä, mutta näen joitain sen piirteitä jo täälläkin. USA:n evangeliset lähetyssaarnaajat ovat vastuussa siitä. Kun vähän tutkii, huomaa, että eurooppalaisten liikkeiden taustalta löytyy aina joku usalainen taho.

USA:n kristillinen nationalismi eli dominioteologia

Meille opetettiin, että Jumala rakastaa Yhdysvaltoja aivan erityisesti. USA on kutsuttu ikään kuin pelastamaan maailma ja näiden lahkojen osaksi on tullut joku ihmeellinen kutsumus. Tämän ajattelumallin siemenet kylvettiin jo ensimmäisten amerikansiirtolaisten mukana. Moni oli paennut Euroopasta saadakseen harjoittaa uskontoaan vapaasti. Tästä on syntynyt retoriikka, joka on ollut USA:n kulttuurissa aina läsnä. Dominioteologia kehitettiin 1960-luvulla ja 1990-luvulla se nousi vahvemmin esiin.

Dominioteologian ajatuksena on, että yhteiskunnassa on seitsemän aluetta: uskonto, perhe, koulutus, hallinto, media, viihde (taide) ja liiketoiminta.

Dominioniteologia eli dominionismi on radikaalein 1990-luvulla kehittyneistä evankelisuuden suuntauksista. Se pohjautuu kalvinistiseen oppiin Jumalan kaikkivaltiuudesta, pitää Raamattua kaiken elämän ohjekirjana, uskoo teonomistiseen etiikkaan ja pitää kristittyjen velvollisuutena maallisten instituutioiden vähittäistä valtaamista.

Dominionismi pyrkii yhdysvaltalaisen kulttuurin, lakijärjestyksen ja yleisen maailmanhahmotuksen järjestämiseen puhtaasti kristilliseltä pohjalta – kristillisten poliitikkojen, tuomarien ja opettajien toimesta sekä Raamatun sääntöjä kirjaimellisesti soveltaen. Dominionismi pohjaa puritanismin perintöön ja 1800-luvun lopun uuskalvinismiin. Teologisesti dominionismi voidaan nähdä reformoidun tunnustuksen perusoppien radikaalina politisoijana.

Kun kaikki seitsemän tasoa on saavutettu, otetaan koko maa haltuun, ja USA on ensimmäinen maa, jossa tämä toteutuisi.

Suomessa ei tosin ehkä pidä olla kovin huolissaan asian suhteen, koska täällä osataan paremmin pitää rajoja yllä.

Salaliittoteoriat ja evankelisuus

QAnon levisi evankelisessa maailmassa nopeasti. Se teki Trumpistakin messias-hahmon. USA:ssa on monia syitä olla luottamatta instituutioihin, ja salaliittoteorioilla on otollinen maaperä.

Lapsuus äärikristillisessä lahkossa

Lapsena kaikki oli hienoa ja kivaa. Kävimme yhdessä kirkossa säännöllisesti ja palvelimme Jumalaamme. Olin kotikoulussa, jonka opetussuunnitelma oli umpiuskonnollinen. Kaikissa oppiaineissa, jopa matematiikassa, käytettiin jollain tavalla raamatunkertomuksia materiaalina. Ehkä sen takia en ole erityisen hyvä matikassa...

Yksi pysyvimmistä lapsuusmuistoistani on kuitenkin jokaöinen pelko. Lapsille kerrotaan, että olemme kii-vaassa sodassa hyvän ja pahan välillä. Lapsena pelkää muutenkin hirviötä sängyn alla, ja sitten nämä aikuiset

kertovat, että ne ovat todellisia! Lisäksi enkelit ovat kuulemma vielä demone-jakin pelottavampia. 3–7-vuotiaana makasin sängyssäni rukoillen etteivät demonit hyökkää — mutta en halunnut enkeleitäkään makuuhuoneeseeni!

Pelottava ikuisuus

Lapsena en osannut hahmottaa ikuisuuden käsitettä. Kun jo puolen tunnin jumalanpalvelus tuntui pitkältä, miten jaksaisin palvoa koko ikuisuuden? Se todella ahdisti minua, mutta aikuiset käskivät luottaa Jumalaan, eli sivuuttaa asian kokonaan. Parikymppisenä tämä ristiriita sitten lopulta purkautui masennuksena.

Ahkeraa kirkossa käyntiä

Noin viisivuotiaaksi asti kävimme kirkossa kerran viikossa. Mutta kun siitä tuli isälleni työ, meidän olohuoneessamme alettiin kokoontua päivittäin. Myöhemmin saimme kirkkorakennuksen, jossa toimi myös kotikoulu, jota kävin. Papin tyttärenä minun piti istua eturivissä, laulaa ja osallistua. Jumalanpalveluksia oli kolmisen kertaa viikossa.

Yhteisö on rakennettu niin, että kaikki elämään tarvittava löytyy seurakunnasta. Se on koukuttavaa: et tarvitse mitään muuta.

Kenelle Gospel of Lies on kirjoitettu?

Evankelinen liike on kasvava ilmiö. Se on todellinen uhka, koska sen tavoitteena on ääriajattelun vieminen koko maailmaan. Kirjassani perustelen, miksi tästä pitää olla tietoinen.

Ensisijaisesti kirja on tarkoitettu niille, joilla on samoja kokemuksia kuin minulla, ja toiseksi niille, jotka haluavat opponoida apologettoja. Haluan osoittaa, etteivät kaltaiseni ole yksin ja tarjota väittelyihin lähteville muistilistan. Ateistit vs. uskovat -keskustelujen tulisi muuten mielestäni aina olla julkisia, koska niitä käydään oikeasti yleisöä varten.

Yksi ansiokkaimmista keskustelijoista on suuresti arvostamani **Matt Dillahunt**. Hänen kanssaan olen päässyt mukaan *The Line* -ohjelmaan ja hän on kirjoittanut kirjani esipuheen. Hän on se ihminen, joka sai minut käsittämään, että olen ateisti.

Selviytyminen vs. pakoon pääsy?

Olen ehkä enemmän pakoon päässyt kuin selviytyjä. Kuvaamani kaltainen

uskonnollisuus on todellista ekstreemismia, ääriajattelua. On äärimmäistä opettaa, että joku ansaitsee ikuisen kidutuksen. USA:ssa 61 % uskoo helvettiin. Suomessa vastaava luku on 14 %. Yhdysvalloissa julkisesti uskomaton ihminen ei voi tällä hetkellä olla merkittävä poliittinen vallankäyttäjä.

Karttaminen

En itse onneksi ole kokenut karttamista jätettyäni yhteisön, mutta samaa ei voi sanoa lukuisista muista. Onneksi on esimerkiksi *The Clergy Project*, joka auttaa uskosta luopuneita saarnaajia, myös taloudellisesti.

Päätyminen Suomeen

Sain USA:ssa tappouhkauksia ja olen joutunut tukeutumaan FBI:hin. Tapasin nykyisen mieheni USA:ssa ja kun kävimme täällä, Suomi tuntui turvaliselta.

Arvostan suomalaista rehellisyyttä tosi korkealle. Ihmiset tuntuvat täällä uskovan enemmän faktoja kuin myy- tejä. Mutta Suomessakin pitää olla tarkkana, eikä päästä evankelisia lahkoja sanelemaan sitä, miten valtiota pitää johtaa, kuten USA:ssa näyttää tapahtuneen.

Takaumia lentokoneessa

Kokemukseni olivat siinä määrin ahdistavia, että joskus vieläkin koen tietynlaisia takauksia. Esimerkiksi inhoan lentomatrustamista, ja lentäessä päähäni nousee aina joku rukous. Aikaisemmin se ärsytti minua. Ajattelin, että *voi luoja, nyt minä rukoilen*, tämä on kamalaa! Nykyään se enemmänkin huvittaa. Joskus rukous käy mielessäni edelleen, yleensä enää ei.

Olen oppinut huomaamaan, milloin menneisyys yrittää tunkea tajuntaani. Se itse asiassa auttaa, koska pelko täytyy käsitellä joka tapauksessa — se on kehossa. Uskot siihen tai et, tariset ja tunnet ahdistusta. Olen tullut paremmaksi jäljittämään tuon tunteen alkuperää. Se auttaa minua jättämään sen omaan arvoonsa ja jatkamaan eteenpäin.

Haastattelu on lyhennetty Tampereen vapaa-ajattelijoiden livestriimatusta keskustelutilaisuudesta, jossa Promise Backlundia haastatteli Erno Vanhala (youtube.com/watch?v=hASAOoH4NjI). Tämän jutun on koostanut ja kääntänyt videon perusteella Riku Bähr.

SANANVAPAAUS, SUVAITSEVAISUUS JA SOSIAALISET AJOJAHDIT

Kun rationaalinen keskustelu korvautuu ajojahdilla, heikentyvät kaikkien osapuolien mahdollisuudet oppia ja kehittää ymmärrystään.

ROBERT BROTHERUS

2010-luvun puolivälin paikkeilla nousi Yhdysvalloissa ja sittemmin muissa länsimaissa uusi kulttuurin ilmiö. 2000-luvun poliittisen korrektiuden (PC) liike yhdistyi sosiaalisen median mahdollistamaan uutisten viraaliseen leviämiseen. Syntyi uudenlainen tapa tuomita ja rangaista yhteisön normien vastaisista sanoista tai teoista: yhteisössä viraalisesti leviävä moraalinen tuomitsemisen eli *sosiaalinen ajojahti*. Yhdessä *Black Lives Matter* ja *Me Too* liikkeiden kanssa ne nostivat PC-liikkeestä tutut teemat rasismista, feminismistä ja sukupuolten moninaisuudesta yhä vahvemmin kulttuurin keskiöön. Samoihin aikoihin PC-liikkeestä kehittyneitä liikettä alettiin kutsua *Woke*-liikkeeksi tai *Sosiaalisen Oikeudenmukaisuuden* liikkeeksi.

Sosiaalisten ajojahtien viraalista leviämistä edesauttoivat monet seikat. Twitter ja Facebook optimoivat algoritminsa levittämään moraalista raivoa sisältäviä viestejä. Jaettu raivo koukutti käyttäjiä alustoille, mikä tuotti yhtiöille mainostuloja. Internetin hakutoiminnot mahdollistivat ajojahdin kohteen digitaalisen historian penkomisen mahdollisten aiempien ajatusrikosten löytämiseksi. Yritysten ja oppilaitosten verkottuminen teki helpommaksi tehostaa hyökkäyksiä viesteillä uhrin työnantajalle, tyypillisesti potkuja vaatien. Ilmiön laajentuessa myös perinteinen media alkoi poimimaan uutisiksi laajasti levinneitä ajojahteja, mikä entisestään tehosti niiden leviämistä.

Seuraavassa muutama esimerkki tapauksista, jotka johtivat laajaa jul-

kisuutta saaneisiin sosiaalisiin ajojah-teihin:

- Filosofian professori **Rebecca Tuvel** kirjoitti 2017 feministisen filosofian *Hypatia*-lehdessä vertaisarvioidun artikkelin, jossa vertailee moraalista oikeutusta ihmisen identifioituessa eri sukupuoleen (transseksuaalisuus) tai identifioituessa eri rotuun (transrotuisuus). Tuvelin ajojahdissa esiintyi mm. uhkauksia hänen uransa tuhoamisesta.
- Google-insinööri **James Damore** kirjoitti 2017 muistion, jossa käsitteli mahdollisia syitä naisten alhaisempaan osuuteen Googlella, mukaan lukien mahdolliset biologisista eroista kumpuavat syyt. Damoren ajojahti johti hänen irtisanomiseensa.
- Alberta Mount Royal -yliopiston politiikan professori **Frances Widdowson** kritisoi 2019 yliopistossa vallalla ollutta käsitystä, jonka mukaan alkuperäiskansojen uskonnollis-shamanistinen ”henkitieto” olisi länsimaisen tieteen kanssa yhtä validi tietämysjärjestelmä. Widdowsonin ajojahti johti hänen irtisanomiseensa.
- Evoluutiobiologian professori, ateisti **Richard Dawkins** kommentoi vuonna 2021 tviitissään kulttuurimme erilaisia moraalisia reaktioita Rebecca Tuvelin aiemmin käsittelemään transseksuaalisuuden ja transrotuisuuden teemoihin. Seurannut ajojahti johti mm. siihen, että Amerikan humanistiyhdistys (AHA) perui Dawkinsille 1996 myöntämänsä Vuoden Humanisti -palkinnon.
- Tampereen yliopiston nuorisopsykiatrian professori **Riittakerttu Kaltiala** on tuonut esiin muun

muassa, että Suomessa sukupuolienkorjaushoidot edellyttävät muiden hoitojen tavoin lääketieteellistä harkintaa. 2025 alkaneessa ajojahdissa aktivistit ovat yrittäneet estää Kaltialan luentoja ja tutkimusta. 2026 Helsinki Pride -tapahtumassa Kaltiala joutui hänet nimeltä mainitsevien vihamielisten kylttien kohteeksi.

Sosiaaliset ajojahdit antavat uudella tavalla valtaa yksittäisille ruohonjuuritason ihmisille. He voivat tuoda esiin moraaliseksi rikkeiksi katsomiaan tekoja teholla, joka ei ollut aiemmin mahdollista. Ajojahdit voivat viraalisen leviämisen kautta johtaa niiden kohteeksi joutuneille merkittäviin seurauksiin, kuten maineen, työpaikan, uran, talouden, sosiaalisten suhteiden tai jopa mielenterveyden menettämiseen. Yhteiskunnan kannalta vielä merkittävämpää on kuitenkin ajojahtien luoma pelotevaikutus muihin ihmisiin. Vain muutama laajalle levinnyt viraalinen tarina onnistuneesta sosiaalisesta ajojahdista voi saada miljoonat ihmiset pelon voimalla noudattamaan vaadittua sääntöä.

Sosiaaliset ajojahdit vaikuttavat sananvapauteen. Tässä en tarkoita virallista juridista sananvapautta, joka länsimaissa on melko vahvasti lain suojama, vaan ”pehmeää” sosiaalista sananvapautta, joka kuvastaa yksilöiden tosiasiallista mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään julkisesti ilman pelkoa liian negatiivisista seurauksista itselleen. Jos mielipiteen ilmaisun tuoma uhka maineen, omaisuuden ja työpaikan menetyksestä tuntuu todelliselta, ei laillinen oikeus mielipiteen ilmaisuun juuri lohduta.

Koko sananvapauden käsite on merkityksellinen vain, kun puhutaan

Sosiaalinen ajojahti voi tehdä yksittäisestä mielipiteestä hyökkäyksen koko ihmistä vastaan ja saada muut vaikenemaan seurausten pelossa.

aiheista, joista ihmisillä on eri mielipiteitä ja joissa osa mielipiteistä aiheuttaa toisissa moraalista paheksuntaa. Filosof **Noam Chomsky** sanoi tästä: "Jos kannatat sananvapautta, se tarkoittaa, että kannatat sananvapautta sellaisille näkemyksille, joita inhoat". **Voltaire**n näkemys menee vielä pidemmälle: "En hyväksy mielipidettäsi, mutta puolustan kuolemaani saakka oikeuttasi ilmaista se."

Olkiukot

Monen sosiaalisen ajojahdin kohdalla moraalinen raivo ei perustu suoraan kohteen sanoihin vaan niistä muiden tekemiin pidemmälle vietyihin negatiivisiin oletuksiin. Tulkitsemalla kohteen ajatuksia "rivien välistä" voidaan rakentaa *olkiukko*, joka on helpompi ampua alas, mutta joka ei välttämättä ole tosi. Esimerkiksi Riittakerttu Kaltialan ajojhdissa esiintyy olkiukoina väitteitä kuten "transihmisten olemassaolo häiritsee häntä", vaikka Kaltiala itse on kiistänyt tällaiset tulkinnat. Dawkinsin 2021 tviitistä Ame-

rikan humanistiyhdistys kirjoittaa sen väittävän "että transidentiteetit ovat valheellisia", tulkinta jonka Dawkins on kiistänyt. Frances Widdowsonin kyseenalaistaessa alkuperäiskansojen "henkitiedon" hänet leimattiin rassistiksi ja kolonialistiksi, vaikka Widdowson vain kritisoi uskomusjärjestelmän roolia yliopisto-opetuksessa.

Kukaan ei voi nähdä toisen ihmisen pään sisään tämän perimmäisiä tarkoituksiperiä. Siksi monet filosofit ja rationalistit kannattavat *principle of charity* -periaatetta, jossa lähtökohtaisesti oletetaan, että ihmisillä on positiiviset tarkoituksiperiä, ja heidän sanansa ja tekonsa tulkitaan tässä valossa, ellei evidenssi muuhun selvästi pakota.

Ajojahdeissa usein syyllistytään myös *ad hominem* -argumentointivirheeseen, eli kritisoidaan esimerkiksi kohteen rotua, sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista sen sijaan, että vastattaisiin hänen väitteisiinsä. Esimerkiksi Rebecca Tuvelin ajojhdissa sanottiin hänen artikkelinsa "antavan sellaisen vaikutelman, että valkoiset heteroseksuaaliset tutkijat voivat osallistua tällaisten teemojen käsittelyyn".

Näin sivuutettiin Tuvelin perusteiden sisältö.

Usein sosiaalisen ajojahdin lumipallo liikkeelle lähdettyään etenee nopeasti ja laajalla rintamalla. Tällöin kohde ei aina ehdi tai pysty lähtemään korjaamaan syytteisiin mahdollisesti liittyviä olkiukkoja, vahvistamattomia huhuja tai muita argumentointivirheitä. Ajojahti voi nopeasti tuottaa internetiin niin paljon kohdehenkilöön liittyvää negatiivista materiaalia, että ajojahdin syytökset ja olkiukot jäävät ikuisesti dominoimaan henkilön internet-historiaa.

Sosiaalisen median ajojahdit, tuomiot ja rangaistukset leviävät helposti pääkohteesta sivullisiin, jotka julkisesti rohkenevat kyseenalaistaa ajojahdin perusteet. Koska tuomio ja rangaistus oletetaan ajojhdissa itsestään selviksi, jo kysymykset perusteiden laadusta saatetaan tulkita tuomitun puolustamiseksi, mikä johtaa myös kysyjän ajojahtiin ja tuomitsemiseen.

Tällainen mekanismi väistämättä vääristää mielipideilmastoa. Kuten *Keisarin uudet vaatteet* -tarinassa se, mitä ihmiset julkisesti lausuvat, voi al-

kaa merkittävästi poiketa siitä, mitä he oikeasti ajattelevat. Ajojahdin kyseenalaistavat ihmiset tyypillisesti vaikenevat tai jopa valehtelevat kannattavansa ajojahtia. Esimerkiksi Rebecca Tuvel ja James Damore saivat ajojahtien aikana paljon rohkaisevia yksityisviestejä kollegoiltaan, jotka eivät kuitenkaan uskaltaneet puolustaa heitä julkisesti. Näin vinoutunut mielipideilmasto voi sitten tuottaa todellisen vaikutuksen joidenkin ihmisten mielipiteisiin. ("Koska kaikki näkyvät tuomitsevan kohteen, niin kaipa kohteen teko oli sitten moraalisesti väärin".)

Rikos ja rangaistus

Sosiaalisessa ajojahdissa syyte, tuomio ja rangaistus paketoitaa tyypillisesti samaan pakettiin niin kuin tieteistarinoiden fiktiivinen poliisi-tuomari Judge Dredd tekee. Moderni länsimainen oikeusjärjestelmä tuomioistuimien ja oikeudenkäyntien on toki hidas, mutta sen prosessit auttavat selvittämään, onko joku oikeasti syyllistynyt rikkeeseen ja mikä on sopiva rangaistus.

Jahtaavan joukon yleisesti vaatima rangaistus on kohteen työpaikan menetys, joka pyritään saamaan aikaan pommittamalla työnantajaa sosiaalisessa mediassa uhkauksilla boikoteista ja maineen menetyksestä. Kohteen työnantaja saattaa tällöin joutua paniikkiin ja toteuttaa vaaditut rangaistukset niin nopeasti, ettei syytteiden asianmukaiselle tutkimiselle jää aikaa. Hyökkäys saattaa johtaa myös kohteen pysyvään sulkemiseen työmarkkinoilta, kun potentiaaliset uudet työnantajat joutuvat tai pelkäävät joutuvansa jatko-uhkauksien kohteeksi. Esimerkiksi James Damore ei ole Googelta erottamisensa jälkeen enää saanut töitä IT-alalta.

Tuntuukin, että sosiaalisen ajojahdin tuottamat rangaistukset voivat joskus olla kohtuuttoman kovia ja pitkäkestoisia suhteutettuna väitettyyn rikkeeseen. Tätä perustellaan joskus tarpeella tuottaa mahdollisimman tehokas ennakkotapaus varoittavaksi esimerkiksi muille. Oikeudenmukaisessa moraalisessa rangaistuksen pahuus ei kuitenkaan saisi ylittää rikoksen pahuutta. Sosiaalisen ajojahdin tuottamaa tuhoa perustellaan joskus myös sanomalla, että se on vain seurausta sanoista ja teoista, mutta tämä väistää oleellisen kysymyksen siitä *minkälaiset*

seuraukset mistäkin sanoista ja teoista ovat moraalisesti oikeudenmukaisia ja mitkä menevät liian pitkälle.

Kun rationaalinen keskustelu korvautuu ajojahdilla, heikentyvät kaikkien osapuolien mahdollisuudet oppia ja kehittää ymmärrystään. Esimerkiksi Tuvelin ja Dawkinsin esiin tuomiin eroihin transrotuisten ja transseksuaalien moraalisessa hyväksynnässä liittyy aidosti syvällisiä filosofisia kysymyksiä. Ajojahdissa ne kuitenkin hautautuvat loanheiton alle, jolloin jääään dogmien ja tabujen tasolle.

Koska ajojahdit eivät hyökkää ihmisen esittämää yksittäistä mielipidettä, vaan koko ihmistä vastaan, on niissä myös vaarana "heittää lapsi pesuveden mukana". On loogisesti virheelistä hylätä kaikki kohteen ajatukset ja tuotokset jonkin tietyn ajatusrikkeen perusteella, mutta kyseessä on myös menetetty mahdollisuus, koska hylätyissä ajatuksissa voi olla paljon ajatusrikkeestä riippumatonta arvokasta sisältöä. Voimme arvostaa ihmisessä olevaa hyvää ja hänen hyviä saavutuksiaan samalla, kun paheksomme hänen huonoina pitämiämme ominaisuuksia ja tuotoksia.

Esimerkiksi Richard Dawkinsin 2021 ajojahdissa vaadittiin *kaikkea* Dawkinsin tuotantoa boikotoitavaksi. Kuitenkin Dawkinsin klassikkoteokset kuten *Geenin itsekkyys* ja *Jumalharha* ovat täysin riippumattomia hänen 2021 Twitter-viestistään. Teoksilla on sisältönsä perusteella arvo evoluutiotieteen ja ateismin puolustamisessa ja niiden hylkääminen on menetetty mahdollisuus tieteellisen maailmankuvan levittämisen kannalta.

Dogmit, polarisaatio ja heimot

Sosiaalisia ajojahteja on perusteltu sillä, että esitetty mielipide tuottaa joillekin ihmisille niin paljon *haittaa* tai *kärsimystä*, että mielipide tulee hiljentää rationaalisen keskustelun sijaan. Tällainen perustelu on ongelmallinen, koska sillä vaiennetaan myös keskustelu siitä, onko perustelu itsessään validi. (Miksi aiheutuu haittaa? Millaista haittaa? Minkä mekanismin kautta?)

Vertauksena voidaan käyttää uskonlahkoa, jonka mukaan kenen tahansa esittämä julkinen ateismi johtaa siihen, että Jumala rankaisee ankarasti koko ihmiskuntaa. Jos tämä olisi totta, voisi olla perusteltua hiljentää ateistit yhteisen hyvän nimissä. Mutta jos

ateistit hiljennetään, hiljentyvät myös keskustelu uskonlahkon väitteiden perusteluista. Tällöin jääään filosofiseen loukkuun, jossa uskonlahko itse muodostaa todellisen haitan.

Pakkouskonnon aikana 1600-luvulla ensimmäisiä kirkon dogmit kyseenalaistavia "vapaa-ajatteliijoita" kritisoitiin nimenomaan *vaarallisina* ja *haitallisina*. Heidät vaiennettiin (joskus roviolla) sen sijaan, että heidän argumentteihinsa olisi vastattu rationaalilla keskustelulla. Vuosisatoja ihmiskunta oli filosofisessa loukussa, jossa vapaa keskustelu ei ollut mahdollista. Nykypäivänäkin jotkut kristityt saattavat väittää ateismin olevan erittäin haitallista, mutta he onneksi sietävät julkista ateismia ryhtymättä ajojahteihin.

Sosiaalisen median ajojahdit ovat omalta osaltaan vaikuttaneet yhteiskunnallisen keskustelun ja ryhmien välisen *polarisaation* lisääntymiseen. Polarisaatiossa yksilöt jakautuvat eri "heimoihin". Heimojen sisäiset käsitkset tulevat yhä yhtenäisemmiksi mutta erot heimojen välillä kasvavat ja niiden välillä on yhä vähemmän rakentavaa kommunikaatiota. Polarisoituudessa ilmapiirissä lisääntyy *jos et ole (kaikessa) meidän puolellamme, olet meitä vastaan* -ajattelu.

Tällaisessa ilmapiirissä tulee henkisesti raskaammaksi olla itsenäisen rationalisti, joka pyrkii parhaan ymmärryksensä, tietonsa ja järkensä mukaan muodostamaan jokaiseen tiedolliseen ja moraaliseen kysymykseen riippumattoman kannan. On helpompaa "valita heimo" ja antaa omien näkemysten muokkautua tuon heimon standardien ja dogmien mukaisiksi. Oman heimon jäsenen yksikin poikkeama dogmeista katsotaan usein perusteeksi jäsenen hylkäämiseksi. Esimerkiksi "uuden ateismin ratsumies" **Sam Harris** on leimattu liberaali-vasemmistolaisessa heimossa oikeistolaiseksi, koska Harris on kritisoinut Woke-liikkeen ylilyöntejä. Mutta oikeistolaisissa piireissä hänet on puolestaan tuomittu liberaali-vasemmistolaiseksi, koska hän on kritisoinut MAGA-liikettä.

Vapaa-ajattelijat ja ateistit ovat perinteisesti vastustaneet uskontojen ytimessä olevaa dogmaattisuutta. Dogmaattinen ajattelu katsoo jossakin kysymyksessä löytäneensä mustavalkoisen, lopullisen totuuden, joka ei vaadi enää reflektiota. Sen vastakohta on avoin, rationaalinen keskustelu, jatku-

va reflektio, jatkuva kaikkien käsitysten uudelleenperustelu. Parhaimmillaan ateismi ja humanismi ovat tällaisen jatkuvan rationaalisen pohdinnan dynaaminen tulos. Antidogmaattinen ajattelu perustuu nöyryydelle ihmisen erehtyväisyyttä kohtaan, nöyryydelle maailman ja sen ongelmien moniulotteisuutta kohtaan, erilaisille harmaan sävyille ja nyansseille mustavalkoisen ajattelun sijaan.

Politiikka

Ei ole selvää, ovatko sosiaaliset ajolahdit keinoina tehokkaita saavuttamaan ne moraaliset tavoitteet, joihin niillä pyritään. Taloustieteilijä ja historioitsija **Thomas Sowell** kirjoittaa *Social Justice Fallacies* -kirjassaan: "Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden visio tuntuu houkuttelevalta, mutta oleellinen kysymys on, johtaako sosiaalisen oikeudenmukaisuuden poliittinen agenda tuon vision toteutumiseen. Historia osoittaa, että sosiaalisen oikeudenmukaisuuden poliittinen agenda johtaa usein päinvastaiseen lopputulokseen, joskus katastrofaalisiin seurauksiin. Kaikki ihmiset ovat erehtyväisiä ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden aktivistit eivät ehkä ehdy sen useammin kuin muutkaan. Mutta aktivistit, jotka ovat ehdottoman varmoja tehtävänsä oikeutuksesta, eivät usein välitä esteistä, todisteista tai jopa kriittisistä vaaroista."

Mikä on tehokkain strategia tosiasiallisesti edistää jonkun poliittisen tai moraalisen tavoitteen toteutumista demokraattisessa yhteiskunnassamme? Tämä on aidosti vaikea kysymys. On mahdollista, että tiukka ja aggressiivinen "väärien" ajatusten nopea hiljentäminen on tehokkain tapa. Mutta on myös mahdollista, että liian jyrkät vaatimukset oman heimon "oikeaoppisuudelle" saattavat johtaa heimon alhaisempaan jäsenmäärään ja siten pelata vastakkaisen heimon pussiin. On esimerkiksi argumentoitu, että USA:ssa Demokraattipuolueen leimautuminen jyrkemmän linjan identiteettipoliittikan kannalle vuoden 2024 presidentinvaaleissa olisi osaltaan vaikuttanut **Trumpin** voittoon. Lopputulosta ei voi ne pitää hyvänä identiteetti-politiikan kannalta.

Jos sosiaalista ajojahtia pidetään hyväksyttävänä menetelmänä oman heimon tavoitteiden edistämiseen, niin vallan vaihtuessa heimojen välil-

lä voi vastakkainen heimo alkaa käyttää samoja menetelmiä päinvastaisten tavoitteiden edistämiseen. Jos on itse tällaiset menetelmät hyväksynyt, voi olla moraalisesti vaikeaa kritisoida niiden käyttöä muiden toimesta. Siksi sosiaalisten ajojahtien ja vaientamisen käytön kynnyks pitäisi avoimessa yhteiskunnassa olla hyvin korkealla ja tämän pitäisi olla kaikkien heimojen yhteisesti hyväksymä periaate.

Suvaitsevaisuuden paradoksi

Suvaitsevaisuus erilaisia mielipiteitä kohtaan on positiivinen arvo ja pehmeän sananvapauden edellytys. Sosiaalisiin ajojahteihin osallistujat ovat yleensä ihmisiä, jotka pitävät itseään suvaitsevaisina. Miten sitten selitetään se, että he ovat hyvin suvaitsemattomia sosiaalisten ajojahtien kohdetta kohtaan? Usein perusteeksi mainitaan *suvaitsevaisuusparadoksi*, jonka esitteli alun perin filosofi **Karl Popper** 1945 kirjassaan *Vapaa yhteiskunta ja sen viholliset*. Periaatteen mukaan meidän tulee olla mahdollisimman suvaitsevaisia, mutta ei liikaa, sillä *rajoittamaton* suvaitsevaisuus johtaa siihen, että suvaitsemattomat ryhmät ottavat vallan ja tuhoavat yhteiskunnan vapauden.

Jahtaajat saattavat siis sanoa, että on OK olla suvaitsematon ajojahdin kohdetta kohtaan, koska kohde itse on ollut suvaitsematon. Tässä mallissa kohde harjoittaa heidän mukaansa *primääriä* suvaitsemattomuutta (mikä ei ole OK), mutta heidän harjoittamansa suvaitsemattomuus on *sekundääristä* suvaitsemattomuutta primääristä suvaitsemattomuutta kohtaan (mikä on OK).

Kuitenkin ajojahdit usein perustuvat olkiukkokoon, toisen käden tietoon tai rivien välistä tehtyihin oletuksiin kohteen ajatuksista, jolloin jää riski, että kohde ei *tosiasiassa* ole suvaitsematon vaan ainoastaan *tulkitaan* (virheellisesti) suvaitsemattomaksi. Tällöin tilanteen moraali kääntyy pääläelleen, koska jahtaajien suvaitsemattomuus näyttäytyykin *primäärinä* suvaitsematomuutena, jollaista heidän oman moraalisaännöstönsä mukaan ei tule suvaita ja jonka saa jopa ajojaldilla hiljentää.

Toiseksi, Popper kirjoittaa, että niin pitkään kuin kohde on *valmis keskustelemaan rationaalisesti ja asiallisesti* mielipiteistään ja perusteista niiden puolesta ja vastaan, on *asiallisen*

suvaitsevain keskustelu moraalisesti oikea valinta vaientamisen sijaan. Popperin mukaan suvaitsevaisella yhteiskunnalla on oikeus pysäyttää ja vaientaa kohde vain, jos se vastaa sanojen sijaan nyrkein tai aseina. Ajojahtien kohteet kuten Damore, Tuvel, Dawkins ja Kaltiala ovat nimenomaan edustaneet rationaalisen asiallisen keskustelun linjaa ulostuloissaan, joten tässäkin suhteessa ei ole validia perustella heidän ajojahtiaan suvaitsevaisuusparadoksilla.

Vapaa-ajattelun ja humanismin olemus

Filosofit **Steven Pinker** (AHA:n Vuoden Humanisti 2006) ja **Rebecca Goldstein** (AHA:n Vuoden Humanisti 2011) kirjoittivat avoimen kirjeen Amerikan humanistiyhdistykselle sen peruttua Dawkinsin Vuoden Humanisti -palkinnon 2021:

"Kirjoittajan rankaiseminen, häpäiseminen tai nöyryyttäminen hänen sanojensa rationaalisen pohdinnan sijaan on humanismin arvojen pettämistä. Humanist Manifesto III toteaa että 'humanistista elämäntapaa ohjaa järki'. Koska kukaan ei ole erehtymätön, järjen käyttö edellyttää, että monenlaisia ajatuksia ilmaistaan ja niistä keskustellaan avoimesti, mukaan lukien sellaisista ajatuksista, jotka jotkut ihmiset kokevat epämuukaviksi. -- AHA:n dogmaattinen reaktio on vahingollinen organisaatiolle, joka väittää tuomitsevänsä uskontojen dogmaattiset käytännöt. "Vapaa-ajattelijoiden" yhdistys on nyt tuominnut tietynlaiset ajatukset kielletyiksi, valvoo dogmeja ja julistaa kerettiläisiä pannaan, tehden itsensä naurunalaiseksi."

Onko vapaa-ajattelijoiden sitten valittava sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja todellisen sananvapauden välillä? Tietyssä mielessä sananvapaus on näistä primääri arvo, koska oikeuksien määrittely, vaikkapa YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen laatiminen, on aikoinaan edellyttänyt paljon vapaata ajatusten vaihtoa. Mutta molemmat ovat tärkeitä arvoja ja itse jaksan uskoa, että ristiäriä niiden välillä on loppujen lopuksi paljon pienempi kuin miltä se on näyttänyt viime vuosien kulttuurisotien ja sosiaalisten ajojahtien melskeessä. Viime kädessä kumpikaan ei voisi olla olemassa ilman toista.

Kuva: Pixabay – Kuvankäsittely: Yki Räikkölä

KOKEMUKSIA USKONNONVAPAUDESTA GENEVESSÄ

EEMI TUISKU

Miltä koulunkäynti näyttää Genevessä, jossa julkinen hallinto noudattaa uskonnollisen neutraliteetin periaatetta eikä kouluissa ole tunnustuksellista uskonnonopetusta?

Entisenä ulkosuomalaisena minulla on ollut mahdollisuus käydä kouluni Genevessä, jossa en ole lainkaan joutunut kokemaan tunnustuksellista uskonnonopetusta enkä vakaumukseen perustuvaa syrjintää, painostusta, koulukiusaamista tai edes kiusallisia tilanteita. Olen saanut siellä kokemuksen hyvin kansainvälisestä ja arvopohjaltaan humanistisesta ympäristöstä.

Poikkeuksellinen kanton

Geneve on ranskankielinen kanton Sveitsissä ja yksi Euroopan kansainvälisimmistä kaupungeista. Sen toisena eri-

tyyspiirteenä on vahva sekulaari perinne. Ranskan tapaan Geneven julkinen hallinto ja kirkko on erotettu toisistaan vuodesta 1907 lähtien *Laïcité*-periaatteen mukaan. Sveitsissä jokaisella kantonilla on laaja itsehallinto ja oikeus säätää kantonikohtaisia lakeja.

Geneve on yhdessä Neuchâtelin kanssa poikkeuksellinen kanton, sillä niiden hallinto perustuu vahvaan uskonnolliseen neutraliteettiin. Vastavainlainen valtion ja uskonnon selkeä erottaminen ei toteudu muissa Sveitsin kantoneissa samalla tavalla. Geneven opetussuunnitelmassa linjataan, ettei uskontoja opeteta kouluissa, mutta niitä voidaan esimerkiksi käsitellä historian tai maantieteen tunneilla. Opetus on rakennettu humanististen arvojen ja tieteellisen kulttuurin ympärille.

Ala-asteeni sijaitsi rauhallisessa pikkukylässä, jossa väestö oli pääosin sveitsiläinen. Opetuksessa ja koulun tapahtumissa ei ollut lainkaan tunnustuksellista uskontoa. Uskonnota ei ollut tapana tehdä isoa numeroa ja vakaumuksesta kysyttiin harvoin. Oppilaitos kysyi lomakkeella oppilaiden vakaumuksesta

ainoastaan rekisteritiedoksi. Vanhemmat, jotka halusivat järjestää lapselleen uskonnollista kasvatusta, saivat tehdä näin kouluajan ulkopuolella omakustanteisesti.

Yläasteella kaupungin keskustassa luokat olivat hyvin monikulttuurisia. Opetuksessa oli uskontoa ainoastaan historian ja maantieteen tunneilla. Koulun päättöjuhlissa ei koskaan ollut uskonnollisia viitteitä. Samalla luokalla saattoi olla protestantteja, katolilaisia, muslimeja, ateisteja tai minkä tahansa vakaumuksen edustajia. Yleinen ilmapiiiri oli hyvä siitä huolimatta, että koulu sijaitsi Geneven huonomaineisessa korttelissa. Ystävyyksissä ei mietitty kenenkään alkuperämaata tai vakaumusta, vaan yhteisiä kiinnostuksen aiheita.

Lukiossani taas oli 68 eri kansalaisuutta edustettuna. Opetus painottui paljon kriittisen ajattelun ympärille, ja uskontoa käsiteltiin ainoastaan kulttuurisena ilmiönä historian, taidehistorian tai kirjallisuuden tunneilla. Uskonnon sijaan lukiossa oli filosofian tunteja, jossa luettiin eri ajattelusuuntauksista, etiikasta ja filosofiasta. Esimerkiksi

Kantin, Humen, Voltairen, Rousseauin, Nietzschen ja useiden muiden filosofien ajatuksia. Monet Geneven lukiot kanta-
vatkin tunnettujen filosofien ja ajatte-
lijoiden nimiä vahvan humanistisen
perinteen vuoksi.

Sveitsissä on suoran demokratian
järjestelmä, jossa kansalaiset voivat
kansanäänestyksillä hyväksyä tai hylä-
tää lakeja tai tehdä aloitteita perustuslain
muuttamiseksi. Tästä syystä koulutuk-
sen laadulla, etiikalla, itsenäisellä ja
kriittisellä ajattelulla on erityinen paino-
arvo. Kansalaisten harkintakyky heijas-
tuu suoraan lainsäädäntöön. Geneven ja
uskonnollisesti perinteisempien pohjois-
sveitsiläisten kantonien välillä esiintyy
ajoittain eriäviä poliittisia näkemyksiä
liittovaltion asioissa, joita osaltaan se-
littävät niiden toisistaan poikkeavat
yhteiskunnalliset ja katsomukselliset
lähtökohdat.

Olin etuoikeutettu koulunkäyntini aikana

Saamani koulutus antoi minulle vah-
vat edellytykset kriittiseen ajatteluun,
itsenäisen maailmankuvan ja omien
elämänarvojen muodostamiseen. Olen
eronnut ev.lut. kirkosta täysi-ikäisenä,
koska en kokenut kristinuskoa merki-
tykselliseksi itselleni. Pidän sen sisäl-
ttämiä dogmeja epistemologisesti pe-
rusteettomina ja totuudellisuudeltaan
epäuskottavina. Sen sijaan pidän filoso-

fiaa, tiedettä, loogista ajattelua, ihmisen
luontaista empatiakykyä ja humanismia
tärkeinä.

Muutettuani takaisin Suomeen olen
verrannut maiden välisiä kulttuuriero-
ja. Suomi on monessa asiassa tasa-ar-
voisempi kuin Sveitsi, jossa yhteiskun-
ta on monilta osin hierarkkisempi ja
elitistisempi. Yllättävästi uskonnon-
vapauden käytännön toteutumisessa –
erityisesti negatiivisen uskonnonva-
pauden osalta – Suomi tuntuu olevan
Geneven verrattuna jäljessä.

Eniten hämmästyksiä minussa on
aiheuttanut se, että korkeasta sekulari-
saation asteesta huolimatta Suomessa
evankelis-luterilaisella kirkolla on edel-
leen perustuslailla turvattu erityisase-
ma, mikä tekee Suomen uskonnollisesta
neutraliteetista ongelmallisen. Koulun-
käynnin osalta olen paljon kuullut ikä-
luokkani kokemasta pakollisesta tun-
nustuksellisesta uskonnon opetuksesta,
ikäivistä tilanteista, jotka ovat joko olleet
painostavia, vähätteleviä tai syrjiviä us-
konnottomia kohtaan. Olen vasta hiljat-
tain ymmärtänyt olleeni etuoikeutettu
koulunkäyntini aikana Genevessä.

Geneven kansainvälistyessä us-
konnollisella neutraliteetilla on ollut
keskeinen merkitys katsomuksellisesti
moninaisen yhteiskunnan rakenta-
misessa sekä sosiaalisen koheesion ja
luottamuksen vahvistamisessa. Kes-
kiajalla Geneve on ollut kalvinismin
syntypaikka ja protestanttinen linnake
katolilaisten vihollisten ympäröimänä,

ns. ”protestanttinen Rooma”.

Se on ajan saatossa avautunut va-
listuksen aatteille ja houkutelut osaa-
jia ympäri maailmaa. Genevestä on
kehittynyt merkittävä kansainvälinen
maailmankaupunki ja kansainvälisen
yhteistyön keskus, jossa toimii lukuisia
kansainvälisiä järjestöjä, pankkeja ja
monikansallisia yrityksiä. Kaupungin
väestöstä yli puolet on ulkomaalaisia,
ja eri kansallisuuksien välinen kans-
sakäynti on tavanomaista ja luonte-
vaa. Koulukaverini tulivat kaikki eri
kulttuuritaustoista ja edustivat erilaisia
vakaumuksia. Se ei koskaan ollut ongel-
ma, vaan pikemminkin rikkautta, jonka
vahva sekularisaatio on mahdollistanut.

Haluan lopuksi todeta, ettei uskon-
nonvapaus ole nollasummapeliä. Uskon-
nollisella neutraliteetilla varmistetaan,
ettei kukaan joudu vasten tahtoaan
uskonnonharjoituksen tai uskonnol-
lisen toiminnan piiriin, samalla kun
jokaiselle turvataan vapaus harjoittaa
uskontoaan yksityisesti. Mielestäni Ge-
nevessä eri katsomusten välillä vallitseva
koheesio osoittaa, kuinka tärkeää on ra-
kentaa yhteinen humanismiin perustuva
arvopohja, joka yhdistää ihmisiä heidän
uskonnollisesta tai uskonnottomasta va-
kaumuksestaan riippumatta.

Toivoisin, että uskonnollinen neut-
raliteetti toteutuisi Suomessakin pa-
remmin. Uskon, että aidosti neutraali
julkinen tila voisi edistää eri katsomus-
ten välistä rauhallista ja kunnioittavaa
ilmapiiriä Geneven tapaan.

VAPAA AJATTELIJA 60 VUOTTA SITTEN

”Salama on tuomittu jumalanpilkasta
linnaan. Sivistyneet ihmiset kaikkialla
maailmassa nauravat Suomelle, jolla to-
dellakin on nousukkaan otteet. Maine
kasvaa, mutta laatu huononee.

Tällaiset törmäilyt ovat kuitenkin
terveellisiä. Tarvitaan ilmeisesti kor-
keimman luokan kulttuuriskandaaleja,
ennen kuin suomalainen alkaa reagoita.

Katsokaa kansalaiset ympärillen-
ne! Joka puolella näette ja kuulette val-
tiokirkon mahtavan hahmon ja äänen,
tunnette luissanne sen autoritarismin,
joka nilaisten lonkeroiden tavoin on
tarttunut suomen kansaan ja tehnyt
sen orjakseen. Ja kun synnyttään ja
kasvetaan orjuudessa, ei osata vaatia
enempää. Ei huomata hengen kahleita,
koska ne kätkeytyvät ihmisen normaa-

liin elinympäristöön. Tällöin tarvitaan
joku, joka avaa ihmisten silmät näke-
mään.

Maria Laukka on erotettu lukukau-
deksi Taideteollisesta oppilaitoksesta,
jotta kristillisten moraalivartijoiden ag-
gressiot ajatusluutumista vapautuneita
kohtaan tulisivat tyydytettyä. Rankaisu
perustuu selvästi kristilliseen käsitykseen
sukupuoliasioiden synnillisyydestä. Jy-
väskylän kulttuuripäivien visuaalisen va-
rieteen phallossymboli (phallos [kreikk.]
= siitin; eräissä kulttuureissa luomisvoi-
man vertauskuva) oli ihmisen anatomi-
aan kielteisesti suhtautuville arvovaltai-
sille henkilöille kauhistus. – Kuinkahan
muuten tällaiset henkilöt virtsaavat?”

(Vapaa Ajatteliija 6/1966)

ISLAMIA VOI ARVOSTELLA VIHAAMATTA MUSLIMEJA

KHALED SALIH

Jokainen uskonto, moraali-järjestelmä, oikeusjärjestys ja poliittinen identiteetti syntyy tietyssä kielessä, paikassa, historiassa, muistissa, pelossa, voitossa, tappiossa ja symbolisessa maailmassa. Siinä ei ole mitään väärää. Ihminen ei synny tyhjiöön. Synnymme perheisiin, kulttuureihin, tarinoin, rituaaleihin ja perittyihin selitysmalleihin.

Paikallinen sääntö on voinut aikanaan auttaa yhteisöä ratkaisemaan ongelman. Tabu on voinut järjestää yhteiskunnallista elämää. Uskonnollinen käsky on voinut olla järkevä omassa historiallisessa ympäristössään. Mutta kun tällaiset säännöt julistetaan lopullisiksi, pyhiksi, yleispäteviksi ja kritiikin yläpuolelle asetetuiksi, niistä tulee ongelma.

Näin voi tapahtua missä tahansa ideologiassa, poliittisessa liikkeessä tai kansallisessa myytissä. Se tapahtuu aina silloin, kun järjestelmä alkaa sanoa: ”Saat esittää kysymyksiä tämän viitekehyksen sisällä, mutta itse viitekehystä et saa kyseenalaistaa”. Joissakin poliittisissa liikkeissä arvostelu leimataan vääräksi tietoisuudeksi ja nationalistissa liikkeissä maanpetokseksi. Joissakin uskonnollisissa järjestelmissä epäilyä ei pidetä normaalina inhimillisenä kokemuksena vaan syntinä, turmeltuneisuutena tai kapinana. Näitä kaikkia yhdistää yksi piirre: uskomusjärjestelmää suojellaan kritiikiltä.

Filosofi **Karl Popper** esitti, että tieto kehittyy ”olettamusten ja kumoamisen” kautta. Teemme arvauksia maailmasta, testaamme niitä, löydämme virheitä ja korvaamme heikot selitykset paremmilla. Terve yhteiskunta sallii tämän tapahtua. Huonoja lakeja voidaan muuttaa, julmia käytäntöjä voidaan parantaa, tieteellisiä teorioita voidaan tarkistaa, johtajia voidaan vaihtaa ja pyhiä väitteitä kyseenalaistaa. Tällaiset yhteiskunnat eivät ole täydellisiä, mutta niissä voidaan korjata virheet.

Islamismista, jihadismista, juma-lanpilkkalainsäädännöstä, uskon hyl-

käämisen kriminalisoinnista, naisten oikeuksista ja sananvapaudesta huolestuneiden keskuudessa on syntynyt keskustelua. Osa katsoo, että ongelma on islam itse ja että liberaalien yhteiskuntien tulisi suhtautua muslimiyhteisöihin nykyistä jyrkemmin. Toiset taas väittävät, että islamin kritiikki on vaarallista, ennakkoluuloista tai yhteiskunnallisesti vastuutonta ja että turvalisinta on välttää koko aihetta tai käsitellä sitä vain varovaisesti. Mielestäni kumpikin näkemys on virheellinen.

Ensimmäinen kanta sekoittaa ihmiset ja opit toisiinsa. Se on moraalisesti väärin ja älyllisesti laiskaa. Muslimi on ihminen, ei kaikkien islamiin liitettyjen oppien, historiallisten rikosten tai poliittisten liikkeiden ruumiillistuma. Muslimit ovat yksilöitä: uskovia, epäilijöitä, uudistajia, maallistuneita, mystikkoja, liberaaleja, konservatiiveja, feministejä, toisinajattelijoita, entisiä muslimimeja, kansalaisia, naapureita, työtovereita, vanhempia ja lapsia. Ketään ei pidä kohdella ikään kuin hän olisi sama asia kuin uskonnollinen järjestelmä.

Toinen näkemys tekee erilaisen virheen. Se sekoittaa myötätunnon ihmisiä kohtaan ajatusten koskemattomuuteen. Koska muslimit joutuvat usein ennakkoluulojen ja syrjinnän kohteiksi, myös islam oppijärjestelmän tai poliittisena voimana pitäisi sen mukaan suojata vakavalta kritiikiltä. Väärin. Itse asiassa se on vaarallista. Liberaali yhteiskunta on mahdollinen juuri siksi, että vaikutusvaltaisia uskonnollisia, poliittisia, akateemisia, nationalistisia ja moraalisia ajatuksia voidaan arvostella ilman vainoa.

Kyse ei siis ole siitä, pitäisikö muslimimeja suojella vaan siitä, pitäisikö islamilaisia oppeja, instituutioita ja poliittisia liikkeitä suojella kritiikiltä. Ei pitäisi. Yhteiskunnan on kyettävä tekemään kaksi asiaa yhtä aikaa: suojelemaan muslimimeja vihalta ja syrjinnältä sekä suojelemaan islamin kritiikkiä pelottelulta ja perusteettomilta syytöksiltä ennakkoluuloisuudesta silloin, kun kritiikki on asiallista. Aatejärjestelmät nimittäin säilyvät juuri siksi, että ne tekevät itseensä kohdistuvasta kritiikistä vaarallista.

Ihmisen ja opin ero

Muslimi on ihminen. Islam on uskonto. Islamismi on poliittinen projekti. Islamilainen laki on oikeudellinen traditio. Jihadismi on militantti tulkinta ja liike. Nämä käsitteet liittyvät historiallisesti ja teologisesti toisiinsa, mutta ne eivät ole sama asia.

Muslimilapsi Birminghamissa, Erbilissä, Kairossa, Malmössä, Lahoreissa tai Dearbornissa ei ole vastuussa klas-sisesta uskosta luopumista koskevasta laista. Huivia käyttävä musliminainen ei ole vastuussa islamilaisesta valtiosta. Muslimilääkäri, taksinkuljettaja, opettaja, opiskelija, pakolainen, kauppias tai naapuri ei edusta kaikkia niitä oppeja, joita islamin historiassa on joskus puolustettu.

Ihmiset eivät ole oppeja, eivätkä opit ihmisiä. Ihmisillä on oikeuksia. Ajatuksilla on seurauksia. Ajatuksia voidaan arvostella, pilkata, testata, tarkastella historiallisessa kontekstissaan, hylätä, tai uudistaa. Ne eivät ansaitse ihmisarvon kaltaista suojaa.

Tämä erottelu on ainoa rehellinen tapa keskustella aiheesta. Se merkitsee muslimien suojelemista syrjinnältä, väkivallalta, epäluuloilta ja epäinhimillistämislä. Samalla se tarkoittaa entisten muslimien, uudistajien, toisinajattelijoiden, maallistuneiden muslimien, naisten, homoseksuaalien, taiteilijoiden, kirjailijoiden ja myös tavallisten uskovien suojelemista silloin, kun he haluavat kyseenalaistaa perityn auktoriteetin. Se tarkoittaa myös jumalanpilkkalakien, yhteisöjen ja perheiden harjoittaman painostuksen sekä valtiollisen mielipidesensuurin torjumista.

Miten ajatukset suojelevat itseään

Miksi jotkin huonot ajatukset säilyvät vuosisatojen ajan? Helppo vastaus kuuluu, että ihmiset ovat tietämättömiä. En pidä tätä riittävänä selityksenä.

Monet suljetut ajatus- ja uskomusjärjestelmät ovat älyllisesti kehittyneitä. Ne voivat synnyttää korkeatasoista tutkimusta, oikeusoppia, runoutta, arkkii-

tehtuuria, rituaaleja, hallintoa ja vakavaa moraalista pohdintaa. Avoimessa järjestelmässä ihmisen älyä käytetään virheiden löytämiseen. Suljetussa järjestelmässä äly valjastetaan puolustamaan perittyä ajattelutapaa. Suljetut järjestelmät tuottavat taitavia juristeja, teologeja, tutkijoita, virkamiehiä ja opinpuolustajia. Heidän älykkyytensä kohdistuu kuitenkin järjestelmän säilyttämiseen eikä sen virheiden tai haitallisten seurausten korjaamiseen. Yksityiskohdista voidaan väitellä, mutta perusteisiin ei saa koskea.

Juuri tästä syystä jokin ajatus tai myytti ei ole totta vain siksi, että se on säilynyt. Uskomus voi säilyä, koska se selittää todellisuutta. Se voi säilyä myös siksi, että se hallitsee lakia, perheen kunniaa, yhteisöllisyyttä, koulutusta, rangaistuksia tai pelkoa. Järjestelmä voi säilyä siksi, että se tekee kritiikistä vaarallista, ei siksi, että se kestäisi avointa tarkastelua.

Islam esimerkkitaipauksena

Islam ei ole ainoa suljettu ajatusjärjestelmä, mutta sillä on lähes kaksi miljardia seuraajaa. Siksi se on merkittävä esimerkkitaipaus: joissakin sen muodoissa on vahvoja mekanismeja, jotka suojaavat oppia kritiikiltä.

Ajatellaan uskosta luopumista. Liberaalissa yhteiskunnassa uskonnosta eroaminen on nykyisin perustavanlaatuinen oikeus. Ihminen voi kääntyä kristinuskosta juutalaisuuteen, ateismista kristinuskoon, juutalaisuudesta kristinuskoon, hindulaisuudesta buddhalaisuuteen tai yksinkertaisesti luopua uskostaan.

Monissa muslimienemmistöisissä maissa uskosta luopuminen on kuitenkin edelleen rikos. Monissa yhteisöissä siihen liittyy myös vakavia sosiaalisia seurauksia silloinkin, kun laki ei määrää rangaistusta. *Pew Research Centerin* mukaan vuonna 2019 yhteensä 22 maassa tai alueella oli voimassa uskosta luopumista koskeva lainsäädäntö. *Humanists International* luettelee Afganistanin, Brunein, Iranin, Malesian, Malediivit, Mauritania, Qatarin, Saudi-Arabian, Yhdistyneet arabiemiirikunnat ja Jemenin maiksi, joissa luopumuksesta voidaan lain tai šariaan perustuvien säännösten nojalla tuomita kuolemaan.

Koraanissa on kohtia, joihin uudistusmieliset muslimit usein vetoavat vastustaessaan uskonnollista pakkoa. Tunnetuin niistä on lause: ”Uskonnossa ei ole pakkoa.” Klassinen luopumuslainsäädäntö ei kuitenkaan perustunut yksin *Koraaniin*. Se rakentui myös hadith-kirjallisuuden, islamilaisen oikeusopin ja uskonnon sekä poliittisen vallan yhteen sulautumisen varaan.

Eräässä *Sahih al-Bukharin* kokoelman tunnetussa *hadith*-kertomuksessa todetaan: ”Joka vaihtaa islamin toiseen uskontoon, hänet on surmattava.” Samansuuntaisia lausumia esiintyy myös muissa haditheissa. Islamilaiset oikeusoppineet ovat vuosisatoja kiistelleet siitä, millä edellytyksillä sääntöjä sovelletaan, millainen menettely on oikea, voiko ihminen katua, koskevatko säännöt miehiä ja naisia samoin tavoin sekä mikä on luopumuksen ja poliittisen kapinan välinen suhde. Nykyiset uudistajat katsovat perustellusti, että uskonnollinen pakottaminen on ristiinriidassa muiden islamilaisten lähteiden kanssa ja se tulisi hylätä. Juuri tämä on

olennaista: islamilaisuudessa käydään todellista kamppailua siitä, onko uskosta luopuminen omantunnon suojelema oikeus vai rangaistava petos.

Ongelma ei rajoitu valtioihin, joissa luopumus on kriminalisoitu. Liberaaleissa demokratioissa islamista luopuminen on laillista, mutta entiset muslimit ja julkiset kriitikot voivat silti kohdata perheen painostusta, yhteisön hyljeksintää, uhkauksia tai väkivaltaa.

Ayaan Hirsi Ali on elänyt jatkuvien uhkien alla arvosteltuaan islamilaista oppia ja tehtyään yhteistyötä **Theo van Goghin** kanssa. Hirsi Ali on joutunut elämään jatkuvien turvallisuusjärjestelyjen varassa. Britanniassa ja muualla toimivat entisten muslimien järjestöt ovat pitkään dokumentoineet uskosta luopuneisiin kohdistuvaa painostusta. Hollantilainen kirjailija **Lale Gül** joutui tietävästi muuttamaan turvataloon julkaistuaan teoksen, jossa hän kertoi irtautumisestaan muslimiperheen vaikutuspiiristä. Hän on saanut jatkuvia uhkauksia. Vaikka nämä tapaukset eivät kuvaa kaikkia muslimeja, ne osoittavat, että luopumiseen liittyvät tabut voivat toimia yhteiskunnallisesti silloinkin, kun laki sallii uskonnosta eroamisen.

Monet nykyajan muslimiuudistajat kiistävät luopumusrangaistukset, ja monet muslimit vastustavat uskonnollista pakkoa. Juuri tällaista kritiikkiä ja uudistustyötä avoimen yhteiskunnan tulisi suojella. Se, että on inhimillisiä ja suvaitsevaisia muslimeja, ei kuitenkaan poista niiden oppien ongelmaa, jotka tekevät kritiikistä vaarallista.

Meidän ei pidä teeskennellä, että ongelma olisi kuvitteellinen. Oppi, joka uhkaa ihmisiä uskonnosta luopumisen vuoksi, torjuu kritiikin. Se tekee

erimielisyyden hinnasta äärimmäisen korkean. Sama pätee jumalanpilkka-sääntöihin. Jos pyhien henkilöiden arvosteleminen, satiiri tai epäkunnioitava keskustelu johtaa väkivaltaan, vankeuteen, sensuuriin tai yhteisön harjoittamaan pelotteluun, oppijärjestelmä on saanut tehokkaan suojakilven kritiikkiä vastaan.

Tunnetuin esimerkki on **Salman Rushdien** tapaus. Kun romaani *Saatanalliset säkeet* ilmestyi vuonna 1988, Iranin ajatollah **Ruhollah Khomeini** antoi fatwan, jossa kehoitettiin tappamaan Rushdie sekä kirjan julkaisemiseen osallistuneet henkilöt. Perusteluna oli kirjallinen jumalanpilkka islamin pyhää historiaa kohtaan. Seurauksena olivat vuosikymmenien piileskely, kääntäjiin ja kustantajiin kohdistuneet uhkaukset sekä lopulta vuonna 2022 New Yorkissa tehty veitsi-isku, jossa Rushdie haavoitui vakavasti ja menetti toisen silmänsä.

Theo van Gogh murhattiin Amsterdamissa vuonna 2004, koska oli tehnyt Ayaan Hirsi Alin käsikirjoittaman lyhytelokuvan *Submission*. Elokuva arvosteli naisten asemaa islamilaisessa opissa ja kuvasi *Koraanin* jakeita naisten vartaloille kirjoitettuin. Murhaaja **Mohammed Bouyeri** tappoi van Goghin keskellä katua sekä jätti tämän ruumiiseen kiinnitetyn kirjeen, jossa uhattiin Hirsi Alia ja vedottiin jihadiin uskottomia vastaan. Kyse oli julkisesta islamin, seksuaalisuuden, naisten aseman ja pyhien tekstien arvostelusta.

Ranskalainen satiirilehti *Charlie Hebdo* joutui tammikuussa 2015 terrori-iskun kohteeksi julkaistuaan pilapiirroksia profeetta Muhammadista. Kaksi aseistautunutta hyökkääjää surmasi toimituksessa kaksitoista ihmistä ja haavoitti useita muita. al-Qaida ilmoitti olevansa iskusta vastuussa. Hyökkääjät perustelivat murhia profeetan loukkaamisesta annetulla rangaistuksella. Koettu rikos oli satiiri; rangaistus oli joukkomurha.

Ranskalainen opettaja **Samuel Paty** mestattiin vuonna 2020, kun hän oli käyttänyt Muhammad-pilapiirroksia sananvapautta käsittelevällä oppitunnilla. Hyökkäyksen kohteen Patysta teki häntä vastaan käynnistetty verkkokampanja. Tappaja oli islamistinen ääriliikkeen kannattaja. Jälleen kerran väitetty rikos oli jumalanpilkasta ja sananvapaudesta käyty opetuskeskustelu.

Nämä tapahtumat eivät edusta kaikkia muslimeja, eivätkä osoita muslimien olevan ihmisinä vaarallisia. Ne osoittavat kuitenkin, että jumalan-

pilkkaa koskevat normit voivat toimia tehokkaina keinoina estää kritiikkiä.

Kaikki muslimit eivät puolusta tällaisia normeja. Ratkaisevaa on se, mitä tapahtuu avoimelle keskustelulle silloin, kun riittävän moni pitää tällaisia normeja pyhinä. Vastaus on ilmeinen. Ihmiset alkavat pelätä. Kustantajat epäroivät. Opettajat sensuroivat itseään. Taiteilijat välttelevät tiettyjä aiheita. Poliisi kehottaa varovaisuuteen. Poliitikot puhuvat kiertoilmauksin. Toimitajat pidättelevät itseään mahdollisten seurausten vuoksi. Oppijärjestelmä ei tarvitse yksimielistä tukea. Riittää, että se ylläpitää tarpeeksi pelkoa muuttaakseen ihmisten käyttäytymistä.

Useimmat ymmärtävät islamistisen väkivallan väärin

Monet analyytikot selittävät islamistista väkivaltaa tai uskonnollista ääriajattelua köyhyydellä, rasismilla, siirtomaahistorialla, ulkopolitiikalla, nöyryytyksellä, tai syrjäytymisellä. Kaikilla näillä tekijöillä on merkityksensä. Juureton, vihainen tai nöyryytetty nuori voi olla alttiimpi rekrytoinnille. Sodat ja romahtaneet valtiot luovat tilaa ääriliikkeille. Syrjintä voi ruokkia katkeruutta, ja epäonnistunut ulkopolitiikka voi radikalisoida ihmisiä. Aineelliset olosuhteet eivät kuitenkaan selitä itse ideologian sisältöä.

Köyhyys ei yksin selitä luopumuksesta rankaisemista. Syrjäytyminen ei yksin selitä marttyyrioppia. Siirtomaahistoria ei yksin selitä jumalanpilkasta johtuvaa väkivaltaa. Rasismi ei yksin selitä, miksi jotkut saarnaajat pitävät hyökkäävää jihadia uskonnollisena velvollisuutena. Geopoliittiset kaunat eivät selitä, miksi epäily voidaan kuvata saatanaalliseksi kuiskaukseksi tai miksi paratiisia käytetään taistelussa kuolemissen palkintona. Olosuhteet voivat tehdä ihmisestä alttiin kokonaisvaltaiselle ideologialle, mutta ne eivät selitä, miksi juuri tämä ideologia on sellainen kuin se on.

Jihad ajatusten välittäjänä

Yksi kiistanalaisimmista väitteistäni koskee jihadia. Sanalla on useita merkityksiä. Monet muslimit ymmärtävät jihadin henkilökohtaisena kilvoitteluna, itsekurina, itsepuolustuksena tai hengellisenä kamppailuna. Nämä merkitykset ovat olemassa eikä niitä pidä sivuuttaa.

Olisi kuitenkin virheellistä väittää, että jihad olisi tarkoittanut aina vain sisäistä hengellistä ponnistelua. Klassisessa islamilaisessa oikeudessa ja poliittisessa historiassa sotilaallinen jihad oli tunnustettu käsite. Sen merkityksestä kiisteltiin, sitä säädeltiin ja tulkittiin eri tavoin ja toisinaan myös sen soveltamisen keskeytettiin. Se ei ole modernien ääriliikkeiden keksintö. Nykyiset jihadistit eivät rakenna maailmankuvaansa tyhjästä vaan ottavat käyttöön perinteessä jo olevia käsitteitä, usein niiden julmimpia ja valikoivimpia tulkintoja.

Tällaiset opit muuttuvat erityisen vaikutusvaltaisiksi silloin, kun ne tekevät uskosta liikkeen. Jihad määrittelee maailman ja viholliset, lupaa palkinnon ja vähentää kuolemanpelkoa. Kutsun tätä välitysmekanismit: tavaksi, jolla ajatus muuttuu yksityisestä vakaumuksesta julkiseksi toiminnaksi.

Jos jihadisti-taistelija selviää hengissä, hän voi saada arvostusta, menestystä ja aineellisia palkintoja. Jos hän kuolee, hänelle luvataan paratiisia. Kuolemaa, joka tulisi ymmärtää rakastamaan ja oppimaan kykenevän ihmisen elämän menetyksenä, ei kuvata lopullisena menetyksenä vaan siirtymänä palkintoon. Tämä ei tee taistelijasta vähemmän inhimillistä. Se tarkoittaa, että aidot inhimilliset tarpeet – merkityksen etsiminen, rohkeus, kunnia, veljeys ja kaipuu johonkin itseä suurempaan – on valjastettu huonon ideologian palvelukseen.

Esimerkkinä ISIS

ISIS:n kohtelu jesidejä ja kristittyjä kohtaan Irakissa ja Syyriassa teki edellä mainitun rakenteen näkyväksi nykyaikana. Kun ISIS valtasi alueita, se otti uudelleen käyttöön valloitusta, orjuuttamista, *jizyaa* (eritysveroa), seksuaalista orjuutta, luopumusta ja uskonnollista puhdistusta koskevia käsitteitä. Järjestö ei siis ollut pelkkä rikollisjoukko, johon oli liitetty islamilaisia symboleja.

Human Rights Watch raportoi vuonna 2014, että ISIS vangitsi vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä ja määräsi Mosulin kristityt joko kääntymään islamiin, maksamaan erityisveroa tai poistumaan kaupungista. *Amnesty International* dokumentoi ISIS:n sieppaamien jesidinaisten ja -tyttöjen järjestelmällistä kidutusta, raiskauksia ja seksuaalista orjuuttamista. YK:n tutkintakomissio puolestaan katsoi, että ISIS pyrki tuhoamaan jesidit tappamalla, orjuuttamalla, harjoittamalla seksu-

"VOIHAN SITÄ VÄHÄN VIRSIÄ LAULAA"

U skonnonvapaus ei toteudu kouluissa. Näin selvästi lataa kirjailija ja yrittäjä **Tuire Krogerus** *Helsingin Sanomissa* 23.8. julkaistussa haastattelussa.

Hän oli parikymppisenä eronnut kirkosta ja eli onnellista uskonnotonta elämää, kunnes lapsen myötä vastaan tulivat taas päiväkodin ja koulumaa-ilman uskontokäytännöt, joihin oli itsekin lapsena törmännyt. Vaikka lapsi oli elämäntutkimuksen opetuksessa, hänen uskonnotonmuutensa ei ollutkaan aivan mutkatonta. Sitä ei otettu tosissaan.

"Voihan sitä vähän käydä kirkossa ja virsiä laulaa, ja seurakunnan työntekijät voivat vähän jutella sinulle."

Krogerus arvioi, että jossain määrin vaihtoehdottomuus on tahallista. Ihmiset eivät liene niin syvästi uskovaisia, mutta uskonnottomuus heitä ärsyttää. "Että ei saisi vaatia mitään erikoista, edes lainmukaisia erikoisuuksia."

Hän ei usko "salajuoneen", mutta tuntee, että uskonnottomuutta ei pidetä kovin tärkeänä. Lapselle se tarkoitti myös ulkopuolisuuden ja eristämisen kokemuksia. Jos ei halua kuulla tunnustuksellisia lyriikoita eli virsiä, juhlatilasta on poistuttava.

Uskontoon panostetaan päiväkodeissa ja kouluissa Krogeruksen mielestä niin paljon, että syntyy tunne siitä, etteivät uskonnottomat ole "täysisiä ihmisiä".

Näitä asioita koskettaa myös Krogeruksen juuri julkaistu romaani *Kunnes valo palaa* (Aviador). Se kertoo suomalaisen pikkukaupungin asukkaista, joista yksi on ateisti. Tämä hahmo on omistautunut vastustamaan koulumaa-ilmaan syvälle juurtunutta kristillisyyttä ja tunnustuksellisuutta.

Tarina on Krogeruksen mukaan peräisin ihan oikean pienen lapsen elämästä, vaikka Savoon ja sen luontoon sijoittuva romaani kokonaisuutena onkin fiktiota.

Esa Ylikoski

Ps. Ev.-lut. kirkon seurakuntien sadat, jopa tuhannet työntekijät kautta maan ovat valmiita saapumaan kaikkiin päiväkoteihin ja kouluihin sekä kutsumaan lapsiryhmiä uskonnolliseen ohjelmaan omissa tiloissaan. Tällaisessa lapsilähetystyössä häärii iso koneisto.

aalista väkivaltaa, kiduttamalla, pakosiirtämällä, pakottamalla uskonnon vaihtamiseen, ja hajottamalla perheitä.

Opillisilla luokitteluilla oli merkitystä, koska ISIS esitti toimintansa uskonnollisesti oikeutettuna järjestyksenä eikä rikollisuutena. Jesidit luokiteltiin kirjanuskontojen ulkopuolelle, minkä perusteella heidät voitiin alistaa orjuuteen, pakkokäännyttää ja ottaa seksiorjiksi. Mosulin kristityille tarjottiin vanha vaihtoehtojen sarja: kääntyminen islamiin, jizyan maksaminen, karkotus tai kuolema. Siiausmuslimeja ja muita vähemmistöjä kohdeltiin harhaoppisina. Myös uskosta luopuneet ja toisinajattelevat sunnit joutuivat vainon kohteiksi. Väkivalta oli äärimmäistä, mutta käytetyt käsitteet eivät syntyneet tyhjistä. ISIS elvytti islamilaisesta opillisesta ja oikeudellisesta perinteestä peräisin olevia käsitteitä ja sovelsi niitä modernin ajan julmuudella.

Edelleenkin tämä ei ole syytös kaikkia muslimeja vastaan. Monet muslimit taistelivat ISIS:iä vastaan, ja kymmenet tuhannet joutuivat sen uhreiksi. Useat islamilaiset oppineet tuomitsivat järjestön. Kurdimuslimit, arabimuslimit ja monet muut taistelivat sitä vastaan. Tästä ei kuitenkaan seuraa, ettei ISIS:llä olisi ollut mitään yhteyttä islamilaisiin teksteihin ja perinteisiin. Se osoittaa pikemminkin, että näistä teksteistä ja perinteistä kiistellään. Juuri siksi vapaa keskustelu ja ajatusten arvosteleminen ovat niin tärkeitä.

Oppi muuttuu vähemmän vaaralliseksi silloin, kun sen äärimmäisimpiä tulkintoja ei vain tuomita vaan niitä on mahdotonta puolustaa avoimessa keskustelussa.

Miksi liberaalit yhteiskunnat tulkitsevat uhan väärin

Liberaalit yhteiskunnat tekevät usein kaksi vastakkaista strategista virhetä. Ensimmäinen on paniikki. Tällöin muslimit nähdään uhkana, johon vastataan epäluuloilla, ulossulkemisella ja vihamielisytyksellä. Tämä on väärin, epäoikeudenmukaista ja myös käytännössä haitallista. Se ajaa tavallisia muslimeja puolustamaan identiteettipoliittikaan, vahvistaa ääriilmiöitä, jotka väittävät lännen vihaavan muslimeja, ja hylkää liberaalin erottelun ihmisten ja ajatusten välillä.

Toinen virhe on kieltäminen. Tällöin islamin oppien arvostelu leimataan automaattisesti ennakkoluuloiseksi,

minkä seurauksena syntyy kiertoilmauksia, itsesensuuria ja moraalista epäselvyyttä. Tämäkin on väärin. Se jättää ilman tukea uudistusmieliset muslimit, toisinajattelijat, entiset muslimit, naiset ja vähemmistöt, joiden pitäisi voida osallistua avoimeen keskusteluun kaikkein vapaimmin. Liberaalit yhteiskunnat epäonnistuvat usein heidän suojelemisessaan. Ne juhliivat monimuotoisuutta yleisellä tasolla, mutta sivuuttavat vähemmistöyhteisöjen sisäisen erimielisyyden. Ne kutsuvat kaikkein konservatiivisimpia "yhteisön edustajia" puhumaan kaikkien puolesta. Entisten muslimien esittämä kritiikki koetaan kiusalliseksi. Uskonnollisten auktoriteettien loukkaamista pelätään enemmän kuin niiden vallan alla elävien yksilöiden omantunnon suojelemista.

Liberaalin yhteiskunnan tulisi sanoa: muslimit ovat yhdenvertaisia ja suojeltavia kansalaisia. Islamilaiset ajatukset, aivan kuten kristilliset, maalliset, nationalistiset, marxilaiset, feministiset, konservatiiviset tai akateemiset ajatukset, on oltava avoimina kritiikille.

Tätä periaatetta tulisi soveltaa johdonmukaisesti. Kristillistä nationalismia on arvosteltava silloin, kun se pyrkii käyttämään valtiotähtäystä uskonnolliseen pakottamiseen. Ääriaseemistolaista woke-teorioita on arvosteltava silloin, kun ne rinnastavat erimielisyyden vahingon aiheuttamiseen. Äärioikeistolaista nationalismia on arvosteltava silloin, kun se tekee identiteetistä kohtalon. Islamismia on voitava arvostella.

Meidän on arvosteltava jokaista järjestelmää, joka tekee virheiden korjaamisesta vaarallista. Huonoja ajatuksia ei voiteta piilottamalla niitä.

Artikkelin kirjoittaja Khaled Salih on Irakin Kurdistanissa sijaitsevan Kurdistan-Hewlêrin yliopiston entinen vararehtori. Hänen uusin kirjansa on "When Parochial Error Goes Global: Islam, Epistemological Closure, and the Defense of the Open Society" (Kun paikallinen harha muuttuu maailmanlaajuisiksi: islam, tiedollinen sulkeutuneisuus ja avoimen yhteiskunnan puolustus).

Lähde: skeptical.com 26.6.2026

Käännetty Skeptic-lehden luvalla.

PROMETHEUS-LEIRI – ENEMMÄN KUIN VAIHTOEHTO

YKI RÄIKKÄLÄ

Rippijuhlat ovat edelleen monessa suvussa kulkevia perinteitä ilman vaihtoehtoa. Rippikoulu ylipäätään on ollut pääasiallinen nuorten siirtymäriitti ja instituutio. Rippileirille meneminen on useimmille kuitenkin sosiaalinen valinta. Mennään, kun kerran kaveritkin. Mutta tuon ajan voi käyttää monin verroin hyödyllisemmin – Prometheus-leirillä. Rippileireilläkin epäilemättä käsitellään elämään liittyviä kysymyksiä, mutta lähtökohtaisesti ja läpäisevästi kristinuskon kautta. Rippileirit ovat käytännössä kirkon lähetystyötä. Moneen nuoreen uskon tyrkyttäminen onkin uponnut.

Mutta uskontokuntiin kuulumattomien määrä on kasvussa, joten on muodostunut oleelliseksi seikaksi se, miten kaikille nuorille turvataan yhdenvertainen ja uskonnosta riippumaton mahdollisuus osallistua siirtymäriittinä toimivalle leirille.

Jotkut käyvät sekä rippi- että protuleirin. Viereisellä sivulla haastatteleamme nuori ohjaaja **Romeo Keijupuro** olisi käynyt myös rippileirin, jos olisi

tuolloin tiennyt, että molemmatkin voi käydä. Ne, jotka ovat molemmat käyneet, ovat pääsääntöisesti ilmoittaneet protun olleen antoisampi.

Prometheus-leireillä käsitellään elämän, yhteiskunnan ja yhteiselon peruskysymyksiä uskonnollisesti ja poliittisesti riippumattomasti ja filosofis-humanistispainotteisesti. Leireillä keskustellaan, leikitään, pelataan ja leireillään perinteisesti saunoen ja uiden. Tässä suhteessa protuleireillä ei ole rippileireihin verraten suurta eroa. Tärkein ero on, että nuoret saavat olla vapaita uskonnollisuuteen yleensä liittyvästä syntisyyllyttämisestä ja indoktrinaatiosta. Keskusteluja ei ohjata uskonnollisten dogmien ja teologisten näkemysten tai ismien mukaan. Protuleirillä nuoren itsetunto, sosiaaliset taidot ja elämän sekä ihmisten moninaisuuden ymmärrys kehittyvät. Prometheus-leirin tuki ry:n mukaan tämä on tutkimuksellisesti osoitettu.

Viime kesänä järjestetyille 68 protuleirille osallistui kesän aikana yli 1200 leiriläistä, mikä on eniten tähän mennessä. Leirit eivät ole tarkoitettu vain 8. tai 9. luokan päättäneille, vaan leirejä on myös 17–21-vuotiaille ja sitä vanhemmillekin.

Ohjaajat ovat vapaaehtoisia ja eri-

laisista taustoista tulevia. Monet ovat itse käyneet protuleirin. Yhteistä on lähinnä uskonnon katsomus sekä halu auttaa nuoria elämäntähtämyksellisisä pohdintoissa sekä itsetunnon kehittämisessä. Ohjaajat eivät tyrkytä valmiita vastauksia, vaan he keskustelvat leiriläisten kanssa yhdessä esille tulevista asioista ja kysymyksistä. Romeo Keijupuro haluaa ohjaajana tarjota nuorille jotain samankaltaista mitä itse sai protuleirillä.

Nykyisin protuleirejä järjestetään vuosittain 60 - 70 leiriä eri puolilla Suomea. Tarve on suuremmalle määrälle, ja niinpä ohjaajiakin tarvitaan lisää. Nuoris-, kasvatus- tai sote-alan osaamista ei edellytetä. Prometheus-leirin tuki ry järjestää leirin vetämiseen tarvittavan kurssituksen.

Ohjaajaksi hakeminen ensi kesän leireille on parhaillaan käynnissä. Uusien ohjaajien infoja kuluvana syksynä: 1.10. klo 18-20, 18.10. klo 13-15 ja 10.11. klo 18-20. Infot järjestetään Zoomissa ja ne on suunnattu kaikille, joita kiinnostaa ohjaajaksi lähteminen. Etukäteen ei tarvitse ilmoittautua. Osallistuminen ei sido mihinkään. Osallistumislinkit infoihin ovat Protun nettisivuilla, www.protu.fi. Sivuille on myös ohjeet ohjaajaksi ilmoittautumiseen.

ROMEO KEIJUPURO: "PROTULEIRI OLI ELÄMÄNI PARAS VIIKKO"

YKI RÄIKKÄLÄ

Prometheus-leirien ohjaajat eivät ole nuorten ohjaajia, vaan nuorten kanssakulkijoita, ajatus-ten herättäjiä, kokoajia, innoittajia, keskustelijoita ja elämän eri ilmiöiden ihmettelijöitä siinä missä elämän alkutaipaleella olevat nuoretkin. Haastattelimme erästä nuorta, mutta kokenutta Prometheus-leirin ohjaajaa.

Hei. Kuka olet?

Moikka! Mä olen Romeo Keijupuro. 20-vuotias helsinkiläinen opiskelija ja pitkän kaavan protuaktiivi. Sen lisäksi olen taiteilija monella alalla ja tavalla.

Mitä taiteita teet?

Teen tällä hetkellä eniten dragia ja teatteria sekä kirjoitan runoja ja teen ja suunnittelen vaatteita.

Oletko käynyt rippileirin? Ja jos, minkälainen kokemus oli?

En ole käynyt rippileiriä, mutta harkitsin sitä suuresti.

Mikä sai jättämään rippileirin väliin?

En ollut jotenkin tajunnut, että molemmat leirit voisi käydä, joten otin itselle mieluisamman vaihtoehdon eli protun.

Mikä oli ensimmäinen kosketus Prometheus-leiriin?

En tiennyt protusta juuri mitään mennessäni leirille. Olin uskonnonkirjasta lukenut sen olevan vaihtoehto rippileirille ja kun erosin kirkosta juuri ennen rippileiri-ikäisyyttä, menin protulle, vaikka tietenkään osallistuminen ei vaadi kirkosta eroamista. Protullehan kaikki ovat tervetulleita uskonnosta tai muusta taustasta riippumatta!

Kirkosta eroamiseen ei vanhempien puolelta ollut hankaluuksia?

Ei ollut.

Mikä sai eroamaan kirkosta?

Etsin nuorena omaa uskonnollista iden-

titeettiäni kovasti. Ja kun tajusin, etten usko Jumalaan, tuntui myös, ettei kirkko ollut minulle sopiva paikka.

Mistä syntyi innostus ryhtyä ohjaajaksi?

Minulle protuleiri oli rehellisesti sanottuna elämäni paras ja eniten itseäni vaikuttanut viikko. Tietysti elämässäni on tapahtunut leiriä ennen ja sen jälkeen upeita asioita, mutta mikään ei voi koskaan muuttaa minua ja ajatteluani niin itseäni kuin maailmaa kohtaan niin paljon yhdessä viikossa. Protu oli ensimmäinen kosketukseni yhteisöstä, jossa minut hyväksyttiin omana itsenäni ja jossa kohtasin ihmisiä haluamallani syvällisenä tavalla. Ohjaajisuus oli minulle luonnollista, koska haluan tarjota jokaiselle nuorelle edes jotain samanlaista, mitä itse sain protusta. Minulle henkilökohtaisesti protu on parasta nuorisotyötä ja jokainen nuori ansaitsee sen kokemuksen hyväksynnästä ja kuulluksi tulemisesta, mikä minulla oli.

Mitä ohjaaminen vaatii?

Ohjaaminen vaatii paineensietokykyä, motivaatiota, aikaa, sitoutumista ja avoimuutta. Valehtelisin jos väittäisin, etteivätkö leirit olisi usein väsyttäviä, mutta ne ovat sen arvoisia. Väsymys johtuu nimittäin usein siitä, että antaa itsestään niin paljon, koska näkee, kuinka paljon se merkitsee nuorille ja muille ohjaajille. Leirit vievät paljon aikaa valmisteluineen ja koulutuksineen, mutta ne eivät tunnu yleensä työnteolta, vaan yhteiseltä hauskalta tekemiseltä. Leirillä myös ohjaajat oppivat uutta niin nuorilta kuin toisilta ohjaajilta. On myös tärkeää olla avoin uusille ajatuksille.

Mikä on parasta nuorten kanssa työskentelemisessä?

Se, kun näkee, kuinka paljon leiri on nuorille merkinnyt. Kun näkee leirin viimeisenä päivänä nuorten itkevän, koska leiriltä pitää lähteä. Kun näkee nuoren kasvoista, että hän tajuaa jotain uutta. Ja kun sisäänpäin kääntynyt nuori rohkaistuu, puhkeaa kukkaan leirillä ja alkaa ilmaisemaan itseään rohkeasti.

Patricia Carlitos

Prometheus-leiriohjaaja Romeo Keijupuro haluaa tarjota jokaiselle nuorelle jotain samanlaista, mitä hän itse sai protusta.

Mitä kaikkea teet leireillä?

Ennen leiriä ohjaajat kouluttautuvat protun omissa koulutuksissa. Sitten ohjaajatiimi suunnittelee yhdessä koko viikon ohjelmaringon ja itse ohjelmat alusta loppuun tai valmiista ideoista. Leirillä oikea työ alkaa: ohjelmat vedetään. Kohdataan nuoria niin iloisissa merkeissä kuin myös vaikeissa tilanteissa. Pyydetään apua muilta ohjaajilta ja annetaan apua toisille. Leirin jälkeen ohjaajatiimi purkaa leirin keskustelemalla mieleen jääneistä asioista.

Onko tullut vastaan erityisen kriittistä nuorta? Jos, niin miten tulla toimeen tämän kanssa?

Totta kai. Leireillä on kaikenlaisia nuoria. Itse ohjaajana tukeudun avoimeen ja uteliaaseen keskusteluun niin itse nuoren kuin myös koko leiriporukan kanssa. On tärkeää kannustaa nuoria osallistumaan, mutta myös ymmärtää heidän oman tilan tarpeensa.

Miten Prometheus-leirejä voisi kehittää?

Minulla ei tule mieleen kehitettävää itse leireille. Ainoa kehitettävä puoli on se, etteivät kaikki halukkaat nuoret pääse leirille, joka johtuu siitä, ettei meillä ole tarpeeksi aikuisia ohjaajia.

HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT 90 VUOTTA, OSA 2

Vapaa-ajattelijat Helsingissä 1996-2026

ESA YLIKOSKI

Tämä kirjoitus on jatkoa *Vapaa Ajattelijan* viime numeron (2/2026) artikkeliin ”Helsingin seudun vapaa-ajattelijat 90 vuotta”, joka kertoi vuosista 1936-1996. Artikkelin perustui ensisijaisesti **Arto Tiukkasen** kirjoittamaan kirjaan *Vapaa-ajattelu Helsingissä. Helsingin vapaa-ajattelijat ry 1936-1996*, jonka yhdistys julkaisi 1998. Yli 200-sivuisen kirjan julkaiseminen oli yhdistykseltä merkittävä saavutus.

Järjen Ääni ja Uskomaton kertovat

Aluksi kirjassa on taustatietoa myös ajalta ennen yhdistyksen perustamista. Yhdistyksen historiasta Tiukkanen kertoo ensin kronologisesti noin kymmenen vuoden jaksoissa. Sitten on toimialakohtainen kuvaus toiminnasta sekä lisäksi hautausmaa-asia, talous ja hallinnon jäsenet. Tilastotiedot siviilirekisteriin kuuluvista sekä yhdistyksen jäsenmääristä ovat kattavia.

Lopussa on myös yhdistyksen puheenjohtajaksi vuonna 1993 valitun **Juha Kukkonen** kirjoitus ”Helsingin vapaa-ajattelijat tänään”. Kukkonen mainitsee haasteina yhdistyksen oman hautausmaan hankkimisen sekä toisaalta yleisen hautausmaailman uudistamisen. Kummankin osalta yhdistys ja liitto joutuivat pettymään. Juha Kukkonen puheenjohtajakausi jatkui vuoden 2008 loppuun.

Kun historiikkaa tai historiateosta ei yhdistyksen vuosien 1997-2026 toiminnasta ole laadittu, toiminnasta kertovat mm. pöytäkirjat, toimijat ja vuonna 2002 perustettu *Järjen Ääni* -lehti. Tämä kirjoitus perustuu etupäässä vain lehteen sekä myöhemmin julkaistuun *Uskomaton*-lehteen.

Järjen ääntä

Järjen Ääni oli yhtäältä jäsenlehti, jossa julkaistiin myös syys- ja kevätkokouskutsut, joten erillistä jäsenkirjettä ei sen vuoksi tarvittu. Toisaalta se oli myös ihan oikea, toimitettu lehti, jonka päätoimittaja ja käytännön toimitussihteeri oli **Marketta Ollikainen**. Lehteä julkaistiin yhdessä Karkkilan vapaa-ajattelijain kanssa.

Ensimmäisessä numerossa **Anneli Aurejärvi-Karjalainen** pohti yhteisöjen kriisitilanteita ja katsomusneutraalin kriisituen tarvetta. Seuraavana vuonna hän kirjoitti myös päiväkotien uskontokasvatuksen ongelmista ja vaati uskonnonvapautta päiväkoteihin. Esittelevä kirja-arvio oli **Philip Pullmanin** kirjoista.

Juha Kukkonen käsitteli elämänkatsomustiedon kehitysnäkymiä ja esitti kysymyksen, pitäisikö katsomusoppiaineiden valinta olla vapaa. Vuoden 2002 lopulla yhdistys järjesti keskustelutilaisuuden katsomuskasvatuksesta, josta uutisoitiin numerossa 1/2003.

Alusta asti esillä olivat Nuorten filosofiatapahtumat (Nufit) sekä Prometheus-leirit, joissa oli 700 osallistujaa. Uskonnonvapaus- ja hautausmaailaki saivat arvionsa. **Robert Brotherus** esitteli englanninkielisen kirjan *Atheism – Case against god*. Juha Kukkonen kysyi otsikossa ”Pitäisikö vapaa-ajattelijain kiinnostua vaaleista?”.

Numerossa 3/2003 otsikolla ”Uskonnottomat perinteet juurtuvat perhejuhliin” oli **Anneli Aurejärvi-Karjalainen** haastattelu Pro-Seremonioiden toiminnasta. Samalla muistutettiin vuonna 1999 ilmestyneestä kirjasta *Perheen omat juhlat*. Kirja-arvio oli **Kari Enqvistin** *Kosmoksen hahmo* -kirjasta.

Lehti seurasi rukouspäivän julistuksen kohtaloa tasavallan presidentin tehtävissä. Numerossa 4/2003 vaadittiin sen pois jättämistä laista. Numerossa 1/2004 saatettiin kertoa, että julistus jäi pois tehtävistä eduskunnan

äänestyksessä, vaikka maan hallitus ja opetusministeri **Tanja Karpela** olivat sitä esittäneet eduskunnalle. Asiaa käsitelleen valiokunnan puheenjohtaja **Kimmo Sasin** mielestä nykypäivänä uskontoa ja kirkkoa pitää etäännyttää valtiosta.

Ympärileikkaukset uskonnonvapauden varjolla olivat kritiikin johteena Marketta Ollikaisen jutussa numerossa 1/2004. Pohjoismaiden tilanteen kehityksestä kirjoitti useassa numerossa **Henrik Sawela**. Numerossa 1/2005 todettiin siviilivihkimisten suosion kasvun olevan kova pala kirkolle. Robert Brotheruksen haastattelussa pohdittiin, miten vapaa-ajattelijoina voitaisiin julkisuuskuvaa parantamalla saada ”henkinen koti” myös nuorille.

Haastattelussa Brotherus myös ilmoittautui ehdolle Vapaa-ajattelijain liiton puheenjohtajaksi. Pyrkimyksenä oli liiton sisäisen luottamuksen ja yhteistyön paraneminen niin, että siitä tulisi taas mukava paikka elää ja harrastaa. Voi olla, että *Järjen Äänen* perustamiseen oli vaikuttanut sekin, että tilanne liitossa sekä *Vapaa Ajattelija* -lehdessä 2002-2004 oli Helsingin yhdistyksessä koettu epätoivottavana.

Liittokokouksessa 2005 Brotherus valittiin puheenjohtajaksi ja **Jori Mäntyselä** tuli pääsihteeri. *Järjen Ääni* jatkoi silti valtakunnallisten aiheiden käsittelyä.

Otsikolla ”Lasten joukkorukoulttaminen saisi loppua” kirjoitettiin (2/2005) koulujen ja päiväkotien uskonnonvapausongelmista. Kirjoittaja vaati selkeitä ohjeita vaihtoehdoista sekä totesi lopuksi, että paras ratkaisu olisi uskonnollisten seremonioiden pois jättäminen. Niin olisi nytkin.

Vapaa-ajattelijain Henrik Sawela ja **Eino Huotari** osallistuivat Yle Radio Suomen ”Suomi tietää 2005” -kisaan. Lehti seurasi kisan etenemistä (2/2005) ja lopussa heidän voittoaan ”valtakunnan tietoviisaina” (1/2006). Marketta Ollikainen kertoi professori **Richard**

Dawkinsin toiminnasta ja hänen vierailustaan Helsingissä (3/2005). *Jumalharha*-teos oli vasta valmistumassa.

Numero 1/2006 uutisoi Helsingin työväenopiston tilaisuuksista Kaapelitehtaalla, jossa alustivat Anneli Aurejärvi-Karjalainen ja **Esa Ylikoski**. Aiheina olivat ”uskonnottomien oikeudet, katsomusvapauden ABC kohdusta hautaan”, sekä päiväkotien ja koulujen tilanne erikseen. Sittemmin Työväenopiston tilaisuuksia oli myös Helsinginkadun päätoimipisteessä sekä Itäkeskuksen Stoassa.

HVA:n 70-vuotisjuhlasta ja sen esiintyjien puheista oli paljon juttua numerossa 2/2006. Juhlapuheen jo 60-vuotisjuhlassa pitänyt Robert Brotherus käsitteli uskontoja elämän kiertokulussa galaktisesta näkökulmasta. Mikä oli tilanne 10 000 vuotta ja 1000 vuotta sitten, entä 1000 vuoden ja 10 000 vuoden päästä. Siitä löytyy mielenkiintoinen taulukko lehdestä.

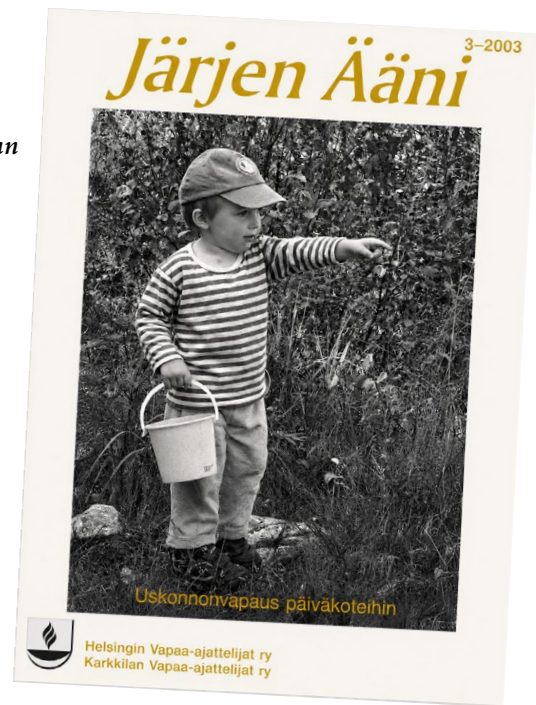
Numerossa 3/2006 Juha Kukkonen arvosteli islamin käsittelyn liiallista myötäsukaisuutta muun muassa suomalaisten oppineiden **Heikki Palvan** ja **Jaakko Hämeen-Anttilan** kirjoituksissa. Ollikainen raportoi uusien jäsenten tutustumisillasta, joka pidettiin Protun kahvila Sohduissa.

Numerossa 4/2006 kerrottiin eroakirkosta.fi-palvelun uudistumisesta. Aiheena oli myös pakanallinen tai uskonnoton jouluku. Numerossa 1/2007 vaadittiin ”täysiä kansalaisoikeuksia uskonottomille” ja käytiin samalla läpi vapaa-ajattelijain agenda tällä hetkellä. Päivähoitolain uskontokasvatus on kuitenkin korvattu varhaiskasvatuslain katsomuskasvatuksella. Viitattiin myös tulevaan hallitushauteen – kuten nytkin vuonna 2026.

Numerossa 2/2007 juhlapuhuja **Tappio Leppäsen** haastattelussa kerrotaan perhejuhlien merkityksestä ja käytännöistä. Puheenjohtaja kertoi, miten yhdistys on lähestynyt peruskouluja ja lukioita esittäen Suvilaulun ottamista käyttöön uskonnollisen virren sijaan. Hänen mukaansa vastaukset olivat jopa masentavia. Kukkonen toteaa, että vaakaumuksen vapaus ei toteudu kevätjuhlassa. Otavan uskonnon Tähti-oppikirjoja kritisoidaan uskonnottomuuden ohittamisesta.

Numerossa 4/2007 kerrotaan Vapaa-ajattelijain liiton 70-vuotisjuhlasta ja Juha Kukkonen juhlapuheesta. Myös uskonnollisesti sitoutumattoman kriisiavun saantiin palattiin Jokelan ampumistapahtuman jälkeen. Numerossa

■ ”*Järjen Ääni*” oli Helsingin ja Karkkilan vapaa-ajattelijoiden yhteinen jäsenlehti, jota julkaistiin vuosina 2002-2009.

1/2008 esitellään yhdistyksen hallituksen jäsenet kuvan kanssa. Uutisoidaan, että laki vihkimisoikeuksista ei vapaa-ajattelijain vaatimuksesta huolimatta nytkään myönnä vihkioikeutta uskonottomien järjestöille.

Numerossa 2/2008 lähetettiin yhdistyksen toiveita Vapaa-ajattelijain liittokokoukselle, ja numero 3/2008 uutisoi kokouksen henkilövalinnoista sekä haastatteli karkkilalaista Eino Huotaria, joka oli valittu liiton pääsihteeriksi.

Numerossa 4/2008 puheenjohtajan pestin jättävä Juha Kukkonen pohtii, onko Helsingin vapaa-ajattelijat saavuttanut mitään: vaikka hautausmaa ja monet lakitavoitteet eivät edenneet rukouspäivänjulistusta lukuun ottamatta, yhteiskunnan maallistuminen on edistynyt kirkosta eroamisen, Pro-Seremoniain ja elämäntutkimustiedon välityksellä. Hän peräänkuulutti henkilökohtaista kosketusta netin rinnalle.

Numerossa 1/2009 raportoitii uskonnonvapausseminaarista, joka järjestettiin vapaa-ajattelijain, VISIO- ja SETA-järjestöjen sekä Sexpo-säätiön ja Humanistiliiton yhteistyöllä Tieteiden talolla. Numerossa esitellään neljällä sivulla yhdistyksen hallituksen jäsenet. Kirkollisen työn erityisasema armeijasnostetaan myös esille.

Numeroon 2/2009 päätoimittaja vaihtui, kun pitkään palvelleen Marketta Ollikaisen tilalle tuli **Susanna Niinimäki**. Hän kertoo kuvien kanssa yhdistyksen kesäskoolaustilaisuudesta. Erikoisuutena oli filosofian opiskelija **Timo Anderssonin** 9,5 sivua pitkä juttu Sananvapaudesta, sensuurista ja itse-sensuurista uskontokritiikissä.

Järjen Äänessä 3-4/2009 päätoimittaja kertoo numeron olevan viimeinen, mutta viestinnän kehittyvän. Yhdistyksen sanottiin suuntaavan ”niitisti nettiin”. Nettisivuja uudistetaan ja jäseniin luvataan olla yhteydessä myös sähköpostilla. Lisäksi jäsenille luvataan lähettää myös postikirjeitä. Lisää paperilukemista oli tarjolla *Vapaa Ajattelija* -lehdessä.

Uskomattomasti 2010-luvulle

Syksyllä 2010 kannanottotyöryhmänsä esityksestä Vapaa-ajattelijain liitto päätyi lausunnossaan esittämään ”elämäntutkimustiedon avaamista kaikille” valittavissa olevaksi peruskoulussa ja lukiossa. Yhdistys tuki tätä liiton linjan kehittämistä, ja se vahvistettiin vuoden 2011 liittokokouksessa. Tällä pohjalla yhdistys on toiminut ET:n vahvistamiseksi sekä kampanjoinut ET:n avaamiseksi kaikille.

Järjen Ääni -lehden julkaisemisen päätyttyä vuonna 2010 pohdittiin viestinnän kehittämistä erityisesti internetissä. Sitä täydentämään vuonna 2011 kuitenkin uusin voimin päätettiin alkaa julkaista myös laajalevikkistä yleisölehteä, jonka nimeksi tuli *Uskomaton*.

Kerran vuodessa ilmestyvän lehden jakelukanavaksi tuli ilmaisijakelulehti *Voima*. Sen liitteenä Uskomaton sai noin 60 000 kappaleen painoksen ja 40 000 – 50 000 kappaleen käytännön levikin. Uskomaton myös postitettiin yhdistyksen jäsenille, ja sen erillispainosta jaettiin festareilla ja messuilla.

Heti 2011 ensimmäisessä, 16-sivuisessa numerossa oli paljon sisältöä, ku-

ten juttua uskonottomien oikeuksista päiväkodeissa, kouluissa ja armeijassa. Oli myös laajahko katsaus ”Seksuaaliset vapaudet ovat sekularismin satoa ja kehittyneet maallistumisen myötä”. Esimerkiksi parien seurustelun, seksuaalisen tutustumisen, yhdessä asumisen eli avoliittojen yleisyys ja siviilivihkimisen suuri osuus todettiin sekularismin saavutuksiksi.

Artikkeli oli myös jonkinlainen kiittäminen kesäkuussa 2010 järjestetyille, mediahuomiota saaneelle tempaukselle, jonka monet jäsenet kokivat harkitsemattomaksi ja väärällä tavalla provosoivaksi. Vuonna 2011 yhdistyksessä linjattiin, että vapaa-ajattelijat toimivat Helsingin seudulla asiallisesti uskonottomien etu-, ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestönä oman, yhdessä hyväksytyt agendansa pohjalta.

Seuraavana vuonna suorastaan teemaksi nostettiin lasten ja nuorten asema päiväkodissa ja koulussa sekä ilta- ja päiväkerhoissakin. Aihe oli sittemmin muissakin numeroissa tärkeällä sijalla. Teeman juttuosikoita olivat: ”Voiko kaksivuotias olla kristitty, Reilu päiväkotikoti, Kirkolla kohtuuton erityisasema Espoon kouluissa, osa 2, Helsingiläisen äidin mietteitä, Ilta- ja päivätoiminnan tulee olla tunnustuksetonta, Lapsille ja nuorille propagoimisesta, Uskonnonopetuksen vähentämisestä.”

Teemaan liittyi myös juttu ”Harpuin, huiluin, kanteluin”. Ja niinhän päiväkotien ja koulujen kanssa on kaiken aikaa käynyt, että monin paikoin syrjiviä käytäntöjä ei ole saatu poistettua muutoin kuin kanteluiden kautta. Tähän liittyy yhteistyöpohjalla hieman myöhemmin startannut Kantelupukki-nettisivu ja -palvelu, joka on auttanut huoltajia toimimaan syrjintätapauksissa ja myös jos muu ei auttanut, tekemään kanteluita.

Kantelupukin rinnalle kehittyi siten kuin itsestään, tarpeen sanelemana uskontokuntaan kuulumattomien vanhempien fb-ryhmä. Sen puitteissa on ollut mahdollista saada vertaistukea ja jakaa tietoa ja neuvontaa. Se on käytännössä ottanut Kantelupukin neuvontaroolin. Yhdistyksemme nykyiset hallituksen jäsenet **Lauri Ojala** ja **Siiri Salminen** ovat olleet tämän ryhmän aktiivisia kirjoittajia.

Vuoden 2012 numerossa ja parissa seuraavassa numerossa oli juttujen lisäksi kuvituksena **Pertti Jarlan** tekemiä piirroksia.

Vuoden 2013 Uskomaton nosti kansikuvaksi Kampin kappelin, joka

ilmensi Helsingin kaupungin ja Helsingin seurakuntayhtymän symbioosia. Kirkko sai oikeuden pömpeliinsä nakkikioskin vuokran hinnalla. Kaupunki sitoutui sijoittamaan kappeliin työntekijöitään. Kyse oli kirkon markkinointipömpelistä.

Yhdistys protestoi kaupungin päätöstä, ja teki sen vakuudeksi lentolehtisen, jota käytiin jakamassa Kampin kulmilla. Kappeli kuitenkin nousi, mutta se ilmeisesti on tiensä päässä niin seurakunnan kuin kaupunginkin säästötarpeiden vuoksi. Se on myynnissä.

Vuoden 2015 numerossa käsiteltiin muun muassa uskonnonvapautta armeijassa sekä koulun katsomusopetusta. Loppuvuodesta yhdistys järjesti luentotilaisuuden ”Hyvää elämää uskonottomasti”, johon **Ilkka Niiniluoto** veti Porthanian salin täyteen.

Maahanmuuttajien katsomuksellista tilannetta käsiteltiin **Binar Mustafan** kirjoittamassa ansiokkaassa haastattelujutussa. Tämä teema jatkui myös 2016 ja 2017. Samaan aikaan yhdistys järjesti myös pari-kolme islamin uskontoa kritisoivaa keskustelutilaisuutta.

Vaikka tilaisuuksien järjestäminen tästä aiheesta väheni, *Vapaa Ajatteli* -lehdessä on aiheesta ollut muun muassa neljän eri ”vuoden maahanmuuttajanaisen” haastatteluja. Näissä Binar Mustafan jutuissa haastateltavat toivat esiin maahanmuuttajamuslimien piirissä ilmeneviä naisiin kohdistuvia ihmisoikeusloukkauksia. Toistaiseksi viimeinen haastattelu oli vuoden 2023 numerossa. Lehti on myös käsitellyt **Elina Hirvosen** ja **Ujuni Ahmedin** kirjaa *Tyttöille, jotka luulevat olevansa yksin* ja siitä tehtyä näytelmää.

Vuoden 2017 numerossa raportoitiin Vapaa-ajattelijain liiton ja Suomen humanistiliiton isännöimästä Kansainvälisen humanistiliiton pohjoismaisten järjestöjen seminaarista ja kokouksesta Helsingissä. Seuraava tapahtuma on tulossa toukokuussa 2027.

Samassa numerossa raportoitiin kuvan kanssa myös ensimmäisestä Tunnustuksettomasta tilaisuudesta ennen valtiopäivien avajaisia, joka pidettiin Musiikkitalon terassilämpöissä. Sen järjestäminen oli yhdistyksen aktiivien työn tulosta. Neljän tilaisuuden ja koronatauon jälkeen tilaisuudet siirtyivät vuonna 2023 eduskuntataloon kansanedustajien kerhon järjestämänä.

Vuodesta 2019 yhdistys alkoi julkaista *Uskomaton*-lehteä yhteistyössä Vapaa Ajattelijain liiton kanssa. *Uskomaton Vapaa Ajatteli* ilmestyi kerran

vuodessa ja painos oli yhä 60 000. Tätä lehteä en nyt laajemmin esittelen. Lehteen lisäksi myös yhdistyksen varsinaisessa toiminnassa elämäkatsomustieto ja muut kouluasiat ovat olleet painopisteinä esillä.

Yhdistys on viimeisen 15 vuoden aikana ollut aktiivinen tehden kunnille ja kouluille aloitteita koulupäiviin liitettävien uskonnollisten tilaisuuksien siirtämiseksi koulupäivien ulkopuolelle. Samansisältöisiä esityksiä on tehty kuntien varhaiskasvatukseen ja päiväkoteihin. Kuitenkin kuntien kasvatuksen ja koulutuksen johtavat viranhaltijat ja sitä kautta myös lautakunnat ovat toimikaudesta toiseen pysytelleet vanhakantaisella linjalla, joka mahdollistaa evankelis-luterilaisen kirkon lapsilähetystyön jatkumisen kouluissa ja päiväkodeissa. Varsinkin Helsingissä melko monet koulut ovat kuitenkin luopuneet uskonnollisista tilaisuuksista.

Yhdistys aloitti kouluille myönnettävät elämäkatsomustiedon stipendit jo vuonna 1993, mutta 2010-luvulla ET-stipendien jakamista peruskoulun oppilaille laajennettiin muutamasta noin kymmeneen kouluun yhteensä Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla.

Vuonna 2026 yhdistys jakoi 16 peruskoulun stipendiä, joiden määrän ja rahasumman kasvattamisen taustalla on myös yhdistyksen saama huomattava lahjoitus juuri ET-stipendeihin. Tällä kertaa stipendejä jaettiin myös Kauniaisiin ja pyynnöstä Vihdin Nummelaan.

Peruskoululaisten stipendien lisäksi yhdistys on myöntänyt ET-stipendejä uusille ylioppilaille, jotka ovat kirjoittaneen ylioppilaskirjoituksissa elämäkatsomustiedon erinomaisin tuloksiin. Liiton kolme yo-stipendiä jaetaan ensin, ja usein ainakin osa niistä osuu Helsingin seudulle, mutta sen jälkeen myös yhdistyksemme stipendeille on ollut erinomaisia elämäkatsomustiedon kirjoittajia. Stipendi myönnetään nyt myös syksyllä ylioppilaaksi valmistuville.

Helsingin seudun vapaa-ajattelijain historia vuodesta 1997 eteenpäin on vielä kirjoittamatta. Tässä lähinnä lehtiin perustuvassa jutussa ohitan nyt esimerkiksi henkilövaihdokset, joita on vuodesta 2009 alkaen varsin monia. Pahoitteluni siitä puheenjohtajan tärkeää tehtävää hoitaneille. Samalla kiitän muita toimihenkilöitä ja yhdistyksen perusjäseniä tärkeän toiminnan edistämisestä.

SAATANASTA SEURAAVAT

KOLUMNI

Jumalharhat

ROBERT BROTHERUS

Aina, kun Jehovan todistajat ovat erehtyneet koputtamaan kotini ovelle Lauttasaassa, olen ilolla lähtenyt heidän kanssaan väittelemään. Viimeksi viime talvena pari nuorta naista tuli tuomaan vihkosta, joka kertoi, miksi luominen on evoluutiota parempi selitys eliöille. Naiset saivat vastalahjaksi laajan luennon evoluution evidenssistä ja jumaluskon ongelmista lukusuosituksineen.

Tuollaiset leppoisat väittelyhetket ovat nyt väkisinkin värittyneet mielesäni synkemmin sävyin kuunneltuani kesällä **Tom-Kristian Heinäahon** kirjan *Saatanasta seuraava – Kaksoiselämäni Jehovan todistajana* (Lind & Co, 2024). Tomin vanhemmat ja lähisuku liittyivät varhain Jehovan todistajiin ja tämä tiukan autoritääriin uskonto vei koko perheen mukanaan.

Tom aloitti varhain saarnaamisen ja jätti opiskelut sikseen omistaakseen koko elämänsä työlle Jehovan todistajissa. Hänestä kehittyi taitava puhuja ja hän nousi todistajien organisaatiossa seurakunnan vanhimpien neuvostoon ja muita jäseniä tuomitsevaan oikeuskomiteaan. Oli vain yksi ongelma: Tom oli homoseksuaali – Jehovan todistajien ankarasti tuomitsema seikka – ja eli loppujen lopuksi 12 vuotta kaksoiselämää, jossa harrasti toisaalla salaa homosuhteita ja toisaalla toimi arvostettuna Jehovan todistajien saarnamiehenä ja johtajana.

Kirja on koskettava, syvälinen, paikoin ahdistava, paikoin myös Tompan mustan huumorin ansiosta hersyvän hauska. Jehovan todistajien autoritäärisessä ja tuomitsevassa yhteisössä

eläminen on jo itsessään henkisesti raskasta, mutta salaisen kaksoiselämän viettäminen vuodesta toiseen, jatkuva tarve valehteluun ja kiinni jäämisen pelko ilman ketään uskottua ystävää näyttävät äärettömän kuluttavana.

Kaksoiselämä koski myös Tompan uskoa, joka mureni vuosien varrella. Jehovan todistajien mukaan uusien tehtävien saaminen organisaatiossa on osoitus siitä, että henkilö on ”kaiken tietävän ja näkevän Jehovan siunauksessa hyvien tekojensa vuoksi”. Kuitenkin Tom saattoi vaikkapa klo 13 harrastaa homoseksia ”Kullikalliolla” ja klo 14 istua puku päällä seurakunnan komiteassa saamassa kehuja ja nimityksen uuteen vastuulliseen seurakunnan virkaan. Vaikutti ikään kuin kaiken tietävää ja näkevää Jehovaa ei olisi ole-massakaan.

Tompan kaksoiselämän maanpäällisestä helvetistä huolimatta kaapista ulos tuleminen tuntui täysin mahdolltomalta ajatukselta, koska Jehovan todistajilla on kiero kaksoisloukku jäsentensä pitämiseen kultin rautaisessa otteessa: Jäsenet saavat olla ihmis-suhteissa vain toisten jäsenten kanssa. Näin kukaan ei voi rakentaa turvaverkkoa kultin ulkopuolelle. Kun kultista poispotkittuun pitää kaikkien – omien vanhempienkin – katkaista suhteen-sa, uhkaa poispotkittua putoaminen tyhjän päälle, täydelliseen sosiaaliseen kadotukseen.

Tällaisen karmivan säännön ilmiselvä tosiasiallinen syy on pitää lahkolaiset tottelevaisina ja alistuvina johtajien mielivaltaisille käskyille ja eristää heidät ulkopuolisten kriittiseltä vaikutukselta. Mutta säännölle on myös lahkossa sisäinen peruste: pois potkitun sosiaalisen hylkäämisen väitetään irvokkaasti olevan rakkauden osoitus, koska (1) maailmanloppu tulee pian, (2) vain Jehovan todistajat pelastuvat silloin ja (3) välit katkaisemalla painostetaan erotettua maksimaalisesti parantamaan tapansa ja anomaan nöyrästi uudelleen lahkoon jäsenyyttä, jolloin tämä voi päästä takaisin pelastettujen joukkoon.

Tässä logiikassa voisi olla moraalin murunen, *jos se perustuisi totuuteen* Jehovasta ja tulevasta maailmanlopusta. Mutta kun se ei ole totta. Me tiedämme luonnontieteiden, filosofian, historian, psykologian ja uskontotieteen tulosten kautta, että se ei ole totta. Tekojen ja sääntöjen moraalit riippuu totuudesta ja siksi ei ole yhdentekevää, mikä on totta ja mikä ei. Siksi on tärkeää, että jatkuvasti etsimme totuutta järjen ja tieteen keinoin.

Lopulta Tom jäi kiinni, joutui itse oikeuskomitean tuomittavaksi ja erotettiin. Eroon on liittynyt paljon tuskaa, mutta tie on kulkenut valoa kohti. Tänä päivänä Tomilla on hieno uusi elämä, johon kuuluu puoliso, vapaaehtoistyötä Uskontojen Uhrit -yhdistyksessä, näyttelemistä ja kirjojen kirjoittamista. Jehovan todistajille hän on pahiksista pahin, Saatanasta seuraava, mutta me näemme, että hän on hyvä. Me näemme, että jos joku on Saatanasta seuraava, niin se on Jehovan todistajat.

 Suviseurat Porissa vuonna 2017.

USKONNOLLINEN SUURJUHLA EI OLE VIATONTA HUVITTELUA

KIRSI VIRTANEN

Suomalainen media kykenee suhtautumaan kriittisesti suuryritysten vallankäyttöön ja poliittiseen ääriajatteluun. Mutta kun kymmenet tuhannet ihmiset kokoontuvat uskonnollisen liikkeen symbolin alle, median kriittinen katse sumenee.

Uskonnollisista suur tapahtumista kertovissa artikkeleissa tapahtumat esitellään kuin ne olisivat uskonnollishengellisiä pehmoversioita Ruisrockista tai Tuska-festivaalista. Teksteissä kerrotaan teltoista, hernekeitosta, liikenejärjestelyistä ja kuvissa vaeltavat hymyilevät ihmisjoukot. Uskonnollinen suurjuhla ei kuitenkaan ole neutraali kansantapahtuma.

Se on voimannäyttö. Uskonnollinen suur tapahtuma osoittaa, miten uskonnolliset liikkeet pyrkivät vahvistamaan oppejaan ja maailmankuvaansa kokoamalla ihmisiä päältäpäin leppoisilta vaikuttaviin spektaakkeleihin.

Musiikkifestarityyliin kirjoitettu feature jättää poikkeuksetta kertomatta uskontojen pimeästä puolesta; niiden armottomista oppijärjestelmistä, jotka ulottavat valtansa ihmisten seksuaalisuuteen, perhesuhteisiin, lisääntymiseen, sukupuolirooleihin ja käsitykseen omasta kelvollisuudesta.

Uskonnollisten yhteisöjen järjestämissä suur tapahtumissa vallanhalu ja alistaminen eivät ole vain laimeita pohjavireitä. Ne ovat pääasioita, dogmia, joita saarnataan paatokselliseen näytöstyyliin. Tätä ei mediassa pitäisi normalisoida harmittomaksi kansanhuviksi.

Kyse on vallasta

Kun uskonnolliseen suur tapahtumaan osallistuu 80 000 ihmistä, tuon luvun äärellä ei pitäisi vain taivastella tapahtuman mittakaavaa. Pitäisi myös kysyä, millaisiin normeihin osallistujat kasvavat, millä tavoin yhteisö suhtautuu eri mieltä olemiseen sekä mitä tapahtuu niille, jotka eivät tahdo elää yhteisön odotusten mukaisesti.

Kun kymmenet tuhannet ihmiset kokoontuvat julistamaan yhteistä jumaloppiaan, tuota tapahtumaa ei pitäisi romantisoida viattomaksi ylistysyhteisöllisyydeksi. Monen – lähes jokaisen – uskonnollisen yhteisön opetuksista löytyy käsityksiä, jotka sumeilematta polkevat ihmisoikeuksia, joskus yksiselitteisen räikeästi.

Uskonnollisen suurjuhlan osallistujamäärä ei voi, eikä saa olla menes-

tysuutinen, vaan sen on oltavat osoitus siitä, kuinka laajalle ja kuinka moneen ihmiseen uskontojen vinoutunut arvo-maailma yhä ulottuu ja vaikuttaa.

Kritiikkiä tarvitaan

On ensisijaisen tärkeää, että media seuraa vaikutusvaltaisia uskonnollisia liikkeitä.

Yhteisöllä, joka kokoaa tapahtumiinsa kymmeniätuhansia ihmisiä, on pakostakin myös yhteiskunnallista valtaa. Siksi vapaan ja riippumattoman median pitäisi luopua hyväntahtoisesta festivaalikirjoitustyylistään ja siirtyä käsittelemään uskonnollisia suurtaphtumia vallankäytön ja alistamisen näkökulmasta.

Media ei saisi erehtyä esittelemään valtaa ja vallankäyttöä värikkäinä pirskeinä, joissa kymmenet tuhannet ihmiset iloisina ryytvävät pillimehujaan. Kävijämäärän ja juotujen kahvilitrojen lisäksi pitäisi kertoa, mitä järjestävä yhteisö opettaa naisen asemasta, ehkäisystä, homoseksuaalisuudesta, avioliitosta, kasvatuksesta ja yhteisöstä eroamisesta. Edellä mainitut seikat pitäisi aina mainita, kun media raportoi mistä tahansa uskonnollisesta suurhäppeningistä.

Ihmisoikeuksien rikkominen kuuluu median lupiin alle

Uskonnollisten suurjuhlien kriittinen käsittely ei tarkoita osallistujien halveksimista. Pääinvastoin: juuri osallistujien ihmisarvon vuoksi, ulkopuolisten, ja erityisesti median, on tutkittava, miten kussakin uskonnollisessa liikkeessä kunnioitetaan perustavaa laatua olevia ihmisoikeuksia. Tämä juuri on median ydintehtävä: antaa ääni heille, joille omaa ääntä ei suoda.

80 000 osallistujaa ei ole vain vaikuttava yleisömäärä. Se on 80 000 syytä tarkastella kriittisesti sitä, millaista valtaa uskonnollinen liike käyttää ja keitä sen normit rajoittavat. Uskonnollisten suurjuhlien käsittelyssä median pitäisi siirtyä tapahtumajournalismista valtajournalismiin. Keskeinen kysymys ei ole vain se, kuinka moni saapuu paikalle. Keskeinen kysymys on, millaista valtaa paikalle kokoontunut yhteisö käyttää – ja minkälaista hintaa tuosta yhteisön käyttämästä vallasta kyseisen yhteisön jäsenet pannaan maksamaan.

USKONTO JA HULLUUS

HANNU KAUTTO

Juutalaisuus, kristinusko ja hulluus ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa. Vanhassa testamentissa on viittauksia hulluuteen, hepreaksi *shiggaon*. Jumalalla on Raamatussa tyrannimainen valta ihmiseen. Jumalan henki aiheuttaa hurmostiloja ja Jumalan lähettämät pahat henget riivauksia ja raivopäisyyttä.

Englannissa lääkärit alkoivat 1600-luvulla huomata yhteyden uskonnollisuuden ja hulluuden välillä. Molemmissa tapauksissa ilmeni kielillä puhumista, kouristuksia, itkua, hourailua ja valitusta. **Thomas Hobbesille** (1588-1679) eurooppalaisille tyypilliset uskomukset henkimaailmasta, piruista ja noidista olivat mielen harhoja. Samaan joukkoon hänen mukaansa kuului uskonto. USAssa mielisairaalan ylilääkäri **Samuel Woodward** (1787-1850) analysoi yli 2300 sairaalaan 1833-1845 tullutta potilasta. Hän löysi seitsemän keskeistä sairauden syytä, joista yksi oli uskonnollinen kiihotustila.

Uskonnollinen mietiskely ja kiihottuminen alettiin 1800-luvulla nähdä yhtenä sairastumisen syynä. Uskonnollinen intoilu oli yksi mielisairauden muoto ja julmuuksien, murhien ja teurastusten aiheuttaja. Englannissa psykiatrit näkivät uskonnon yhtenä mielisairauden syynä.

Lännen mielisairaaloissa on ollut runsaasti potilaita, jotka ovat pitäneet itseään profeettoina, jumalan lähettiläinä, Jeesuksena tai muuten hengellisen hierarkian huipulla olevina. Ylenpalttinen uskonnollisuus voi saada pään sekaisin.

Uskonpuhdistaja **Jean Calvin** alkoi pian julistaa uuden kulkutaudin, aivokupan, olevan seurausta ihmisten raskaista synneistä. **Jean-Martin Charcot** tutki 1870-1880-luvuilla Pariisissa hermosairauksia. Hän oli työtoverineen mukana kirkon ja uskonnon vastaisessa työssä. He osoittivat aikalaisilleen, että katolisen kirkon pyhimykset ja muut katolisten pal-

vomat hahmot olivat samanlaisen hysterialian, manian tai ekstaasin vallassa kuin lukuisat Pariisin sairaaloiden potilaat.

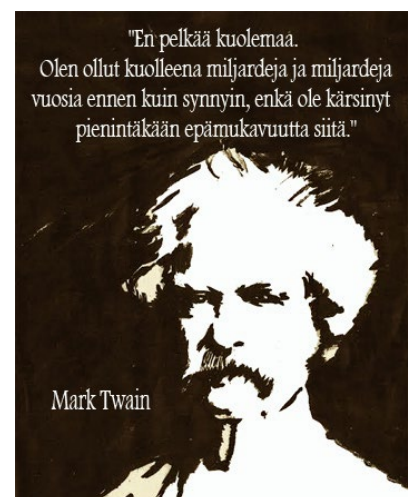
Brittiläisten houreintohtorien papereista selviää, että potilaiden joukossa 1800-luvulla oli ahvääreissä epäonnistuneita liikemiehiä, melan-kolisia kirkonmiehiä, vanhojapiikoja, rettelöiviä nuoria, juoppoja työläisiä, seniilejä palvelijoita ja uskonnollisia fanaatikkoja. Pariisilaisen sairaalan potilasrekisteristä löytyi paljon pappeja ja munkkeja sekä tulevalle helvetin kidutusten pelolla itsensä sekopäiseksi saaneita maalaisia.

Epä- tai antisosiaalisuuden ohella psykopaatin profiilia alkoi 1900-luvulla värittää syyllisyys. Syyllisyydentunne on 1500-1600-luvuilta lähtien näkynyt masennuksen medikaalisessa ja kulttuurisessa maisemassa, uskonpuhdistuksen mukanaan tuoman yksilön vastuunalaisuuden korostamisen myötä. Tämä kääntyi pääläelleen ja muuttui syyllisyydentunteen puuttumisena psykopatian tunnusmerkiksi.

Yhdysvaltalaisen Marywoodin yliopiston tutkimus kävi läpi erään pennsylvanialaisen mielisairaalan kaikki psykoosia koskevat sairauskertomukset 1900-luvulta (1136 potilasta). Yleisin harhakäsitys oli vainoharha, myös kansainvälisesti yleisin. Seuraavaksi yleisimpiä olivat uskonnolliset harhat.

Lähde

Petteri Pietikäinen: Hulluuden historia. Gaudeamus, 2025.

KANGASALAN SEURAKUNNAN EPÄEETTINEN TOIMINTA

YKI RÄIKKÄLÄ

99 Ei ole mitenkään poikkeuksellista, että testamentataan varoja seurakunnalle, vaikka ei itse olisikaan aktiivinen seurakuntalainen.” Näin kirjoitti Kangasalan seurakunnan asianajaja Pirkanmaan kärjäoikeudelle testamenttikiistassa, jossa testamentin tekijä oli testamentannut merkittävän osan omaisuudestaan seurakunnalle.

Evankelis-luterilaisella kirkolla on tukeva omaisuus: kiinteistöjä, metsää, maata ja mammonaa tasearvoltaan noin 3,4 miljardia euroa, ja sijoitusiakin pari miljardia euroa. Tämän omaisuusmassan kirkko on satojen vuosien aikana haalinut kymmenyksinä ja kirkkoveroina sekä Ruotsi-Suomen erikoisuudella, kirkkotapuleissa olleilla vaivaisukkeräyslippailla ja kolehdeilla. Mutta myös lahjoituksin ja testamenttisaannoin.

Aiempi tuomio kavalluksesta

Lehtemme otti yhteyttä kangasalainen henkilö, jonka iäkäs ja vakaaseen harkintaan kykenemätön äiti oli testamentannut uudella testamentilla omaisuutensa Kangasalan seurakunnalle. Vainajan tyttären mukaan äiti ei ollut elinaikanaan tekemisissä seurakunnan kanssa.

Selvisi, että muuan lakimies, joka oli myös Kangasalan seurakunnan kirkkovaltuutettu, oli laatinut tämän uuden testamentin. Omaisen asianajajan mukaan kyseinen uusi ja sekava testamentti oli saneltu ennen kaikkea seurakunnan etua ajatellen, eikä perittävän omaehtoisuus siinä näkynyt.

Jo aiemmin tämä lakimies oli tuomittu hovioikeudessa törkeästä kavalluksesta erään toisen testamentin toimeenpanon yhteydessä tapahtuneiden

omavaltaisuuksien takia. Lakimies oli joutunut eroamaan luottamustehtävästään. Testamentin toinen todistaja oli mielenkiintoisesti lakimiehen vaimo.

Usein seurakunta ottaa tavakseen lähentyä iäkkäitä kansalaisia ”sielunhoidon” merkeissä. Sillä ei ole merkitystä, onko hän ollut aktiivinen seurakuntalainen. Toisinaan lopullista rajaa lähestyvällä voi olla varallisuutta, kuten tässä Kangasalan tapauksessa, mikä ei suinkaan vähennä seurakunnan kiinnostusta.

Talousjohtajan kovat vaatimukset

Vaikka vainaja ei ollut eläessään ollut tekemisissä Kangasalan seurakunnan kanssa, mainittiin uudessa testamentissa legaatin saajista seurakunta ensimmäisenä. Viidestä perijästä seurakunta oli saava suurimman osuuden, jossa mukana oli asunto.

Edesmennyt vietti suuren osan elämästään Vaasassa, jonne hänet myös haudattiin. Jos seurakunta jotain olisi hänelle merkinnyt, niin varmastikin se olisi ollut Vaasan seurakunta. Vainajan omaiset ja ystävät eivät myöskään muista hänen puhuneen mitään seurakuntayhteyksistä. Hän oli ilmoittanut vielä kolme kuukautta ennen kuolemaansa, että jättää kaiken tyttärelle ja tyttären tyttärille, kuten alkuperäisessä testamentissa oli määrätty.

Sitten Kangasalan seurakunnan talousjohtaja astui kuvaan. Tämä entinen lastenpappi ei osanottoja esitellyt, vaan meni suoraan asiaan ja vaati saada testamentin nähtäväksi. Lisäksi hän oli vaatinut päästä mukaan perunkirjoitustilaisuuteen sekä nähdä ”ehdotuksen” uskotuista miehistä perunkirjoitukseen. Nämä asiat eivät lain mukaan kuulu ulkopuoliselle legaatin saajalle.

Huono kompromissi

Testamentti meni kärjäoikeuden käsittelyyn, jossa se mitätöitiin yksipuolisella tuomiolla. Seurakunta ei ollut määräaikaan mennessä antanut vastinettaan, mutta sen jälkeen pyysi ns. takaisinsaantia eli uudelleen käsittelyä. Kiista meni vainajan tyttären asianajan suosituksesta sovittelumenettelyyn, koska muuten asia olisi todennäköisesti edennyt hovioikeuteen. Pienimmän riesan vuoksi tytär suostui sovitteluun.

Sovitteluratkaisusta tuli huono kompromissi. Mitätöidyn testamentin mukaan seurakunnalla olisi ollut 115 000 euron saanto. Sovittelussa talousjohtaja suostui, että vaade pudotetaan ensin esitetystä 85 000:sta kärjätuomarin ehdottamaan 55 000:een euroon. Tyttären esitys oli 35 000 euroa. Talousjohtaja totesi, että kirkkoneuvosto ei tule siihen suostumaan. Kokouspöytäkirjan mukaan talousjohtaja ei esitellyt omaisen tarjoamaa summaa päättävältäiselle kirkkoneuvostolle ilmeisesti epäillen neuvoston hyväksyvän sen.

Vaikka kirkko mielellään antaa ymmärtää eetostaan ”sallikaa lasten tulla tyköni”, ei kirkkoneuvosto suostunut pyyntöön, että seurakunnan saama sovittelusumma osoitettaisiin vähävaraisten perheiden lasten hyväksi, vaan lähes koko summa pantiin sijoitusrahastoon. Valtuuston käsittelyyn asia ei mennyt.

Kangasalan seurakunta ei ole tehnyt ainakaan todistettavasti mitään lainvastaista, mutta toiminnan eettisyyttä voi pohtia sen saatua vuosien mittaan useita testamentteja vanhuksilta. Kangasalan seurakunnassa nähdään tarpeelliseksi epäselvässä testamenttiasiassa taistella viimeiseen saakka vieraan ihmisen omaisuudesta. Talousjohtajana saa toimia pappi, vaikka asianmukainen koulutus toimeen olisi ekonomisti. Seurakunnan johtaja, kirkkoherra, ei puuttunut talousjohtajansa menettelyihin.

Olemme nähneet dokumentit tapauksesta.

KERTA KIELLON PÄÄLLE

Suvivirrestä ja suomalaisen koululauluperinteen kristillisestä koko kansan indoktrinaatiosta.

HAKIM ATTAR

Suvivirren yhteislaulatamisessa kouluissa on kyse kristinuskon perinteen kokemisesta ja ylisukupolvisesta eteenpäin siirtämisestä, siis ei ”vain neutraalista traditiosta”, vaan nimenomaan uskonnollisesta traditiosta. Eli, Suvivirressä ei ole kyse ”vain laulusta”, vaan nimenomaan uskonnollisesta laulusta.

Koska virsi on yleismääritelmällisesti laadultaan rukous, voidaan tulkita, että uskonnollisen Suvivirren yhteisöllisessä laulamissa on kyse yhteisöllisestä rukouksesta, tosin sillä erolla, että Suvivirren voi tuki laulaa ja kokea ”vain lauluna” ilman erityistä uskonnollista kokemista, jos niin haluaa. Mutta kyllä Suvivirsi myös mahdollistaa uskonnollisen kokemisen. Lyriikoidensa osalta voidaan todeta, että laulu itseasiassa suggeroi uskonnollisia ideoita, uskonnollisia käsitteitä ja kannustaa ”uskonnolliseen kokemukseen”, mitä kaikkea se sitten mahtaa todellisesti tarkoittaaakaan. Ehkä vain vain kuviteltuja ”kokemuksia”.

Suvivirren laulattaminen koulujen juhlissa on osa todella pitkää suomalaista kristillistä koululauluperinnettä, jonka juuret ovat Jyväskylän seminaarissa (Suomen ensimmäisen opettajankoululaitoksen) historiassa aina jostain 1860-luvulta lähtien. Tämä koululauluperinne on suurelta osin kristinuskon ideologian, jota usein kutsutaan ”kristilliseksi arvoiksi”, ylisukupolvista eteenpäin siirtämistä, siis kristillistä pedagogiaa. Perinteen keskeisenä ideana on koko kansan kasvattaminen kristityiksi. Suvivirsi voidaan sen erityisen tunnettuuden

johdosta tulkita kärkeksimerkiksi tuosta perinteestä.

Tieteellisiä tutkimuksia

Alla olevat tieteellisen tutkimuksen lainaukset ovat kaikki Suomen koululauluperinteen johtavan tutkijan **Erja Kososen** (Jyväskylän yliopisto) kirjoituksia:

”Laulu koulun oppiaineena on ollut selkeästi yhteydessä hengelliseen kasvatukseen koululaitoksessa. Virsilaulu keskeisenä ja lähes ainoana laulunopetuksen sisältönä liittyy kirkon vahvaan rooliin koulutuksen järjestäjänä. Soittimien tulo laulun rinnalle ja vähitellen jopa laulun tilalle on viime vuosikymmenten suuntaus.” (Kosonen, 2014, s. 33.)

”Luostarikoulujen kirkkolauluvalmennuksesta keskiajalta jäi noin 300 vuoden ajaksi vahva virsilaulun ja kuulonvaraisen oppimisen käytäntö.” (Kosonen, 2014, s. 33.)

”Sisällöllisesti laulukirjojen historiassa koulun perusarvot ovat koti, uskonto, isänmaa. Näiden kolmen pääotsikon alle sijoittuu pääosin kansakoulun laulukirjojen laulusto, myös luontoon ja työhön liittyvät laulut, samoin leikki- ja juhla laulut sekä laulut vieraista maista ja kansoista.” (Kosonen, 2014, s. 34.)

”Kirkon suojeluksessa laulunopetus ja musiikki painottui selkeästi virsilauluun, mitä selitti osaltaan jo koulujen hengellinen kasvatustehtävä. Lauluja opittiin ulkoa ja opetus oli hyvin opettajajohtoista. Kristillisten arvojen merkitys on säilynyt koulun laulunopetuksessa pitkään aina viime vuosikymmeniin saakka – myös sen jälkeen, kun vastuu perussivistyksen järjestämisestä koululaitoksessa oli

siirtynyt kirkolta valtiolle. Arvokasvatus, koti-luonto-uskonto- isänmaa oli jo laulutuntien sisällön perusteella yksi keskeinen laulunopetuksen tehtävä.” (Kosonen, 2009, s. 158.)

Summa summarum

Vaikka suomalainen koululauluperinne on sisältänyt muidenkin aatteiden ja ideoiden ylisukupolvista siirtämistä kuin vain kristinuskon ideoiden (näitä muita on ollut mm. isänmaallisuus), voidaan kyseinen kasvatuserinne kristinuskon siirtämisen osalta tulkita myös indoktrinaatioksi, eli uskonnollisen ideologian tuputtamiseksi. Nykyisellä kansankielellä ilmaistuna kyseessä on kansallinen *jeesusbisnes* ja *jeesushumppa*, ja sellaisten kuvitelma-käsitteiden kuten ”Jumala” naamaan hieromista. Suvivirsi toimii porttiteorian mukaisesti *kätsynä sisäänvetokikkana hihhulikulttuurin tyhjäänpäiväiseen keinotodellisuuteen*.

Lähteet

Kosonen, E. (2014). Laulukirjat koulun arvokasvatuksen ytimessä. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirja, Vol 52 (2014): Oppikirjat oman aikansa ilmentymänä. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.

Kosonen, E. (2009). Musiikkia koulussa ja koulun jälkeen. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen, & L. Väkevä (Toim.), Musiikkikasvatus : näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen (s. 157-170). Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatustutkimus - FiSME ry.

Kirjoittaja on musiikkitieteen maisteriopintojen opiskelija Jyväskylän yliopistossa, ja ns. ”kantasuomalainen” ateisti.

Yki Räikkälä

KIRJASODAT JA MUUT SANANVAPAUDEN HULINAT

YKI RÄIKKÄLÄ

Kuusikymmenluku oli nuorison radikalisoitumisen ja kulttuuri-pöyristymisen aikaa. Nämä molemmat liittyvät löyhästi toisiinsa. Nuo kulttuuriset kiistat, jotka nykypäivinä vaikuttavat varsin eksoottisilta, johtuivat moraalista pönäkkyydestä ja arvoista, joiden ajateltiin olevan muuttumattomia. Edellisessä Vapaa Ajattelijassa käsitelty **Hannu Salaman** saama tuomio kirjastaan *Juhannustanssit* ja tuomiossa määrätty poistot ovat häpeätahra niin kulttuurielämän kuin oikeuslaitoksemmekin historiasa. Kuten myös maamme lainsäädännössä. Vasta vuonna 1999 jumalanpilkkalaki muutettiin niin, että puhuttiin eufemistisesti ”uskonrauhan rikkomisesta”, mutta jumalanpilkkalaki on edelleen on.

Jumalanpilkkalaki siis oli perusteena vuoden 1966 oikeudenkäynnille ja kirjailijan sekä kustantajan saamille tuomioille ja määräykselle kirjan painosten tuhoamisesta. Sen sai julkaista vain sensuroituna. Itselläni on kirjasta vuoden 1966 kappale, jonka alkulehdillä ilmoitetaan: ”Sivujen 139–142 poistot perustuvat Helsingin hovioikeuden 19.9.1966 antamaan päätökseen.”

Paavo Rintalan kirjoissa on runsaasti pohdintaa uskonnollisuudesta, kristinuskon jumalasta ja Kristus-myy-

tistä. Hän kävi koko elämänsä ajan omaa kamppailuaan uskon ja epäuskon välillä. Hän kävi pitkään kirjeenvaihtoa sukupolvea nuoremman kirjailijan **Juha Seppälän** kanssa. Seppälä on kirjoittanut Rintalan tuotannosta kirjan *Rintalaa lukiessa*. Seppälä tuossa kirjassa ilmoittaa itse, että ”Jeesuksen kuolema on ihmisen, ei Jumalan pojan kuolema, ihmisen, joka eli joulusta kevään kynnykselle. Minun evankeliumini loppuu ristille”. Tämä on Seppälän kuvaus omasta uskonnottomuudesta, eikä tuossa oleellista ole se, kuinka todellinen oli Raamatussa kerrottu Jeesus. Oli historiallinen tai ei, mutta ainakaan ei jumalallinen.

Rintalan *Sissiluutnantti* -kirjasta nousi myös iso kirjasota. Moraalista närkästystä aiheutti se, että Rintala kehäsi kuvata rintamalla olleiden lottien ja upseerien vapaa-ajan viettoa suunnilleen niin kuin se oikeasti tapahtui: sotaa ja parittelua. Lottien kunniaa loukattiin. Toki **Väinö Linna** sai jo 50-luvulla moitteita samasta asiasta *Tuntemattomassa sotilaasta*. Närkästystä herätti paitsi upseerien ja lottien kanssakäymisen kuvaaminen myös se, että osa lukijoista piti kirjaa epäisänmaallisena. Poliittisen kentän toisella laidalla taas arvosteltiin sitä, että isänmaallisuus yhdistettiin kirjassa sotaisuuteen.

Harro Koskinen sai vuonna 1974 jumalanpilkkatuomion teoksestaan *Sikamessias* (1969). Maalauksen Nuorten näyttelyyn kelpuuttanut jury sai myös sakkotuomion korkeimmassa oikeu-

dessä asti. Rikosilmoituksen teki eräs maallikkosaarnaaja.

Koskinen oli mukana myös undergroundrock- ja performanssiryhmässä *Suomen Talvisota 1939–1940*. Sen lauluissa pilkattiin isänmaallisia ja konservatiivisia arvoja, mutta se lieene ollut niin marginaalinen ja underground, ettei se juuri intohimoja nostattanut. Rokki siedettiin ”nuorison siistinä kapinallisuutena”, mutta taidenäyttelyssä ei saanut taiteen nimissä esittää räävittömyyksiä. *Sikamessias*-teosta ei onneksi määrätty tuhottavaksi. Ei ehkä uskallettu. Se on Kiasman kokoelmisessa. *Sikamessias* pöyristytti vielä vuonna 2017 ”Suomen 100-vuotisjuhlanäyttelyssä” eräitä kansanedustajia, kuten esimerkiksi **Mika Niikkoa** (ps).

Jörn Donner, Irwin, Pentti Saarikoski, Veikko Ennala ym. tekivät myös juttuja, joissa ilmeinen päätarkoitus oli näytösluontoisesti panna jalalla koreasti uskontojen ja sovinnaisuuksien päällä. Saarikoski tosin lähinnä sovinnaisuudesta piittaamattomalla elämäntyyllään. Avantgardekirjailija **Hans Selo** pöyristytti seurustelemalla vanhan näyttelijädiiva **Ella Erosen** kanssa. Undergroundyhtye The Spermin performanssissa *Kain ja Abel* joulukuussa 1968 vanhalla ylioppilastalolla viime vuonna kuollut **Mattijuhani Koponen** oli suorittavanaan penetraation flegelin päällä ja lausui runoa alastomana. Moraalisten arvojen puolustajien niskakarvat pystyyn hän sai myös esiintyessään opiskelijoiden YK-juhlassa Nylands

Nationilla pelkkiin sukkiin, kaulaliinaan ja villamyssyyn pukeutuneena. Hän sai kuuden kuukauden linnatuomion. Myöhemmin Koponen kertoi, että alastomuus ei liittynyt seksuaalisuuteen, vaan sillä ilmaistiin totuuden etsimistä: alastomana ihminen on paljas ja kasvotusten totuuden kanssa.

Viimeisiä sovinnaisuuteen liittyviä kirjadebatteja lienee ollut kesäkuussa kuolleen **Eeva Kilven Tamara** (1979). Kirja kertoo seksuaalisesti aktiivisen naisen ja alaraajahalvautuneen miehen välisestä suhteesta. Eeva Kilpi kertoi vuonna 2019, että sukupuolella oli merkitystä kirjan saamille negatiivisille arvosteluille: ”Ehkä Tamara olisi sallittu miehen tekemänä. Nyt se ällistyy ihmisiä eivätkä he iloinneet, että vihdoinkin nainen kuvaa seksiä. Käsittelin miehen ja naisen suhdetta ja seksiä hirveän kunnioittavasti ja kohteliaastikin. Voi sanoa, että se oli silloin yhä tabu.”

Seksuaalisuuteen ja moraliitteihin liittyviä tabuja on vielä edelleen Suomessakin, joskin yhteiskuntamme yleisen sekularisoinnin ja moninaistumisen ansiosta ei takavuosisikymmenten kaltaisia suuria kohuja ole enää helppo synnyttää, jos joku sellaisen haluaisikin aikaan saada.

Moraalinen närkästyminen liittyykin varsin kiinteästi yksioikoiseen suhtautumiseen totuuteen ja sellaisten arvojen, joilla ei ole kestävä perustaa, kyseenalaistamiseen. On kuitenkin syytä pohtia, missä menee raja: pilkataanko yksittäisten ihmisten uskomuksia ja arvoja vai esitetäänkö vain perusteltua kritiikkiä. Henkilön, joka uskonnollaan ei haittaa ketään, pilkkaaminen on asiatonta. Ns. alaspäin lyöminen on julmaa.

Valtarakennelmia, uskontoja ja perinteisiä arvoja on syytä kyseenalaistaa, jos niistä on haittaa. Monissa maissa on jopa hengenvaarallista arvostella perinnällisiä tapoja, arvoja ja uskontoa. Jumalanpilikka absurdiudesta huolimatta voi joissain maissa tuottaa kuolemantuomion. Pilkkamisella harvoin saa mitään edistettyä, mutta maailmaa ei paranneta, jos vahingolliset, eriarvoistavat ja sortavat arvot ja uskonnot jätetään rauhaan, ja sananvapauden tukahduttamisen sallitaan jatkuvan.

KOTIMAAⁿ katsaus

YKI RÄIKKÄLÄ

Valtakunnallisen *Kotimaa*-lehden elokuun numerossa päätoimittaja **Freija Özcan** käsittelee pääkirjoituksessaan uskoa, seksiä ja rahaa. Hän kuvailee maailmaa kolmijalkaisena jakkarana, jossa jalat ovat usko, seksi ja raha. On selvää, että seksi ja raha ovat ihmisten liikuttajia. Usko taas lähinnä niiden, joille se on joko tärkeä tai pakko. Niissä islamilaisissa maissa, joissa usko on kuolemanvaka-va asia, on piiloateisteja. Näitä ohjaa uskonto, ei niinkään usko. Länsimaissa taas usko ei enemmistöä paljonkaan heilauta.

Özcanin mukaan usko tai uskonto pyrkii asettamaan rajoja seksille ja rahalle. Seksin suhteen hän on oikeassa. Kirkot ovat aina pyrkineet moralisoida ihmisten seksuaalista käyttäytymistä – myös sitä, keille seksi kuuluu ja keille ei. Seksi on haluttu häivyttää jopa niin, että Jumalan pojankin piti syntyä neitsyestä ja hedelmöittymisen tapahtua jotenkin eteerisesti ilman synnillistä limakalvojen kohtaamista. Islamilaisissa kulttuureissa on menty niin pitkälle, että miesten hurjastelu on periaatteessa sallittua, mutta naisten on pidättäydyttävä ja piilotettava muotonsa ja tiukimmissa tulkinnoissa kasvonsakin, eikä liikkua saa muuten kuin perheen miespuolisen jäsenen seurassa, olipa tämä vaikka lapsi. Pikkupeikot äitinsä siveyden vartijana.

Özcan toteaa sitten, että avioliiton ulkopuolinen seksi on syytä sallia – mutta VAIN niille nuorille pareille, jotka haluavat toisiinsa sitoutua. Vanhakirkollista eetosta on hankala piilottaa.

Rahan suhteen Özcan toteaa, että kristinuskon ohjaa kohtuuteen rahan suhteen. Siitä hän ei ole huolissaan, että kristinuskon puolue, kristillisdemokraatit, ovat hallituksessa siunanneet miljardiluokan tulonsiirrot rikkaille: puutteenalaisia kuritetaan lisää, eikä anneta sitä toista ihokasta tarvitseville.

Kristillisdemokraattien puheenjohtaja, ministeri **Sari Essayah** vastasi *HS:n* mainiossa haastattelussa 8.8. kysymykseen, miten Jeesus arvioisi hallituksen talouspolitiikkaa, että ”tämä on minusta niin absurdi kysymys”. Vuosi sitten Essayah ilmoitti, että eräät oppositio puolueet ovat ”suorastaan riski Suomen turvallisuudelle” ja tuli samalla ilmoittautuneeksi demokratian vastustajaksi. Siitä hän ei ollut huolissaan, minkälaisista turvattomuudesta puolueensa nykyisessä hallituksessa aiheuttaa päätöksillä, jotka lisäävät eriarvoisuutta, köyhyyttä ja epätoivoa omassa yhteiskunnassamme.

Özcan hyväksyy myös sijoittamisen, kohtuuden nimissä. Mutta missä menee raja? Sijoittaminen on periaatteessa oman hyvän eli varallisuuden kasvattamista. Sijoitettava raha ei tule taivaasta, vaan se on peräisin yhteisestä rahankierrosta. Tässä Raamattu on kaksijakoinen. Toisaalta kehoitetaan ottamaan vastaan kiitollisuudella se mitä Herra antaa ja esitetään vertauksia viisaasta taloudenhoidosta ja leiviskän sijoittamatta jättämisen kirouksesta, kun toisaalla varoitetaan: ”Helpompi on kamelin mennä neulansilmästä” jne. Totisesti, kirkko on leiviskänsä hyvin hoitanut.

Toimittaja **Niilo Rantala** ”Tuhat merkkiä taivaasta” -kolumnissaan on tehnyt maaseutukierroksen. Hän näkee, että joka pitäjässä ylpeyksiä ovat kirkko ja kirjasto. Hän näkee, että kumpakin instituutiota vaalitaan ”erityisellä rakkaudella”. Kirjaston suhteen näin paljolti onkin, mutta voi miettiä, kuinka paljon vaaliminen näkyy esim. sunnuntaikirkoissa. Rantalan mielestä kirkot ovat kuitenkin ”pitäjän ylpeyksiä”. Toisaalta lopussa hän hieman pessimistisyydestä kysyy ”vaan kuinka käy?”

Pessimismiin onkin syytä, jos vertaa kirjastojen ja kirkkojen käyntimääriä. Vaikka nyt eräissä poliittisissa kommentteissa onkin esiintynyt mielipiteitä siitä, että kirjastojen ei pitäisi olla yhteiskunnan prioriteeteissa kovin korkealla, tulevat ne säilymään käyttöasteeltaan valovuosien kaukana kirkkojen vastaavista.

SEN MINKÄ SANON, SEN MYÖS PERUN

• Siiri Salminen •

Eräs esimieheni sanoi usein otsikon lauseen ja se huvitti silloin. Eikö johtajan juuri pitäisi seistä sanojensa takana? Hän ei kuitenkaan puhunut epäjohtonmukaisuudesta vaan päinvastoin rehellisyydestä. Jos maailma muuttuu tai joku osoittaa, että olen väärässä, miksi pitäisin kiinni vanhasta mielipiteestäni? Juuri silloinhan sitä pitäisi muuttaa. Tuntuu, että tällaisesta ajattelusta on tullut harvinaista.

Julkisessa keskustelussa mielipiteen muuttaminen näyttää olevan tappio. Poliitikko, joka myöntää erehtyneensä, leimataan takinkääntäjäksi ja saa osakseen ivaa. Sosiaalisen median vanhat kirjoitukset kaivetaan esiin todisteiksi siitä, että ihminen on joskus ajatellut toisin. Ikään kuin juuri se olisi ongelma.

Ongelma olisi pikemminkin se, ettei koskaan ajattelisi toisin; ettei koskaan muuttaisi mielipidettään, vaikka uutta tietoa tulisi saataville. Kaikillahan on oikeus kasvaa, eikä kukaan ole vielä valmis. Toivon, että viiden vuoden kuluuttua itsekin ajattelen monesta asiasta toisin kuin nyt. Muuten en ole tainnut oppia kovin paljoa.

Kun tietoa oli vähän ja maailma täynnä selittämättömiä ilmiöitä, oli täysin ymmärrettävää etsiä vastauksia ihmisiltä, jotka vaikuttivat tietävän enemmän kuin muut. Pappi, profeetta tai kuningas tarjosivat varmuutta, kun maailma näytti arvaamattomalta. Mutta edelleen vaikuttaa siltä, että ihailua saavat osakseen ihmiset, joilla on vastaus aina kaikkeen. He puhuvat varmas-ti, nopeasti, epäroimatta ja äänekkäästi. Kuulijoiden kriittinen ajattelu on sen sijaan hiljentynyt.

Paradoksaalisesti elämme nyt aikaa, jolloin tietoa on enemmän kuin koskaan ja vieläpä helposti saatavilla. Silti valmiina tarjottujen helppojen vastausten kysyntä ei näytä vähentyneen. Auktoriteetit vain ovat vaihtuneet. Joku seuraa politiikkaa, toinen somevaikuttajaa, kolmas uskonnollista auktoriteettia. Tarve saada yksinkertainen vastaus monimutkaiseen kysymykseen on vahva. Ja jos vastaus aavistuksenkin vahvistaa omaa mieltymystä, se lukitaan välittömästi.

Jokainen tutkija tietää, että oma lempihypoteesi voi osoittautua vääräksi. Se ei ole epäonnistuminen, vaan tutkimustyön luonne. Sama periaate olisikin hyvä adoptoida julkiseen, yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä omaan elämään.

Näyttää siltä, että hyviä kysymyksiä on yhä vähemmän, vastauksia yhä enemmän. Tuntemme painetta muodostaa mielipide heti, vaikka emme vielä tietäisi asiasta juuri mitään. Ja vielä pahempaa on, että tuntemme painetta pitää siitä mielipiteestä kiinni. Yhteiskuntamme ei näytä kärsivän ensisijaisesti vääristä mielipiteistä. Se kärsii liian harvoin muuttuvista mielipiteistä.

Uteliaisuus ja nöyryys ovat aliarvostettuja hyveitä. Niin myös kyky sanoa: ”En tiedä.”

Tai vielä kamalampi:

”Olin väärässä.”

Juuri ne ovat kuitenkin kaiken oppimisen edellytys. Emme pääse yhdessä eteenpäin ilman väärässä olemisen jaloa taitoa. Maailmassa on nopeita, puolivalmiita vastauksia jo aivan riittävästi, eivätkä kaikki vastaukset ole yhtä arvokkaita.

Vapaa-ajatteluhan on syntynyt tavallaan vastareaktion kirkollisen auktoriteetin tarjoamille valmiille vastauksille. Vapaa-ajattelu on kirkon dogmeista vapaata ajattelua. Haluan-kin haastaa lukijani: emmehän mekin joskus rakastu liikaa omiin varmuuksiimme? Joskus kaikkein viisain lause on edelleen se, jonka opin vuosia sitten esimieheltäni:

”Sen minkä sanon, sen myös perun.”

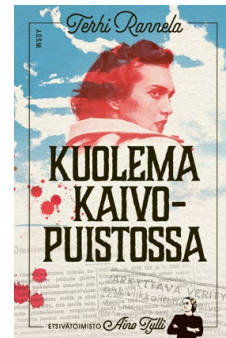
Toivon, että osaisin itse sanoa sen yhtä vakuuttavasti.

VAPAA- AJATTELIJA YKSITYIS- ETSIVÄNÄ

Terhi Rannela: Kuolema

Kaivopuistossa. Etsivätoimisto

Aino Tylli. WSOY, 2026.

ESA YLIKOSKI

99 Ei ollut taivaita eikä helvettejä eikä ritisevää, synnit polttavaa kiirastulta. Ei ollut syntiä, oli rikoksia, joista oikeusvaltio tuomitsi tekijänsä. Ei ollut armoa, mutta niin kauan kuin oikeusvaltio piti pintansa, oli toivoa.” Näin ajatteli 1930-luvulla Suomen ensimmäinen naispuolinen yksityisetsivä Aino Tylli, mikäli Kuolema Kaivopuistossa -kirjaa on uskomisen.

Tulee myös esille, että ”Aino olisi mielellään jakanut ajatuksiaan muiden kirkosta eronneiden kanssa, mutta yhdistys ei saanut toimilupaa. Näinä aikoina oli helpompaa pitää vapaat ajatukset ominaan, taivaan tuulta uhmaavina lintuina”.

Kirja edustaa ns. cosy crime -tyyliä eli pehmodekkaria tai kilttiä rikosviihdettä, jossa naisilla on keskeinen rooli. Sankarittarena on naisdekkari Aino Tylli, ja hahmon esikuvana on oikea Suomen ensimmäinen naispuolinen yksityisetsivä, **Tyine Ahlroth**, jolla oli etsivätoimisto Etu-Töölössä.

Kirja oli välillä sopivaa mukavan kevyttä lukemista. Murhaajakaan ei ole ihan stereotyyppinen. Ajan yhteiskunnallisia oloja kuvataan varsin monipuolisesti ja empaattisesti.

EI JEESSUSTA ILMAN DAAVIDIA

Paavo Huotari & Kirsi Valkama: *Kuningas Daavidin pitkä varjo*. Otava, 2026.

YKIRÄIKKÄLÄ

Seksuaalista väkivaltaa, aviorikoksia, vallan anastamista, miehen tappamisen tämän vaimon saadakseen, mielikuvituksellisia tapahtumia kuin fantasia-romaanista. Sitä kaikkea on mytologia kuningas Daavidista.

Kuningas Daavidin historiallisuus ei ole todennäköistä, vaikka antropologi ja dosentti **Juha Hiltunen** päinvastaista väittääkin äskettäisessä artikkelissaan (Turun Sanomat 2.8.). Mutta hän väittää myös Torinon käännöksen kuvan esittävän Jeesusta.

Daavidista ei muita merkkejä ole kuin tarinat, mutta antiikin tarinoissa ei aina ollut niin väliä, olivatko henkilöt todellisia vaiko fiktiivisiä. Jeesuksen historiallisuudesta ei myöskään ole riidattomia käsityksiä. Jeesus-nimisen vaeltavan opettajan ja kapinallisen historiallisuus on paljon todennäköisempi kuin Daavidin, vaikka tämän jumalallisuus ja teot ovatkin paljolti fiktiivisiä ja aiemmista legendoista poimittuja. Mielenkiintoisesti tarinat Daavidista ovat olleet myös Jeesus-myytin rakennusaineita.

Sinänsä on yhdentekevää, olivatko Jeesus tai Daavid historiallisia henki-

löitä. Ongelmia tulee siitä, otetaanko mytologia todesta ja toimitaan sen mukaan ja pyritään vaikuttamaan muihin. Nykyinen Israelin hallinto niin tekee. Se pyrkii *Vanhan testamentin* tarinoiden oikeuttamana saamaan haltuunsa koko historiallisen Palestiinan alueen, ”luvatun maan”, kuten myös alueita Etelä-Libanonista, jota Israel käytännössä miehittääkin.

Paavo Huotari ja **Kirsi Valkama** ovat kirjoittaneet pitkällisiin *VT:n* eksegetiikan tutkimuksiin ja pääosin *Samuelin kirjaan* perustuen varsin kattavan ja luettavan esittelyn myytisestä Daavidista, vallasta sekä vallan perintönä tulevista sodista. Mutta ei suinkaan vain näistä, vaan myös nykyisestä Lähi-Idästä, jossa vuosikymmeniä kestäneen konfliktin toinen osapuoli perustelee toimiaan *VT:n* kirjoituksilla – Jumalan lupauksilla. *Raamatulla* perustellaan monia asioita, mutta varsin usein myös valtapyrkimyksiä ja väkivaltaa.

VT:n kirjoitukset ovat vanhemmasta päästä 3000 vuoden takaa ja niitä ovat kirjurit toisen jälkeen kopioineet ja muokanneet eri aikoina ja eri hallitsijoiden tarpeisiin. Alkuperäisen kirjoittajan kädestä lähtenyt *Raamatun* alkutekstiä ei ole. Oma *Kalevalamme* olisi nyt aivan jotain muuta, jos se olisi käynyt samanlaiset vuosituhatiset prosessit läpi. Vanhin Daavidista kertova teksti on 700 vuotta tämän kerrotun ajan jälkeen. Aika pitkä aika.

Kuuluisassa Daavid ja Goljat-tarinassa Goljat mainittiin *VT:n* kreikankielisessä käännöksessä *Septuagintassa* parimetrisesti, mutta myöhemmässä masoreettisessa versiossa tämä onkin jo kolmemetrinen. Ja siinä Daavid tappaa Goljatin kahteen kertaan. Ensin linkoamalla kiven ja sen jälkeen miekalla. Daavidin ja Goljatin yhteenoton kirjurit itse asiassa kopsasivat muista tarinoista, kuten **Homeroksen** *Iliasta*.

Daavidin kerrotaan hallinneen 40 vuotta, mikä on tyypillinen raamatullinen pitkän ajanjakson kuvaus. Tämän poika Salomokin hallitsi saman ajan, ja Israelin kansan erämaavaellus (Uudenmaan läänin kokoisella alueel-

la) kesti niin ikään 40 vuotta. Jeesus vietti 40 päivää erämaassa pirun kiusattavana. *VT:n* vedenpaisumuksessa-kin satoi 40 vuorokautta.

Kirja kokoa yhteen runsaasti tietoa Levantin alueen historiasta ja tekstien käännöksistä ja kopioinneista tulleista muutoksista. Herran sana ei todellakaan ole muuttumatonta. Kirjasta saa hyvän kuvauksen Jerusalemin kehityksestä pienestä kylästä nykyisen valtauskontojen pyhäksi paikaksi ja siitä, miten temppelialue on muodostunut kiistojen paikaksi. Ja miksi nykyinen Israelin valtio toimii kuten toimii. Itse sain tietooni myös sellaisen seikan, että *VT:n* modernit käännökset suomeksi tehdään ”Leningradin koodeksiin” pohjalta.

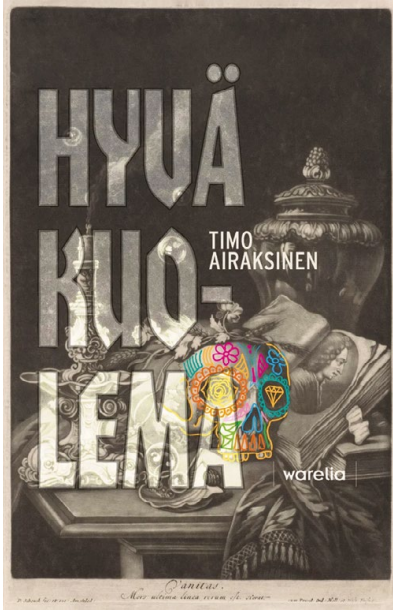
Vaikka Historiallista Daavidia ei voida todentaa, ei tämä seikka kirjassa sinänsä ole oleellinen. Mutta on hyvä muistaa, että jos tämä oli, oli hän varsin vaatimaton hallitsija. Sellaisia kuninkaat antiikin aikoina olivat, lähinnä heimopäälliköitä. Mutta samoin kirjasta voi saada ymmärryksen, että suuri osa *VT:n* tarinoiden historiallisuudesta on vähän niin ja näin. Esimerkiksi Saulista mainitaan, että ”Saulin kaltainen kuningas” jne.

Silti Israel väittää heidän esi-isien olleen alueen alkuperäisiä asukkaita. Mutta sitten toisaalla heidän jumalansa Jahve käski ”kansansa” murhata Palestiinaan saavuttuaan siellä asuvan kansan. Daavid-legendalla **Benjamin Netanjahu** oikeuttaa palestiinalaisten maiden kaappaamisen. Israelin hallitus on vastikään hyväksynyt kymmenien uusien laittomien siirtokuntien perustamisen Länsirannalle.

Aivan kuten Huotarin **Ville Mäkipellon** kanssa kirjoittamaa *Sensuroitu*-kirjaa, voin täydellä syyllä suositella tätäkin.

KUOLEVAA EI HOIDETA TERVEEKSI

Timo Airaksinen: Hyvä kuolema – Opas eläville. Warelius, 2026.

ESA YLIKOSKI

Käytännöllisen filosofian emeritusprofessori **Timo Airaksinen** on viime vuosina julkaistu useita keskustelevia tietokirjoja. Hän on kirjoittanut onnellisuuden etsinnästä, halusta, himosta, rakkaudesta. Listalla on myös vanhuuden ylistys ja kirja hyvinvointivaltion hylkäämistä. *Jäähyväiset uskonnolle. Henkisyyspuolustus* sai Vapaa-ajattelijain liiton Väinö Voipio-palkinnon 2020.

Airaksisen edellinen kirja *Millais-ta oli? Filosofin oppivuodet* on muistelmakirja. Airaksinen sanoo, että *Hyvä kuolema* on elämäkertasarjan toinen osa, joka pitää luonnollisesti kirjoittaa etukäteen.

Vaikka kirjan nimessä on sana opas, kyseessä ei ole mikään kuoleminen käsikirja, vaan aiheeseen liittyviä eksistentiaalisia ja eettisiä kysymyksiä esiin nostava, pohtiva ja käsitteitä selvittävä, filosofinen, ateistinen teos. Se on meille kuoleville, itsellemme. *Hyvä kuolema* nimenä viittaa kuolemaan nukahtamiseen. Viimeisen henkäyksen jälkeen meitä ei ole, mutta olemme ihmisten muistoissa ja työmme ja elämämme jälkiä näkyy siellä täällä.

Airaksisen sanoin kuolema on elämän horisontti. Olemme kaikki kuolevaisia ja elämme kuoleman odotuksen horisontissa ja lopulta kuoleman kehkeyksessä. Sitä ennen on syntymän, koulun ja työn kehkeykset. Kirjan painopiste on vanhuudessa tapahtuvassa kuolemasa. Toki esimerkiksi ”kuolematomien” nuorten leikkittely kuolemalla sekä kaikenlaiset äkkikuolemat todetaan ja itsemurhan etiikkaa pohditaan.

Henki menee jokaiselta jollakin tavalla sitten, kun sen aika tulee. Airaksinen suosittelee stoalaista suhtautumista, eräänlaista apatiaa. Kuolemantauti ei ole tauti samassa mielessä kuin parantavat ja muuten hallittavissa olevat vaivat. Kuolevaa ei hoideta terveeksi, vaan autetaan kohti lempeää ja tuskatonta lähtöä. Kuoleman kehys ei ole yhteensopiva parantavan hoidon kehysten kanssa. Se on aivan oma maailmansa, viimeinen ja lopullinen kehys.

Vaikka kirja on meille kuoleville, myös jo kuoleman kehkeyksessä eläville, kyllä siitä myös muissa kehkeyksissä elävät, opiskelijat ja alalla työskentelevät, omaisetkin, saavat ajatuksia. Airaksinen puhuu kivunhoidon puolesta, paahan samarialaisen morfiinia säästävää kidutusta vastaan.

Juha Hänniseen viitaten hän on voimakkaasti eutanasian sallimisen puolesta ja toteaa päättäjien yhä pelkäävän kirkon kantaa. Kun homot on jo vapautettu, olisiko seuraavaksi vanhojen ja kohtuuttomasti kärsivien vuoro? Loppuluvussa ”Valta ja kuoleman valta” hän käsittelee myös kuolemanrangaisuuden ja abortin etiikkaa.

Kuoleminen jälkeen seuraava kuolema on todellinen ja lopullinen elämän loppu. Silti kirja käsittelee laajasti ikuisen elämän filosofiaa. Se on perusteltua, kun tietojen mukaan moni yhtäältä pelkää kuolemaa ja toisaalta toivoo elämän tavalla tai toisella jatkuvan kuoleman jälkeen. Ja kun lukemattomat uskonnot lähtökohtaisesti perustuvat lupauksiin kuoleman jälkeisestä elämästä.

Kuten tiikeri ei pääse raidoistaan, ei filosofi pääse filosofian historiasta. Ikuisen elämän teema tarjoaa luvan käydä läpi yhtäältä **Platonin** ja **Aristoteleen** ja toisaalta **Arthur Schopenhauerin** sielukäsityksiä. Uudemmissa filoso-

feista esitellään kriittisesti **A.J. Ayerin** ja **David Bergmanin** unimaailmoja.

Niiden jälkeen osansa saa kristillinen oppi kuoleman jälkeisestä elämästä. Airaksinen katsoo, että kristityn kuolema on ahdistava: hän elää paratiisin toivossa, mutta joutuu pelkäämään helvettiä tai tyhjiin raukeamista, jos taivaan porttia ei avata. Ateistille kaiken loppuminen ei ehkä ole helppoa, mutta kun sen hyväksyy, kuolee huoletta. Kuoleman jälkeen on kuin ennen syntymää.

Sitten on syntioppi. Ainoa synti, jota ei saa anteeksi, on jumalan riennäminen ja oikean uskon halveksunta. Pääseekö moninkertainen murhamies kristinopin kuvittelemaan taivaaseen liian helposti, kun pelkkä uskon puute sulkee portin?

Airaksisen mukaan ateismi ei ole uskontoa, koska ateismi ei ole ihmisen kuolemankauhun vanki. Ateismi merkitsee vapauttavaa apatiaa, tunteettoa muutta kuoleman uhan edessä – siihen uskontojen absurdit oppirakennelmat eivät koskaan pysty.

Lopuksi Airaksinen pohtii psykologista monismia ja dualismia. Monisti kokee itsensä yhdeksi kokonaiseksi persoonaksi. Dualisti kokee mielensä jakaantuneen kahteen osaan, subjektiksi ja objektiksi. Dualisti kokee kehon ja psykologisen minänsä erilaisuuden. Hänessä on jotakin, joka on hänelle toiseus, ja tätä kutsutaan sieluksi, mieleksi tai henkisyudeksi. Toiveajattelu tuon luonnollisen psykologisen toiseuden ikuisesta elämästä voi syntyä, jos kuuntelee pappeja.

Koska uskonnoissa kaikessa mielikuvituksellisuudessaan ja erilaisuudessaan näyttää olevan pysyvyyttä, Airaksinen pohtii, onko monistien määrä maailmassa pienempi kuin dualistien. Monistit pärjäävät kuolemanpelon kanssa paremmin kuin dualistit, joilla koettu kaksinaisuus tarjoaa houkuttimen kuunnella niitä, jotka saarnaavat ikuista autuutta ja taivasosuuksia. Tämä psykologinen erottelu tai ulottuvuus varmasti vaatii jatkokeskustelua.

SAAKO NOIN SANOA?

TIMO KARJALAINEN

Päivi Räsänen sai pamfletistaan ”Mieheksi ja naiseksi hän heidät loi” tuomion (KKO 2026:27) kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Erityisesti jos on Räsäsen kanssa eri mieltä suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen, on tärkeää punnita sananvapauden suhdetta Räsäsen sanomisiin. Pelkkä huono mielipide ei ole rikos.

Juridisissa pohdintoissa on tärkeää erottaa kaksi eri tasoa: yhtäältä arvopohjainen eettinen analyysi eli millaisten tekojen pitäisi olla kiellettyjä, ja toisaalta, mitä lainsäädäntö sanoo ja oikeuskäytäntö, eli miten lakeja on tulokittu. Lainsäädännön tavoite on, että kiellettyjä olisivat vain merkittävästi haitalliset teot, ja muut eivät. Olisi naivistista kuvitella, että nyt voimassa olevat lait saavuttavat tämän täydellisesti – sen lisäksi, että eri ihmisten mielestä eri asiat pitäisi kieltää tai sallia. Lainsäädäntö on yhteinen kompromissi siitä, mitä pidetään riittävän laajasti kiellettävänä ja mitä ei.

Näkemykset, mitä lain pitäisi tai ei pitäisi kieltää, muuttuvat myös

ajan myötä. Niinpä esimerkiksi sukupuoliyhteys samansukupuolisten välillä on aiemmin ollut säädetty rikokseksi, mutta sittemmin poistettu rikoslaista.

Sananvapaus on perusoikeus. Se tarkoittaa, että ihmisten oikeutta sananvapauteen voidaan rajoittaa vain erityisen painavista syistä. Ei siis ihan noin vain. Mutta voidaan rajoittaa, kun painava tarve on.

Tällainen painava tarve voi olla esimerkiksi jonkin toisen perusoikeuden turvaaminen. Perustuslaissa säädettyjä perusoikeuksia ovat esimerkiksi jokaisen oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja turvallisuuteen, yhdenvertaisuus, kunnian ja kotirauhan turva, ja oikeus työhön.

Pamfletin julkaiseminen ei tietenkään välittömästi kenenkään henkeä uhkaa tai työpaikkaa vie. Mutta yhteiskunta ei voi uumistaa silmiään tekojen välillisiltä seurauksiltakaan, kun syy-yhteys on selvä ja vaikutukset vakavia.

Tämän takia lainsäädännössä on esimerkiksi rikoslain pykälä kansanryhmää vastaan kiihottamisesta: sananvapaudesta on rajattu pois oikeus panetella tai solvata ihmisryhmää. Pykälän olemassaolon syy ei ole niinkään tuollainen puhe välittömästi itsessään, vaan se väistämätön tosiseikka, että

panettelut ja solvaukset vapaasti levitettynä aiheuttaisivat kyseiseen ihmisryhmään kohdistuvaa väkivaltaa, ilkeävaltaa ja muuta sortoa tai syrjintää. Vastaavasta syystä tulenko metsässä kielletään kuivuuden aikaan. Ei siksi, että retkeilijän ei haluta saavan kuumaa makkaraa, vaan siksi, että tulenteossa on merkittävä riski suuresta metsäpaloista. Vaikka retkeilijä pyrkisi käsittelemään nuotiotaan huolellisesti, riski tulen leviämisestä hallitsemattomasti olisi silti suuri.

Räsänen on puolustukseensa vedonnut lääketieteen näkemyksiin. Tämä perustelu ei pidä vettä. Tieteellinen konsensus on jo vuosikymmeniä sitten luopunut Räsäsen pamfletin näkemyksistä – jo julkaisuaikaan 2004 pamfletti oli tieteellisesti vanhentunutta disinformaatiota.

Räsäsen pamfletin tapauksessa kirjoittajan tavoite on maalata homoseksuaalisuus epänormaaliksi, epäterveeksi tilaksi ja tähän vedoten saada yhteiskunnasta poistetuksi homoseksuaalisuuden hyväksyminen normaalina. Toteutessaan tämä tavoite aiheuttaisi loukkauksia ihmisten perusoikeuksiin esimerkiksi turvallisuudesta, yksityisyydestä ja oikeudesta työhön.

Siksi ihan kaikkea ei saa sanoa.

GALVAANISTA RÄKÄÄ JA MUUTA HIENOA

RISTO K. JÄRVINEN

Edellisessä *Vapaa Ajattelijassa* oli **Esa Ylikosken** artikkeli **Hannu Salaman** jumalanpilkkatuomiosta, jonka hän sai kirjastaan *Juhannustanssit*. Tässä lehdessä **Yki Räikkälä** kirjoittaa **Harro Koskisesta**, joka sai jumalanpilkkatuomion maalauksestaan *Sikamessias*. Räikkälä myös muistelee, kuinka **Jörn Donner**, **Irwin**, **Pentti Saarikoski**, **Veikko Ennala** ja muut myös tekivät juttuja, joiden ”ilmeinen päätarkoitus oli näytösluontoisesti panna jalalla ko-reasti uskontojen ja sovinnaisuuksien päällä”.

Oma protestini aikanaan oli *Huonon kirjallisuuden seuran* perustaminen. Se herätti valtavasti huomiota. Kolmena vuotena vuosituhanen vaihteessa järjestimme kilpailun, jossa etsimme Suomen surkeinta tekstiä. Tuomareiksi saimme **Anja Snellmanin**, **Jörn Donnerin** ja **Paavo Värysen**. Kaiken kruunasi huonoimmista teksteistä koottu ”antilogia” *Mallusjokelainen sielunmaisema ja muuta paskaa* (Like, 2000). Yllättäen kirja nousi *Mitä Suomi lukee* -listan kymmenenneksi helmikuussa 2001.

Mieleenjäädin tempauksemme oli Mukkulan kansainväliseen kirjailijakokoukseen osallistuminen kesäkuussa 1999 – kuokkavieraina. Minä ja **Jermu Koskinen** joimme kartanon nurmikolla Vinettoa ja suunnittelimme tekemämme saman kuin Saarikoski 1966: kiipeävämme kartanon katolle ja heiluvamme siellä alastomina. Vasta vuosia myöhemmin minulle selvisi, että Saarikoskella oli ollut katolla vaatteet päällään. Kirjailijakokouksen varhaisina vuosina viina virtasi runsaasti ja kirjailijat uivat usein Vesijärvessä kelteisillään. Saarikosken episodi on siksi sekoittunut muihin Mukkulan alostuusskandaaleihin.

Toisen pullon tyhjennettyä keksimme hipsiä kartanon ovesta sisään. Päädyimme istumaan ulkolaisten kirjailijoiden pöytään, jossa puhuimme puuta heinää kuvitteellisesta tuotannostamme. Kohta jo astuimme muiden mukana bussiin, joka kuljetti kirjailijoita kaupungin vastaanotolle Lahden kirjastoon. Paikan päällä nautimme tarjoiluista ja päätimme, että vatsa täynnä on hyvä toteuttaa suunnitelma B.

Parin päivän kuluttua Etelä-Suomen Sanomissa selostettiin kirjailijakokouksen avajaispaneelia. Finlandia-palkittu kirjailija **Pentti Holappa** totesi puheenvuorossaan etsivänsä kirjallisuuden sisäisiä rajoja, ei niinkään sen ulkoisia. Jälkimmäisestä, vapaudesta tehdä vaarattomia hullutuksia saatiin Holapan mukaan esimerkki sunnuntai-iltana kirjastossa.

”Siellä Huonon kirjallisuuden seuran nokkamiehet heittivät itsensä ilkosilleen ja huutelivat toisesta kerroksesta lähinnä v-alkuista sanaa juhlayleisön kuultavaksi. Ulkomaalaiset kirjailijat eivät tietenkään ymmärtäneet voimasanojen sisältöä, joten jotkut luulivat,

että kyseessä oli suunniteltu juttu ja osoittivat suosiota.”

Vastasin ESS:n yleisönosastolla Holapalle: ”Alastomuuden tarkoitus ei ollut loukata ketään, vaan tuoda esiin Huonon kirjallisuuden seuran ajamat kaunokirjallisuuteen liittyvät tavoitteet: rehellisyys ja kikkailemattomuus, tekstin alastomuus.” Puolustin v-alkuisia sanoja sillä, että ne kuuluivat taide-teosten luonteeseen, ja käyttämäämme suomen kieltä sillä, että ulkolaiset kirjailijat pääsevät kuulemaan, miltä huono kirjallisuus kuulostaa sen kotikielellä, suomeksi.

Selitykseni oli tietysti silkkaa postaskaa. Tarkoitus oli ainoastaan saada palstatilaa ja lisää huomiota. Minkäänlaista agendaa ei seuralla oikeasti ollut. Totuus on, että seuran idea oli pelkkä vitsi, joka lipsahti liian pitkälle. Ahdistuin, kun moni kirjailija ja toimittaja tuli eri yhteyksissä kehumään outoja sivistyssanoja käyttäen, että olen lähes nero. ”Huono kirjallisuus on galvaanista räkää”, kirjoitti Anja Snellmankin *Mallusjokelaisen* alkupuheessa. Vieläkään en tiedä, mitä helvettiä hän tarkoitti.

M.G. Soikkeli

Huonon kirjallisuuden seuran kirjoituskisan palkintojenjako 1999. Puheenjohtaja Risto K. Järvinen lukee isänmaallisen runonsa ”Eugen Schaumanin saha”. Kilpailun tuomari Jörn Donner kärsii.

Lehden ja liiton tiedot

Vapaa Ajatteliija

Sekulaarin kulttuurin, ihmisten yhdenvertaisuuden, ajatuksen ja vakauksen vapauden sekä tiedepohjaisen maailmankuvan, rationaalisen ajattelun ja humanismin äänenkannattaja.

Kulttuuri- ja mielipidelehtien liitto
Kultti ry:n jäsen.

Julkaisija

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vapaa-ajattelijain liitto on uskonnottomien edunvalvonta-, ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestö.

Kirjoittajien mielipiteet eivät välttämättä vastaa lehden tai julkaisijan kantaa.

Lehden tiedot

Lehti 3/2026
ISSN 0355-8703
ISSN 2242-8992
Ilmestyy 4 numeroa vuodessa

TOIMITUS

Päätoimittaja

Yki Räikkälä

Toimitussihteeri

Risto K. Järvinen

Riku Bähr
Markku Järvenpää
Lila Lähde
Jori Mäntysalo
Esa Ylikoski

Taitto

Joni Syvänen

Kirjoittajalle, lukijalle

Kirjoitukset, mielipiteet, aihetoivomukset ja kommentit toimituskunnalle alla olevaan osoitteeseen. Mahdollisista kirjoituspalkkioista sovittava ennakolta.

Toimitus varaa oikeuden muokata ja lyhentää tekstejä.

Yhteydenotot

toimitus@vapaa-ajattelijat.fi
0400 796 926

TILAUKSET, ILMOITUKSET, OSOITTEENMUUTOKSET

Tilauhinta	36 €/vuosi
Ilmoitukset	koko sivu 600 €
	1/2 sivua 300 €
	1/4 sivua 150 €
	1/8 sivua 85 €

Tilaukset, ilmoitukset ja tilaajien osoitteenmuutokset osoitteeseen:

Vapaa-ajattelijain Liitto ry
Neljäs linja 1
00530 Helsinki

val@vapaa-ajattelijat.fi
050 468 5332

Jäsenyhdistysten henkilöjäsenet ilmoittavat osoitteenmuutokset ja muut jäsenasiat omalle yhdistykselleen.

Seuraava numero

4/2026 ilmestyy joulukuussa.
Aineisto 22.11.2026 mennessä
osoitteeseen toimitus@vapaa-ajattelijat.fi

VAPAA AJATTELIJA

Nettilehti vapaa-ajattelijat.fi/va-lehti

Arkisto vapaa-ajattelijat.fi/lehden-arkisto

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITTO RY FRITÄNKARNAS FÖRBUND RF

Liittohallitus

Puheenjohtaja

Jori Mäntysalo (Tampereen VA)

Varsinaiset jäsenet

Ritva Ahonen (Turun VA)
Timo Karjalainen (pääsihteeri)
(Oulunseudun VA)
Tanja Laine (varapuheenjohtaja)
(Satakunnan VA)
Venla Parantaja (Pohjanmaan VA)
Risto Puumalainen (Keski-Suomen VA)
Yki Räikkälä (Satakunnan VA)
Liisa Taskinen (Kotkan VA)
Esa Ylikoski (Helsingin seudun VA)

Varajäsenet

Tomi Pinomäki (Etelä-Karjalan VA)
Jape Lovén (Helsingin VA)
Riku Bähr (Tampereen VA)
Jari Pelttonen (Lahden VA)

LIITY JÄSENEKSI

Nettilomakkeen vapaa-ajattelijat.fi/liity-jaseneksi tiedot ohjautuvat valitsemaasi yhdistykseen. Jäsenhakemuksen voi lähettää myös yhdistyksen sähköpostiin tai toimihenkilöille.

LAHJOITUKSET LIITON TAI YHDISTYSTEN PANKKITILEILLE

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITON TAVOITTEET JA STRATEGIA 2023-2026

on julkaistu liiton nettisivuilla
vapaa-ajattelijat.fi/blog/liiton-tavoitteet-ja-strategia-2023-26

Vapaa-ajattelijain liiton jäsenyhdistykset

FORSSAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Juha Toivonen
Tölonkaari 4 A 8, 30420 FORSSA
puh. 044 592 0210
vapaa-ajattelijat.fi/forssa
forssa@vapaa-ajattelijat.fi

HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Siiri Salminen
Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
helsinki@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/helsinki

KAINUUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Aki Räisänen
Sudenpolku 6 D 20, 87300 KAJAANI
puh. 050-5948501
kainuu@vapaa-ajattelijat.fi

KEMIN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Pertti Periniva
Leppälinnuntie 5, 94700 KEMI
puh. 040 5572215
keminvapaa-ajattelijat.blogspot.fi
kemi@vapaa-ajattelijat.fi

KESKI-SUOMEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Päivi Kovanen
vapaa-ajattelijat.fi/ks
Facebook
[ks@vapaa-ajattelijat.fi](https://www.facebook.com/ks@vapaa-ajattelijat.fi)

KESKI-UUDENMAAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Kari Ranta
Pietäryrintie 8, 04300 TUUSULA
puh. 045 121 1717
vapaa-ajattelijat.fi/keski-uusimaa
keski-uusimaa@vapaa-ajattelijat.fi

KOTKAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Ulla-Maija Eerola
Munsaarentie 70, 48300 KOTKA
Puh. 0440-183966
vapaa-ajattelijat.fi/kotka
kotka@vapaa-ajattelijat.fi

KOUVOLAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

c/o Kotkan vapaa-ajattelijat
Ulla-Maija Eerola
Munsaarentie 70, 48300 KOTKA
Puh. 0440-183966
vapaa-ajattelijat.fi/kouvola
kouvola@vapaa-ajattelijat.fi

LAHDEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Saimaankatu 3-5 B 34, 15140 LAHTI
vapaa-ajattelijat.fi/lahti
lahti@vapaa-ajattelijat.fi

LUOTEIS-LAPIN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Reijo Raappana
Raappanantie 7, 95830 VAATTOJÄRVI
puh. 040-823 6342
luoteis-lappi@vapaa-ajattelijat.fi

NOKIAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Raili Ala-Kivimäki
Poutuntie 10 A 3, 37100 NOKIA
vapaa-ajattelijat.fi/nokia
nokia@vapaa-ajattelijat.fi

OULUN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Timo Karjalainen
tok@penguincave.org
050 590 3763
Kastellinkaari 22, 90230 OULU
vapaa-ajattelijat.fi/oulu
oulu@vapaa-ajattelijat.fi

POHJANMAAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Venla Parantaja
Jouppinkatu 7 G 27, 60320 SEINÄJOKI
pohjanmaa@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/pohjanmaa

SATAKUNNAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Jukka Kim
Tarhatie 2 as. 6, 29250 NAKKILA
puh. 046 811 9074
vapaa-ajattelijat.fi/satakunta
satakunta@vapaa-ajattelijat.fi

TAMPEREEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Yliopistonkatu 58 B (6. kerros), 33100 TAMPERE
vapaa-ajattelijat.fi/tampere
tampere@vapaa-ajattelijat.fi

TURUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Ritva Ahonen
Isometsäntie 73, 21570 SAUVO
puh. 045 133 6476
puheenjohtaja.turku@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/turku

**AINA AJANKOHTAINEN
JULKAISU**

Vapaa-ajattelijain liitto on julkaissut 12-sivuisen oppimateriaalin.
Se kertoo:

1. vuodenkierron juhlien vietosta; uskonottomissa perheissä ilman uskonnollista sisältöä. Joulun ja pääsiäisen ajan lisäksi kerrotaan muistakin vuodenkierron juhlista ja vapaapäivistä.

2. elämän käännekohtien juhlistamisesta; nimenantojuhlat eli nimiäiset, aikuistumisen juhlistaminen, seksi ja seurustelu, avoliiton ja yhteen muuttamisen juhlistaminen sekä häjäjuhlat. Iloisten juhlien lisäksi käsitellään saattohoitoa ja kuolemaa sekä varsin laajasti hautajaisten ja hautaamisen erilaisia toteuttamistapoja.

Aineisto on saatavissa painotuotteena oppilaitoksiin ja järjestöihin. Oppimateriaali on julkaistu myös netissä. Tätä oppimateriaalia voi tilata maksutta suoraan julkaisijalta. Opintoaineistoa voi luonnollisesti hyödyntää myös netissä tai omina tulosteina.

Tilaa maksutta käyttöön! Sähköpostilla: toimisto@vapaa-ajattelijat.fi

- Nettiversio: vapaa-ajattelijat.fi/wp-content/uploads/2024/01/Uskonnoton-tapakulttuuri-suomessa-web.pdf
- Tulostettava versio: vapaa-ajattelijat.fi/wp-content/uploads/2024/01/Uskonnoton-tapakulttuuri-suomessa-tulostettava.pdf

Opintoaineiston tekstistä vastaa Vapaa-ajattelijain liiton työryhmä ja ulkoasusta Riku Bähr